

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 92 11 200-10, Fax: 210 92 33 977, www.iobe.gr
11 Tsami Karatassou, 117 42 Athens, Greece, Tel.: +30 210-9211 200-10, Fax: +30210-9233 977

**Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004
στην ελληνική οικονομία**

Ιανουάριος 2015

Στην ερευνητική ομάδα συμμετείχαν οι Ν. Ζόνζηλος, Η. Ντεμιάν, Ε. Παπαδάκης, Ν. Παρατσιώκας και S. Danchev, υπό το συντονισμό του Γενικού Διευθυντή του IOBE, Καθηγητή Ν. Βέττα.

Οι ερευνητές επιθυμούν να ευχαριστήσουν τον Χ. Κατσιαρδή για την ερευνητική του βοήθεια και όσους προσέφεραν τη συνεργασία τους στην συλλογή στοιχείων και την κατανόηση επιμέρους πλευρών της διοργάνωσης. Τα ονόματά τους βρίσκονται στη διάθεση του IOBE.

Το IOBE ευχαριστεί την Γιάννα Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη για την οικονομική υποστήριξη της μελέτης.

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανakλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του IOBE.

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

ISBN 978-960-7536-57-0

Copyright © 2015 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)
E-mail: iobe@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Χωρίς αμφιβολία, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα και τις τέσσερις Ολυμπιακές Πόλεις, επηρέασαν την ελληνική οικονομία με ποικίλους τρόπους, σε πολλά επίπεδα και σε διάφορα χρονικά στάδια. Όμως, παρά τη σημασία που είχε η προετοιμασία και η διοργάνωση των Αγώνων, έως τώρα δεν έχει υπάρξει μια αναλυτική και επιστημονική διερεύνηση του συνολικού αποτυπώματος που άφησαν στην οικονομία, με αποτέλεσμα να προβάλλονται αντικρουόμενες εκδοχές, στηριζόμενες ενίοτε σε ελλιπή τεκμηρίωση. Ο οποιοσδήποτε μάλιστα θετικός απολογισμός, επισκιάζεται από την αντίληψη ότι τα δημοσιονομικά προβλήματα των τελευταίων ετών συνδέονται και με τη δαπάνη για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Αγώνων και από το γεγονός ότι αρκετές από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς, γεγονός που θεωρείται ένδειξη ότι ευκαιρίες που αναμφισβήτητα δημιουργήθηκαν με τη διοργάνωση των Αγώνων, έμειναν ανεκμετάλλευτες.

Με αφορμή τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από τους Ολυμπιακούς του 2004, η παρούσα μελέτη επιχειρεί να συνεισφέρει στην κάλυψη της παραπάνω έλλειψης. Η χρονική περίοδος που μεσολάβησε, παρέχει τα δεδομένα για μια σε βάθος αξιολόγηση και αποτίμηση της επίδρασης των Αγώνων στην ελληνική οικονομία, τόσο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και της διεξαγωγής τους, όσο και μακροπρόθεσμα.

Η αντικειμενική αποτίμηση του οικονομικού αντίκτυπου των Αγώνων, με επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση, θα βοηθήσει επιπλέον στην κατανόηση των καλών πρακτικών, αλλά και των χαμένων ευκαιριών, που προέκυψαν με τη διοργάνωση. Η νηφάλια κατανόηση της εμπειρίας της χώρας με τη διεξαγωγή των Αγώνων μπορεί να αποτελέσει πηγή άντλησης μαθημάτων για το πώς η χώρα μπορεί να πετύχει σημαντικούς εθνικούς στόχους, αλλά και πώς να αποφύγει την αγνόηση σημαντικών ευκαιριών που παρουσιάζονται μπροστά της.

Καθηγητής Νίκος Βέττας
Γενικός Διευθυντής IOBE

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγή	7
2	Οικονομικός αντίκτυπος της διοργάνωσης θερινών Ολυμπιακών Αγώνων διεθνώς	11
2.1	Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Βαρκελώνης, 1992	13
2.2	Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Ατλάντα, 1996.....	16
2.3	Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Σύνδνεϋ, 2000	18
2.4	Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Πεκίνο, 2008	21
2.5	Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, Λονδίνο 2012	23
2.6	Σύνοψη	25
3	Απολογισμός των Ολυμπιακών Αγώνων 2004.....	29
3.1	Ολυμπιακή προετοιμασία.....	29
3.1.1	Ολυμπιακές εγκαταστάσεις	31
3.1.2	Οργανωτική δομή.....	34
3.2	Διεξαγωγή των Αγώνων.....	37
3.3	Η ολυμπιακή κληρονομιά στη μεταολυμπιακή περίοδο	39
3.4	Δαπάνες και έσοδα των Ολυμπιακών Αγώνων 2004	44
3.4.1	Δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού.....	48
3.4.2	Δαπάνες και έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004» Α.Ε.	55
3.4.3	Δαπάνες για αυτοχρηματοδοτούμενα έργα	59
3.4.4	Δημοσιονομικά έσοδα από τη διοργάνωση των Αγώνων	59
3.5	Συμπεράσματα.....	62
4	Επίδραση στον τουρισμό και σε άλλα οικονομικά μεγέθη	66
4.1	Δεδομένα και περιγραφική ανάλυση.....	66
4.1.1	Αφίξεις επισκεπτών	67
4.1.2	Εξαγωγές.....	72
4.1.3	Ανεργία	73
4.1.4	Πληθωρισμός	74
4.1.5	Παραγωγικότητα	76
4.2	Οικονομετρική ανάλυση	77
4.2.1	Ευρήματα από προηγούμενες οικονομετρικές μελέτες	77
4.2.2	Μεθοδολογική προσέγγιση	79
4.2.3	Αποτελέσματα.....	79
4.3	Συμπεράσματα.....	83
4.4	Παράρτημα	85
5	Αποτίμηση των επιδράσεων: Μακροοικονομική προσέγγιση.....	89
5.1	Μεθοδολογία.....	90
5.2	Οι επιδράσεις των Αγώνων στην οικονομική δραστηριότητα μακροοικονομική προσέγγιση..	92
5.2.1	Η επίδραση των παραγόντων ζήτησης	93
5.2.2	Η επίδραση των παραγόντων προσφοράς	102
5.3	Επιδράσεις στα δημοσιονομικά μεγέθη.....	104
5.4	Το κόστος ευκαιρίας των ολυμπιακών έργων.....	109
5.5	Σύνοψη-Συμπεράσματα.....	111
5.6	Παράρτημα	113
5.6.1	Το οικονομετρικό υπόδειγμα του IOBE. Μερικά βασικά χαρακτηριστικά	113
5.6.2	Το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας GIMF: Βασικά χαρακτηριστικά και στοιχεία	114
	διαμέτρησης	
5.6.3	Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, χωρίς κατανομή των	117
	δαπανών των αποπληρωμών	
6	Συμπεράσματα.....	118
7	Βιβλιογραφία	122

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1: Στάδια της διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων	11
Διάγραμμα 2.2: Κόστος της προετοιμασίας υποψηφιότητας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2016	12
Διάγραμμα 2.3: Ατλάντα 1996, έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής	17
Διάγραμμα 2.4: Σύδνεϋ 2000, Έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής	19
Διάγραμμα 2.5: Πεκίνο 2008, Έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής.....	22
Διάγραμμα 3.1: Πληθυσμός στις χώρες που πραγματοποιήθηκαν Ολυμπιακοί Αγώνες.....	30
Διάγραμμα 3.2: Διοργανώσεις σε χώρες που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες πρόσφατα.....	31
Διάγραμμα 3.3: Βασικές υποδομές πριν και μετά την Ολυμπιακή περίοδο του 2004 στην πόλη της Αθήνας	34
Διάγραμμα 3.4: Οργανωτική δομή για το συντονισμό της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας	36
Διάγραμμα 3.5: Πλήθος αθλητών που συμμετείχαν στους θερινούς Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς Αγώνες.....	37
Διάγραμμα 3.6: Ποσοστό παρακολούθησης των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων, 1992-2012.....	38
Διάγραμμα 3.7: Κατηγοριοποίηση Ολυμπιακών ακινήτων βάσει της μεταολυμπιακής τους χρήσης..	41
Διάγραμμα 3.8: Έργα υποδομής που συνέβαλαν στην προετοιμασία των Αγώνων	45
Διάγραμμα 3.9: Πηγές χρηματοδότησης της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.....	47
Διάγραμμα 3.10: Κατανομή ΠΔΕ για έργα σχετικά με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας	49
Διάγραμμα 3.11: Δαπάνες (σε ονομαστικές τιμές) από εθνικούς πόρους του ΠΔΕ για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας.....	50
Διάγραμμα 3.12: Κατανομή δαπανών ΠΔΕ από εθνικούς πόρους	51
Διάγραμμα 3.13: Κατανομή ΠΔΕ κατά τομέα, μέσος όρος την περίοδο 2000-2006.....	52
Διάγραμμα 3.14: Κατανομή δαπανών ανά Υπουργείο.....	53
Διάγραμμα 3.15: Κατανομή Ολυμπιακών δαπανών από κρατική χρηματοδότηση.....	54
Διάγραμμα 3.16: Κατανομή δαπανών Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004»	55
Διάγραμμα 3.17: Κατανομή εσόδων Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004».....	56
Διάγραμμα 3.18: Έσοδα από εισιτήρια ως ποσοστό των συνολικών εσόδων.....	57
Διάγραμμα 3.19: Πλεόνασμα οργανωτικής επιτροπής προσφάτων διοργανώσεων	58
Διάγραμμα 3.20: Πλεόνασμα της ΟΕΟΑ Αθήνα 2004	58
Διάγραμμα 3.21: Εκτιμήσεις ΦΠΑ.....	61
Διάγραμμα 3.22: Η επίδραση των Ολυμπιακών δαπανών στα φορολογικά έσοδα (άμεσοι και έμμεσοι φόροι)	62
Διάγραμμα 4.1: Διαχρονικό Πλήθος Αφίξεων ανά Ήπειρο.....	68
Διάγραμμα 4.2: Διαχρονικός Ρυθμός Μεταβολής Αφίξεων ανά Ήπειρο	69
Διάγραμμα 4.3: Διαχρονικό Πλήθος Αφίξεων στην Αττική.....	71
Διάγραμμα 4.4: Αφίξεις Αττική, ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	71
Διάγραμμα 4.5: Εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας διαχρονικά, σταθερές τιμές του 2010	72
Διάγραμμα 4.6: Ποσοστιαία μεταβολή εξαγωγών σε σχέση με το 2004 την περίοδο 2005-2008	73
Διάγραμμα 4.7: Ποσοστό ανεργίας διαχρονικά στην Ελλάδα και στην ΕΕ-15.....	74
Διάγραμμα 4.8: Ρυθμός Μεταβολής Ανεργίας	74
Διάγραμμα 4.9: Πληθωρισμός με βάση τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή	75
Διάγραμμα 4.10: Ρυθμός Μεταβολής Συνολικής Παραγωγικότητας.....	76
Διάγραμμα 4.11: Τουριστική δαπάνη έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές μεταβλητές.....	81
Διάγραμμα 4.12: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές μεταβλητές	82
Διάγραμμα 4.13: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα και ερμηνευτική μεταβλητή την προσέγγιση του παγκόσμιου ΑΕΠ.....	82
Διάγραμμα 4.14: : Συνολικές Εξαγωγές έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα	83
Διάγραμμα 5.1: Τουριστικές εισπράξεις και τάση εισπράξεων, σε σταθερές τιμές	95
Διάγραμμα 5.2: Τουριστικές εισπράξεις, πραγματικές και θεωρητικές τιμές.....	97
Διάγραμμα 5.3: Οικονομική δραστηριότητα, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων	100
Διάγραμμα 5.4: Απασχόληση, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων	100

Διάγραμμα 5.5: Διεθνές εμπόριο, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων	101
Διάγραμμα 5.6: Επίδραση στο δυνητικό προϊόν και ΑΕΠ.....	103
Διάγραμμα 5.7: Συνολική επίδραση προσφοράς και ζήτησης στο ΑΕΠ.....	104
Διάγραμμα 5.8: Επίδραση στο ΑΕΠ και την απασχόληση από τη μεταβολή των δημόσιων επενδύσεων, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων.....	107
Διάγραμμα 5.9: Δημοσιονομικά μεγέθη προς ΑΕΠ, αποκλείσεις επιπέδων από την προσομοίωση αναφοράς.....	108
Διάγραμμα 5.10: Δημόσιο χρέος.....	109
Διάγραμμα 5.11: Η επίδραση στο ΑΕΠ από την εγκατάλειψη ορισμένων εγκαταστάσεων στην μετα-ολυμπιακή περίοδο (αποκλίσεις επιπέδων από τη βάση αναφοράς).....	111

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1: Σύνοψη ευρημάτων διεθνούς εμπειρίας	28
Πίνακας 3.1: Αθλητικές εγκαταστάσεις για τη διεξαγωγή των Αγώνων του 2004.....	32
Πίνακας 3.2: Στοιχεία σχετικά με την τηλεοπτική κάλυψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004	38
Πίνακας 3.3: Κόστος και όφελος για τους φορείς που συμμετείχαν στην προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες	64
Πίνακας 4.1: Τουριστική δαπάνη έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα.....	85
Πίνακας 4.2: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές	86
Πίνακας 4.3: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα με ερμηνευτική την προσέγγιση του παγκόσμιου ΑΕΠ (gdp38).....	87
Πίνακας 4.4: Συνολικές εξαγωγές έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα	88
Πίνακας 5.1: Υπερβάλλουσες τουριστικές εισπράξεις 2005-2008, εκατ. ευρώ σε σταθερές τιμές	97
Πίνακας 5.2: Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων από τα ιστορικά στοιχεία	99
Πίνακας 5.3: Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιδράσεις από τη μείωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (αποκλίσεις επιπέδων από τη βάση αναφοράς).....	106
Πίνακας 5.4: Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, χωρίς κατανομή των δαπανών των αποπληρωμών (Ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων από τα ιστορικά στοιχεία)	117

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιστροφή των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα και η διεθνής αναγνώριση της διοργάνωσης ως ιδιαίτερα επιτυχούς, αποτέλεσαν σημαντικά γεγονότα για τη χώρα. Καίρια σημασία για αυτή την επιτυχία είχαν οι προσπάθειες που κατέβαλαν η Διοίκηση και οι εργαζόμενοι της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, τα αρμόδια στελέχη και οι εργαζόμενοι στη Δημόσια Διοίκηση και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην εκτέλεση των έργων, αλλά και οι 45 χιλ. εθελοντές που βοήθησαν με πολύτιμο τρόπο κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής των Αγώνων.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες επηρέασαν την ελληνική οικονομία με ποικίλους τρόπους. Η ανάγκη κατασκευής των απαραίτητων αθλητικών εγκαταστάσεων για τη διεξαγωγή των Αγώνων, αλλά και των έργων υποδομής που τους πλακίσωσαν, δημιούργησαν οικονομική δραστηριότητα ευρείας κλίμακας. Η υλοποίηση και σε άλλες περιπτώσεις η επιτάχυνση σημαντικών έργων υποδομής που είχαν ήδη προγραμματιστεί ή ξεκινήσει πριν την ανάληψη των Αγώνων το 1997 ήταν ωφέλιμη για την οικονομική δραστηριότητα και την καθημερινότητα των κατοίκων της πρωτεύουσας, αλλά και των περιφερειακών πόλεων που μετείχαν στη διοργάνωση. Επιπλέον, η ανάγκη για ολοκλήρωση μεγάλων και δύσκολων έργων σε συγκεκριμένα χρονικά όρια είχε ως αποτέλεσμα να αποκτηθεί τεχνογνωσία και να ενσωματωθεί σύγχρονη τεχνολογία από τις δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην προετοιμασία και διεξαγωγή των Αγώνων. Σε πολλές περιπτώσεις άλλαξαν οι ρυθμοί λειτουργίας επιμέρους τομέων του κράτους και υιοθετήθηκαν αποτελεσματικά υποδείγματα λειτουργίας από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, φορείς και ΔΕΚΟ, παρότι μετά τους Αγώνες σημειώθηκε σε πολλές περιπτώσεις υπαναχώρηση στην προγενέστερη κατάσταση.

Η εικόνα της χώρας διεθνώς αναβαθμίστηκε λόγω της προβολής της Αθήνας ως διοργανώτριας πόλης. Ως αποτέλεσμα, προέκυψαν ευνοϊκές επιδράσεις σε διάφορους τομείς της οικονομίας που είχαν σχέση με την προετοιμασία και τη διοργάνωση των Αγώνων, με θετικό αντίκτυπο στο εθνικό προϊόν και την απασχόληση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η τουριστική δραστηριότητα που ευνοήθηκε από την αναβάθμιση των υποδομών και των υπηρεσιών της.

Εκτός από την οικονομία και το διεθνές προφίλ της χώρας, οι Ολυμπιακοί και Παραολυμπιακοί Αγώνες επηρέασαν θετικά και άλλες πτυχές της κοινωνικής ζωής στη χώρα. Για παράδειγμα εκσυγχρονίσθηκε ο στόλος των μέσων μαζικής μεταφοράς στην

Αθήνα, ανακαινίσθηκαν και αναβαθμίσθηκαν τεχνολογικά οι υποδομές υγείας στην πρωτεύουσα και σε άλλες Ολυμπιακές πόλεις και ενισχύθηκαν οι τουριστικές και πολιτιστικές υποδομές. Με τους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς Αγώνες βελτιώθηκε σημαντικά η πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε νέες αθλητικές υποδομές, σε μέσα μεταφοράς και σε ξενοδοχεία, όπου αυξήθηκε ο αριθμός των δωματίων κατάλληλων για τη χρήση από ΑΜΕΑ. Οι κάτοικοι της πρωτεύουσας έδειξαν αξιοσημείωτη προσαρμογή στις ανάγκες της διοργάνωσης, ενώ αναπτύχθηκε πολυπληθές εθελοντικό κίνημα. Δυστυχώς, και σε αυτούς τους τομείς σημειώθηκε αργότερα υπαναχώρηση.

Ενώ η ιστορία της διεκδίκησης και της προετοιμασίας των Αγώνων έχει αποτελέσει το αντικείμενο δημοσιευμένων βιβλίων (Τέλλογλου 2004, Μπακούρης 2014), έως τώρα δεν έχει υπάρξει μια αναλυτική διερεύνηση του συνολικού αντίκτυπου των Αγώνων στην οικονομία, με αποτέλεσμα να προβάλλονται αντικρουόμενες εκδοχές, στηριζόμενες ενίοτε σε ελλιπή τεκμηρίωση. Είναι ευρέως διαδεδομένη η αντίληψη ότι το κόστος των Αγώνων υπήρξε υπερβολικό, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζεται ακριβώς το ύψος και τα επιμέρους χαρακτηριστικά του, ενώ δεν λαμβάνονται υπόψη τα πραγματοποιηθέντα έσοδα, αλλά και τα οφέλη που προέκυψαν από τις δραστηριότητες και τα έργα που προκάλεσαν αυτό το κόστος.

Αυτή η αντίληψη ενισχύθηκε από την ελλιπή μετα-ολυμπιακή αξιοποίηση των εγκαταστάσεων και άλλων υποδομών, αλλά και από την ανεπαρκή εκμετάλλευση των θετικών εντυπώσεων που δημιούργησε διεθνώς το γεγονός ότι η διοργάνωση υπήρξε άρτια, παρά τις περί του αντιθέτου προβλέψεις. Ακόμα και σήμερα, αρκετές από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις δεν αξιοποιούνται επαρκώς, ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχουν πλήρως εγκαταλειφθεί. Είναι φανερό ότι έμειναν ανεκμετάλλευτες σημαντικές ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν με τη διοργάνωση των Αγώνων και θα μπορούσαν να ενισχύσουν το όφελος από τους Αγώνες. Τέλος, ορισμένοι σχολιαστές που συμμετέχουν στο δημόσιο διάλογο συνδέουν τα δημοσιονομικά προβλήματα των τελευταίων ετών με τη δαπάνη για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Αγώνων. Σε κάθε περίπτωση, η εξέταση του οικονομικού αποτυπώματος των Αγώνων έχει ιδιαίτερη σημασία στην ελληνική περίπτωση, καθώς τα μεγέθη της διοργάνωσης έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα σε μια μικρή οικονομία, όπως η ελληνική, σε σχέση με άλλες πρόσφατες διοργανώσεις θερινών Ολυμπιακών Αγώνων που πραγματοποιήθηκαν σε σαφώς μεγαλύτερες οικονομίες (π.χ. Ν. Κορέα, Ισπανία, ΗΠΑ, Αυστραλία, Κίνα και Μεγάλη Βρετανία).

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να αξιολογήσει με νηφαλιότητα, στοιχεία και επιστημονικές μεθόδους τη συνολική επίδραση των Αγώνων στην ελληνική οικονομία σε βάθος χρόνου. Η αποτίμηση αφορά αφενός την πραγματοποιηθείσα δαπάνη και αφετέρου τις μετρήσιμες επιδράσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως οι επενδύσεις κατά την προετοιμασία, η προσέλκυση επισκεπτών κατά τη διάρκεια των Αγώνων και οι ευρύτερες επιδράσεις σε δημοσιονομικά και άλλα μεγέθη μετά το πέρας των Αγώνων.

Στη μελέτη διερευνάται η τελική διαμόρφωση του κόστους των υποδομών και της διοργάνωσης, σε συνδυασμό με το όφελος που επέφεραν στα δημόσια έσοδα και τη συνεχιζόμενη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας από τη λειτουργία των υποδομών που αναπτύχθηκαν στην προ-ολυμπιακή περίοδο. Αναζητείται επίσης ο κατ' εκτίμηση υπολογισμός της απώλειας που υπήρξε λόγω της ελλιπούς αξιοποίησης των αθλητικών εγκαταστάσεων από την επόμενη των Αγώνων. Επίσης, αναπτύσσονται σενάρια πιθανής διαμόρφωσης επιμέρους οικονομικών μεγεθών στην περίπτωση που δεν είχε αναληφθεί η διοργάνωση των Αγώνων. Με βάση τα παραπάνω, ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει το χρηματοοικονομικό απολογισμό της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και να αποτιμήσει τον ευρύτερο οικονομικό αντίκτυπό της στην ελληνική οικονομία.

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε με οδηγό τις δυνατότητες αντικειμενικής διερεύνησης που προσφέρει η απόσταση από το γεγονός. Η χρονική περίοδος που μεσολάβησε παρέχει τα δεδομένα για τη βαθύτερη αξιολόγηση της σημασίας που είχαν για την Ελλάδα και για τον προσδιορισμό της επίδρασής τους στην ελληνική οικονομία άμεσα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Πλην της συλλογής των απαραίτητων στοιχείων, ζητήθηκαν οι απόψεις, η εμπειρία και η γνώμη παραγόντων που διαδραμάτισαν ρόλο από το πρώτο στάδιο της διεκδίκησης μέχρι τη μετα-ολυμπιακή διαχείριση. Η ερευνητική εργασία πραγματοποιήθηκε στο διάστημα από τον Ιούλιο μέχρι το Δεκέμβριο του 2014.

Ως προς τη δομή της, η μελέτη έχει ως εξής:

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται η επισκόπηση της σχετικής διεθνούς βιβλιογραφίας. Ειδικότερα εξετάζεται η διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων σε διάφορες πόλεις τις τελευταίες δεκαετίες, υπό το πρίσμα του ακαθάριστου κόστους τους, αλλά και της συνολικής επίδρασής τους στις τοπικές και εθνικές οικονομίες. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται αναλυτικά στοιχεία της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα

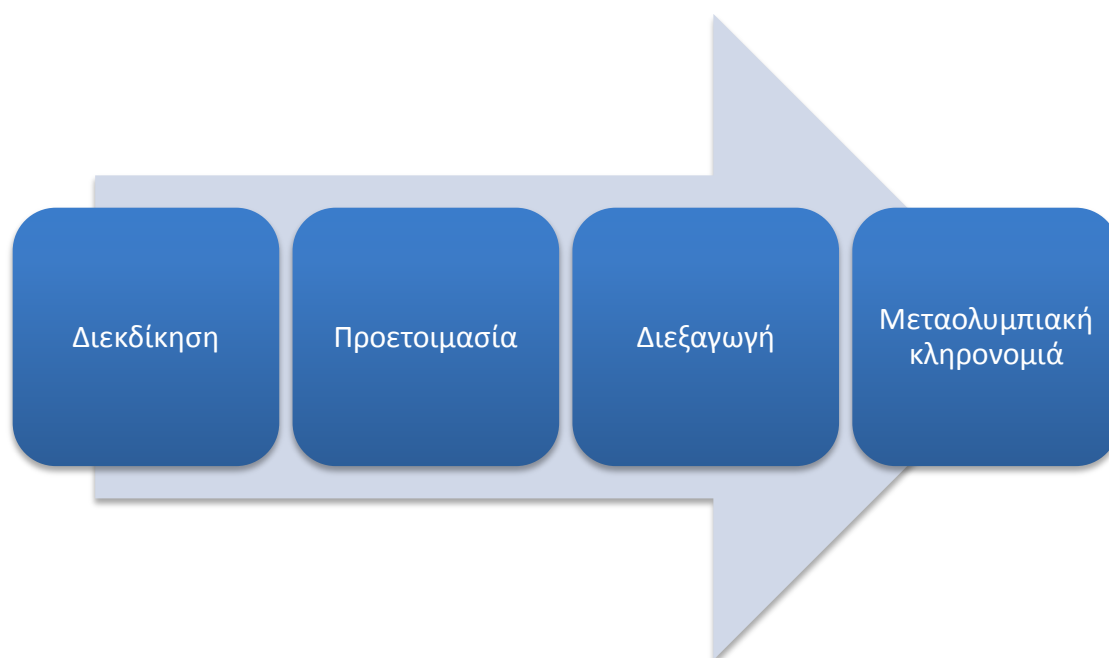
το 2004. Στο τέταρτο, κάνοντας χρήση οικονομετρικών τεχνικών, εξετάζεται η ύπαρξη επιδράσεων των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την προβολή της χώρας διεθνώς. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται η συνολική επίδραση των Αγώνων στην οικονομία με τη χρήση μακροοικονομικών υποδειγμάτων που αναδεικνύουν ευρύτερες επιδράσεις στην οικονομία υπό το πρίσμα εναλλακτικών σεναρίων. Τα κύρια ευρήματα της έρευνας, παρατίθενται στο τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΘΕΡΙΝΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν ένα μοναδικό παγκόσμιο αθλητικό γεγονός μεγάλου κύρους που προβάλλει τη διοργανώτρια πόλη και την αντίστοιχη χώρα. Η διοργάνωσή των Αγώνων είναι συνυφασμένη με μακροχρόνια προετοιμασία και σχεδιασμό και απαιτεί υψηλά επίπεδα συνεργασίας και διοικητικών ικανοτήτων όλων των εμπλεκόμενων αρχών, φορέων και ανθρώπινου δυναμικού.

Η προετοιμασία για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων ξεκινά από την προετοιμασία του φακέλου υποψηφιότητας (Διάγραμμα 2.1), σχεδόν δέκα χρόνια πριν από την τέλεση των Αγώνων. Ο φάκελος υποψηφιότητας εμπεριέχει αναλυτικά σχέδια για την κατασκευή υποδομών, ex-ante μελέτες οικονομικής επίδρασης και άλλα στοιχεία σχετικά με την υποψηφιότητα της συγκεκριμένης πόλης και χώρας στη διαγωνιστική διαδικασία για την ανάληψη του έργου, καθώς και αναλυτικά στοιχεία κόστους.

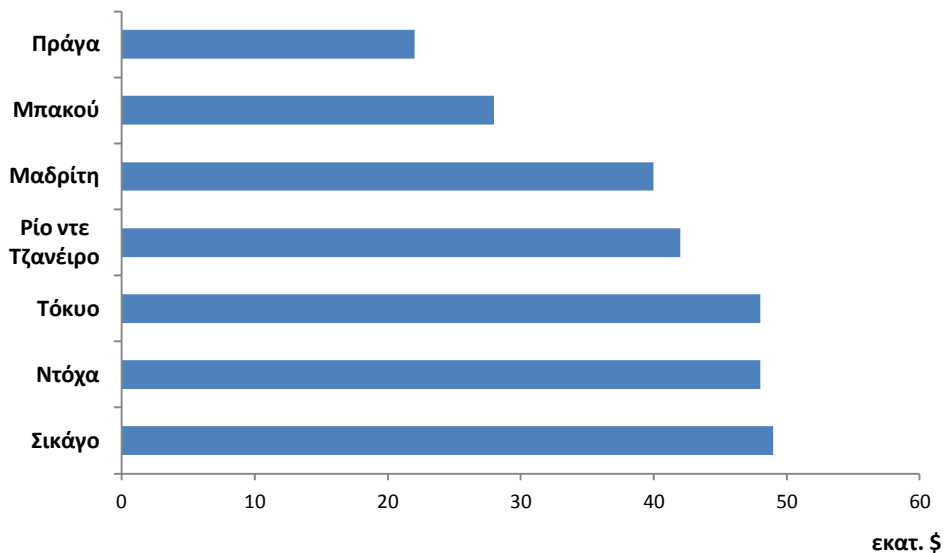
Διάγραμμα 2.1: Στάδια της διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων

Οι χώρες που προετοιμάζουν φάκελο υποψηφιότητας δαπανούν δεκάδες εκατομμύρια δολάρια (βλ. Διάγραμμα 2.2) χωρίς φυσικά να είναι βέβαιο το τελικό αποτέλεσμα της διεκδίκησης. Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου μια χώρα διαγωνίζεται παραπάνω από μια φορές για την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων (Brad R. Humphreys, “Rings of Gold,” Foreign Policy, August 2008). Ενδεικτικά, τόσο το Ρίο ντε Τζανέιρο, όσο και

το Τόκυο που θα διοργανώσουν τους θερινούς Αγώνες του 2016 και 2020 αντίστοιχα, υπέβαλλαν πάνω από μια φορά υποψηφιότητα στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή.

Διάγραμμα 2.2: Κόστος της προετοιμασίας υποψηφιότητας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2016

Πηγή: (Humphreys, August 2008)

Με την ανάληψη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, η νικήτρια πόλη (κατ' ουσία η αντίστοιχη χώρα) έχει στη διάθεσή της επτά χρόνια για να ολοκληρώσει την προετοιμασία, με συνεχείς ενδιάμεσους ελέγχους από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή στην οποία ανήκουν οι Αγώνες και τα δικαιώματά τους. Η νικήτρια πόλη, σύμφωνα με τη σύμβαση που υπογράφεται με τη ΔΟΕ, προβαίνει στην απαραίτητη προετοιμασία για να φιλοξενήσει τη διοργάνωση, υποστηρίζοντας τους Αγώνες, τους διεθνείς αθλητές, την Ολυμπιακή οικογένεια και φυσικά το πλήθος επισκεπτών, μέσω μαζικής ενημέρωσης, θεατών και τηλεθεατών σε όλο τον κόσμο. Σε αυτό το πλαίσιο η κάθε πόλη φροντίζει για τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών, την αναβάθμιση σχετικών υπηρεσιών αλλά και για την προβολή της διεθνώς, με αφορμή αυτό το μεγάλο γεγονός. Τα παραπάνω μεταφράζονται σε οικονομική δραστηριότητα από την οποία η κάθε διοργανώτρια πόλη στοχεύει να επωφεληθεί όχι μόνο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και της διοργάνωσης, αλλά και μετά το πέρας της.

Η διεξαγωγή των Αγώνων δεν αποτελεί το τελευταίο από τα στάδια μιας διοργάνωσης. Η μεταολυμπιακή περίοδος σχετίζεται με την αξιοποίηση της ολυμπιακής κληρονομιάς, δηλαδή την αξιοποίηση των υποδομών και υπηρεσιών που αναπτύχθηκαν με αφορμή τους

Ολυμπιακούς Αγώνες, καθώς και της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας που απέκτησαν οι εργαζόμενοι της Οργανωτικής Επιτροπής και πολλών άλλων εμπλεκόμενων φορέων. Άλλωστε η ολυμπιακή κληρονομιά συνεισφέρει σημαντικά στη διαμόρφωση του αντίκτυπου της διοργάνωσης τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η παρουσίαση ευρημάτων από τη διεθνή βιβλιογραφία που προέρχονται από μελέτες που εξετάζουν τις οικονομικές επιδράσεις από τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων, παγκοσμίως, τόσο κατά τη διάρκεια προετοιμασίας και διεξαγωγής τους, όσο και μετά στη διαχείριση της ολυμπιακής κληρονομιάς. Επίκεντρο αποτελεί η εξέταση της εμπειρίας από θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες προκειμένου να είναι εφικτή μια περισσότερο άμεση σύγκριση με τη διοργάνωση της Αθήνας το 2004. Επιπλέον, οι χειμερινοί Αγώνες απαιτούν μικρότερο αριθμό εγκαταστάσεων, ενώ το τηλεοπτικό κοινό που τους παρακολουθεί είναι σημαντικά περιορισμένο, καθώς είναι λιγότερο δημοφιλείς, με το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται σε ορισμένες περιοχές του κόσμου. Έτσι, τόσο τα σχετικά μεγέθη για την προετοιμασία, όσο και τα οφέλη από την προβολή μιας χώρας στο εξωτερικό, τείνουν να διαφέρουν συγκριτικά με τα αντίστοιχα μεγέθη μιας διοργάνωσης Θερινών Αγώνων.

Ανατρέχοντας στη σχετική βιβλιογραφία, παρατηρείται πως οι θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες προσεγγίζονται από διαφορετικές σκοπιές, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ενιαία άποψη για τον τελικό οικονομικό τους αντίκτυπο. Σε αυτό συντελεί η χρονική απόσταση μεταξύ της διοργάνωσης των Αγώνων και των μελετών αυτών, αλλά και η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων για ορισμένες διοργανώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σημαντική απόκλιση επίσημα δημοσιευμένων δεδομένων (όπως στο Πεκίνο το 2008) από τα ευρήματα άλλων ανεξάρτητων μελετητών.

Οι επιδράσεις από μια μεγάλη διοργάνωση μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την τοπική οικονομία. Ωστόσο ο βαθμός επιρροής εξαρτάται από σειρά παραγόντων που διαφέρουν κατά περίπτωση. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ευρήματα για την οικονομική επίδραση από τη διοργάνωση πρόσφατων Θερινών Ολυμπιακών Αγώνων.

2.1 Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Βαρκελώνης, 1992

Η Βαρκελώνη έθεσε υποψηφιότητα για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1992 τον Οκτώβριο του 1986. Η ανάληψη της διοργάνωσης θα αποτελούσε μια σημαντική ευκαιρία για τη διαφήμιση της χώρας η οποία μόλις είχε εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση (τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα). Τα εκτεταμένα έργα υποδομών και ανάπτυξης

που είχαν προβλεφθεί στο φάκελο υποψηφιότητας προέβλεπαν ριζικές αλλαγές στην προσπάθεια μεταμόρφωσης της παρακμάζουσας βιομηχανικής ζώνης της πόλης (Alpha Bank, 2004). Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων αποτελούσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για πλήρη μεταστροφή του κλίματος και αναζωογόνηση της οικονομίας στην πόλη.

Το ακαθάριστο κόστος¹ των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης διαμορφώθηκε στα \$9,3 δισεκ. (περίπου €7,4 δισεκ.²), εκ των οποίων τα \$1,3 δισεκ. δαπανήθηκαν από την Οργανωτική Επιτροπή κυρίως για τη διοργάνωση των τελετών έναρξης και λήξης, τη λήψη μέτρων ασφαλείας, τη διαφήμιση των Αγώνων, καθώς και για την παροχή υπηρεσιών προς την Ολυμπιακή Οικογένεια. Οι υπόλοιπες δαπάνες αφορούσαν στην κατασκευή έργων και υποδομών απαραίτητων για τη φιλοξενία των Αγώνων στη Βαρκελώνη, όπως υποδομές μεταφορών, έργα οδοποιίας, ξενοδοχεία, αθλητικές εγκαταστάσεις, υποδομές προστασίας περιβάλλοντος, τηλεπικοινωνίες και λοιπά, ξεπερνώντας τα \$8 δισεκ. (Brunet, 1995). Εκτιμάται πως πάνω από το 36,8% των παραπάνω δαπανών προήλθαν από ιδιωτική χρηματοδότηση, εκ των οποίων περίπου το 1/3 χρηματοδοτήθηκε από ξένους επενδυτές (Flyvbjerg & Stewart, 2012).

Οι άμεσες επενδύσεις ξεπέρασαν τα \$2,5 δισεκ. κατά την περίοδο 1986-1992, αποτελώντας τη μεγαλύτερη δαπάνη άμεσων επενδύσεων που είχε καταγραφεί σε διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων μέχρι εκείνη την εποχή. Κάνοντας χρήση πολλαπλασιαστών οι οποίοι προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ των κλάδων της ισπανικής οικονομίας, η προκαλούμενη επίδραση των Αγώνων στο ΑΕΠ, εκτιμήθηκε σε \$16,6 δισεκ. (Alpha Bank, 2004). Κατά συνέπεια, ο συνολικός αντίκτυπος των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης (άμεσος και προκαλούμενος) κατά την περίοδο 1986-1992 στην ισπανική οικονομία εκτιμάται σε \$26,0 δισεκ.

Στη διάσταση των δημόσιων οικονομικών της Ισπανίας εκτιμάται πως τα έσοδα από ΦΠΑ κατά την περίοδο προετοιμασίας ξεπέρασαν τα \$1,1 δισεκ., ενώ το όφελος από τη μείωση του πλήθους των επιδομάτων ανεργίας λόγω της αυξημένης απασχόλησης ανήλθε στα \$1,6 δισεκ. Τα επιπλέον φορολογικά έσοδα (από φόρο εισοδήματος και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης) συνέβαλαν στην αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά \$3,9 δισεκ. Συνολικά,

¹ Το ακαθάριστο κόστος περιλαμβάνει τις δαπάνες για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Αγώνων, χωρίς να αφαιρούνται τα έσοδα από τη διεξαγωγή τους (π.χ. από εισιτήρια, τηλεοπτικά δικαιώματα, επιπλέον τουρισμό κλπ.).

² \$1= €0,799

κατά τη διοργάνωση των Αγώνων, τα κρατικά έσοδα εκτιμάται ότι ενισχύθηκαν κατά \$6,6 δισεκ. Τα καταγεγραμμένα οφέλη για τα κρατικά ταμεία κατά την περίοδο μετά τη διοργάνωση των Αγώνων – τουλάχιστον για τα πέντε πρώτα έτη – έχουν εκτιμηθεί στα \$190,2 εκατ. ετησίως (Brunet, 1995).

Ειδικότερα, τα οικονομικά του δήμου της Βαρκελώνης ενισχύθηκαν κατά \$15,2 εκατ. από την επιπλέον οικονομική δραστηριότητα, καθώς και κατά \$22,8 εκατ. από φόρους ακίνητης περιουσίας κατά την περίοδο προετοιμασίας. Αντίστοιχα, τα καταγεγραμμένα οφέλη για τα οικονομικά της Βαρκελώνης μετά το πέρας της διοργάνωσης, έχουν εκτιμηθεί σε \$19,0 εκατ. ετησίως.

Η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας συνοδεύθηκε από αύξηση της απασχόλησης τόσο στην διοργανώτρια πόλη, όσο και στην Ισπανία εν γένει. Συγκεκριμένα, από την ανάληψη της διοργάνωσης μέχρι το 1992, η ανεργία στη Βαρκελώνη σταθεροποιήθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα έχοντας περιορισθεί κατά περίπου πέντε ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με την περίοδο πριν την ανάληψη των Αγώνων. Κατά την περίοδο 1986-1992, δημιουργήθηκαν περίπου 210 χιλιάδες θέσεις εργασίας συνολικά. Ηπιότερη, αλλά εξίσου σημαντική μείωση σημειώθηκε στο ποσοστό ανεργίας της Ισπανίας το οποίο διαμορφώθηκε στην ευρύτερη περιοχή του 17% το 1992, έχοντας περιορισθεί κατά περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 1986. Ο έμμεσος και προκαλούμενος αντίκτυπος των νέων θέσεων εργασίας εκτιμάται πως ξεπέρασε τις 144 χιλ. θέσεις εργασίας κατά την αντίστοιχη περίοδο. Συνολικά, η επίδραση της ανάληψης και διοργάνωσης των Αγώνων (άμεση και προκαλούμενη) εκτιμήθηκε σε περίπου 354 χιλ. θέσεις εργασίας (Brunet, 1995).

Η εμπειρία από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στη Βαρκελώνη, δείχνει πώς η ορθή διαχείριση ενός μεγάλου αθλητικού γεγονότος μπορεί να βοηθήσει μια πόλη να ξεπεράσει την παρακμή και τη στασιμότητα και να εισέλθει σε αναπτυξιακή τροχιά. Μέχρι σήμερα, η Βαρκελώνη θεωρείται παράδειγμα διοργάνωσης με το σημαντικότερο αντίκτυπο στην μεταολυμπιακή περίοδο και ειδικότερα στον τουρισμό.

Οι σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές (όπως μεταφορές και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις), αλλά και το οργανωμένο διαχειριστικό σχέδιο των αρμόδιων φορέων για την μεταολυμπιακή περίοδο, συνέβαλλαν στην ανάδειξη της πόλης της Βαρκελώνης σε έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς διεθνώς. Μετά το πέρας των Αγώνων, η πόλη διέθετε 35% περισσότερες ξενοδοχειακές κλίνες σε σχέση με το παρελθόν, ενώ η

πληρότητα των δωματίων αυξήθηκε από το 70% σε πάνω από 80%, ποσοστό που σταθεροποιήθηκε για αρκετά χρόνια μετά τη διοργάνωση των Αγώνων. Αντίστοιχα θεαματική αύξηση καταγράφηκε και στη διοργάνωση επιχειρηματικών συναντήσεων κατά την μεταολυμπιακή περίοδο, με το σχετικό αριθμό διοργανώσεων να υπερτετραπλασιάζεται σε σχέση με το 1992.

Η τουριστική ζήτηση τονώθηκε σημαντικά, με αποτέλεσμα το 2001 να καταγράφονται περίπου 20,7 εκατ. αφίξεις, όταν το 1992 - χρονιά διοργάνωσης των Αγώνων - οι αφίξεις ήταν 10,0 εκατ. Το 2001, εννέα χρόνια μετά το πέρας των Αγώνων ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στη Βαρκελώνη διαμορφώθηκε περίπου στα 8 εκατ., έχοντας διπλασιασθεί σε σχέση με το 1992. Η πόλη της Βαρκελώνης, με αφορμή τους Αγώνες, μεταμορφώθηκε σε σημαντικό τουριστικό πόλο, διατηρώντας θετική την εικόνα της μέχρι και σήμερα (Preuss, 2004).

2.2 Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Ατλάντα, 1996

Η Ατλάντα κέρδισε τη διοργάνωση των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1996, τον Σεπτέμβριο του 1990. Εκείνη την περίοδο, τόσο η οικονομία των ΗΠΑ, όσο και της πολιτείας της Τζόρτζια, στην οποία ανήκει η Ατλάντα, βρίσκονταν σε περίοδο ύφεσης από την οποία εξήλθαν το 1992 (Baade & Matheson, 2003).

Η κάλυψη του κόστους της διοργάνωσης των Αγώνων έγινε σχεδόν εξ' ολοκλήρου από ιδιωτικά κεφάλαια. Η εκτίμηση για το ακαθάριστο κόστος της διοργάνωσης κυμάνθηκε μεταξύ \$1,6 - \$2,2 δισεκ. (€1,3 - €1,8 δισεκ.³), το οποίο σε κάθε περίπτωση θεωρείται από τα χαμηλότερα στην ιστορία της διοργάνωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων (σε όρους αγοραστικής δύναμης). Κατά πολλούς, η χρηματοδότηση των Αγώνων από ιδιωτικές επενδύσεις αποτέλεσε το βασικό παράγοντα περιορισμού αυτού του κόστους (Preuss, The Economics of Staging the Olympics, 2004). Παρόλα αυτά, η υπέρβαση του αρχικού κόστους ξεπέρασε το 147% (Flyvbjerg & Stewart, 2012). Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής το γεγονός πως οι Αγώνες διοργανώθηκαν σε μια ήδη αναπτυγμένη πολιτεία των ΗΠΑ, με αρκετές από τις βασικές υποδομές να έχουν κατασκευαστεί πριν καν την ανάληψη των Αγώνων.

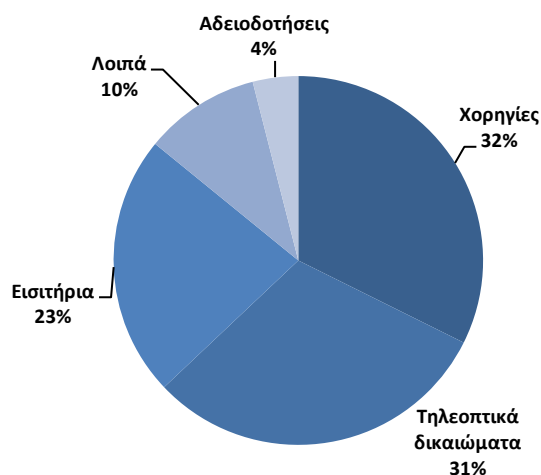
Εκ του συνολικού ακαθάριστου κόστους των Αγώνων, περίπου \$1,0 δισεκ. διατέθηκαν στην κατασκευή αθλητικών υποδομών και εγκαταστάσεων ενώ το υπόλοιπο αφορούσε κυρίως

³ \$1=€0,800441

έξοδα της Οργανωτικής Επιτροπής. Οι κρατικές δαπάνες, οι οποίες δεν ξεπέρασαν τα \$354 εκατ., χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του ολυμπιακού κωπηλατοδρομίου. Σημειώνεται ωστόσο πως ελάχιστες αθλητικές εγκαταστάσεις δημιουργήθηκαν εξ' αρχής για τις ανάγκες των Αγώνων του 1996. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι υφιστάμενες υποδομές επανασχεδιάστηκαν/τροποποιήθηκαν με στόχο τη συγκράτηση των δαπανών. Τέλος, για τη φιλοξενία ορισμένων αθλημάτων δημιουργήθηκαν προσωρινές εγκαταστάσεις, των οποίων η διατήρηση δεν κρίθηκε βιώσιμη στη συνέχεια και συνεπώς κατεδαφίστηκαν.

Το ισοζύγιο εσόδων-εξόδων της διοργάνωσης θεωρείται θετικό, ακόμα και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη ευρύτερες επιδράσεις, καθώς εκτιμάται πως τα έσοδα διαμορφώθηκαν στα \$1,7-\$2,0 δισεκ., περίπου \$300-\$500 εκατ. περισσότερα από τα έξοδα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων προήλθε από χορηγίες (32%) ενώ τα εισιτήρια, τα οποία πωλήθηκαν σε σχετικά υψηλές τιμές, συνεισέφεραν περίπου στο 23% των εσόδων της οργανωτικής επιτροπής. Τέλος, εκτιμάται πως τα έσοδα από τα τηλεοπτικά δικαιώματα ξεπέρασαν τα \$700 εκατ. παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση σε σχέση με προηγούμενες διοργανώσεις Ολυμπιακών Αγώνων (Preuss, The Economic Dimension of the Olympic Games, 2010).

Διάγραμμα 2.3: Ατλάντα 1996, έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής

Πηγή: (Preuss, The Economics of Staging the Olympics, 2004)

Κατά τη διάρκεια προετοιμασίας και πραγματοποίησης των Αγώνων το ποσοστό της ανεργίας στην Ατλάντα ήταν εξαιρετικά χαμηλό, με αποτέλεσμα η ζήτηση για εργασία να καλυφθεί από άλλες πολιτείες (Matheson & Baade, 2004). Έτσι αιτιολογείται η περιορισμένη επίδραση της διοργάνωσης στην απασχόληση της Ατλάντα. Ωστόσο, μετά το

πέρας των Αγώνων, σημαντικό ποσοστό των νέων θέσεων εργασίας εξαλείφθηκε. Εν τέλει, σε αντίθεση με άλλες διοργανώσεις (π.χ. Βαρκελώνη) ο αντίκτυπος των Αγώνων στην απασχόληση κατά την μεταολυμπιακή περίοδο ήταν περιορισμένος.

Παράλληλα, η διοργάνωση φέρεται να προκάλεσε ορισμένες αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις. Πάνω από 15 χιλ. κάτοικοι εκδιώχθηκαν από δημόσια κτήρια στέγασης, τα οποία κατεδαφίστηκαν για τη δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων. Παράλληλα, καταφύγια αστέγων επιδοτήθηκαν για τη μετατροπή τους σε καταλύματα για επισκέπτες χαμηλής τουριστικής δαπάνης κατά τη διάρκεια των Αγώνων (Malfas, Theodoraki, & Houlihan, 2004). Περίπου \$350 εκατ. πόρων που αρχικά είχαν προγραμματισθεί να διατεθούν σε οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα και σε άστεγους διατέθηκαν στην προετοιμασία των Αγώνων. Όπως άλλωστε αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, περίπου σε αυτό το ποσό εξαντλήθηκε η συμμετοχή του δημοσίου στη διοργάνωση των Αγώνων.

Υπό αμφισβήτηση έχει τεθεί ο αντίκτυπος της διοργάνωσης και στον τουρισμό τόσο κατά τη διάρκεια των Αγώνων, όσο και μακροπρόθεσμα, παρά τους περίπου 2 εκατ. τουρίστες που αναφέρονται πως επισκέφθηκαν την πόλη κατά τη διάρκεια των Αγώνων (Preuss, The Economics of Staging the Olympics, 2004). Ο αριθμός των διαθέσιμων κλινών αυξήθηκε κατά 9,1% σε σχέση με τα έτη πριν τη διοργάνωση, ωστόσο η πληρότητα των δωματίων περιορίστηκε στο 68% το 1996, σε σχέση με το 1995 (72,9%).

Παράλληλα, εμφανή είναι και τα αποτελέσματα «εκτόπισης» (“crowding-out effect”). Κατά την περίοδο 1995-1996 περιορίστηκε κατά περίπου 10% η διοργάνωση συνεδρίων στην ευρύτερη περιοχή της Ατλάντα, ενώ απώλειες σημειώθηκαν και στον τουρισμό της ευρύτερης πολιτείας της Τζόρτζια. Παρόλα αυτά, ο τζίρος των ξενοδοχείων που βρίσκονται πέριξ του Ολυμπιακού Πάρκου ενισχύθηκε, δείγμα των αυξήσεων στο κόστος διαμονής (Baade & Matheson, 2003).

2.3 Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Σύνδνεϋ, 2000

Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων το 1993 ακολουθήθηκε από σημαντική προσπάθεια για τη δημιουργία βέλτιστης υποδομής που θα υποστήριζε μια επιτυχημένη διοργάνωση. Το τελικό ακαθάριστο κόστος της διοργάνωσης διαμορφώθηκε στα \$4,8 δισεκ. (περίπου €3,8 δισεκ.⁴), σχεδόν διπλάσιο από το προϋπολογισθέν στο φάκελο της διοργάνωσης. Εξ'

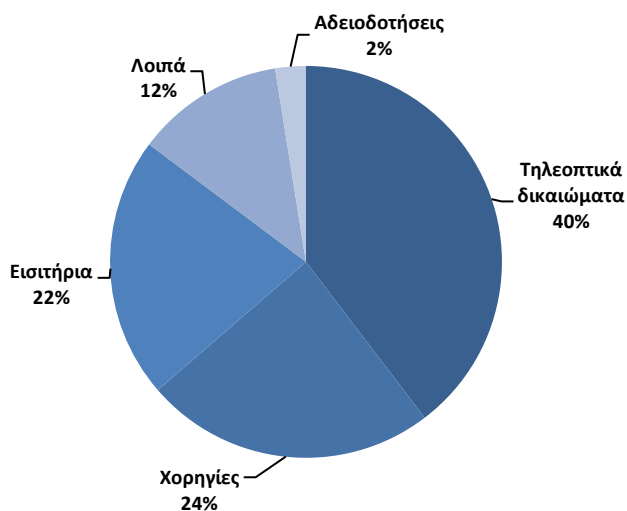
⁴ \$1=€0,800632

αυτών περίπου 35% καλύφθηκαν από το κράτος, ενώ τα υπόλοιπα από ιδιωτικές επενδύσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών αφορούσε στην κατασκευή των απαραίτητων υποδομών και αθλητικών εγκαταστάσεων, στην αναβάθμιση υφιστάμενων (π.χ. αεροδρόμιο Σύνδευ), καθώς και στην αναμόρφωση του δικτύου μέσων μαζικής μεταφοράς της πόλης. Παράλληλα, η δημιουργία νέων τουριστικών υποδομών (κυρίως ξενοδοχεία) οδήγησε σε αύξηση των διαθέσιμων ξενοδοχειακών κλινών κατά 25%. Λίγες μόνο από τις κατασκευές ήταν προσωρινές, καθώς στην περίπτωση του Σύνδευ κρίθηκε πως οι μόνιμες θα μπορούσαν να ενισχύσουν σημαντικά την κληρονομιά για τη χώρα.

Στην πλευρά των εσόδων, οι εισπράξεις της Οργανωτικής Επιτροπής επηρεάστηκαν σημαντικά τόσο από τα αυξημένα τηλεοπτικά δικαιώματα, τα οποία ξεπέρασαν τα \$1,1 δισεκ. όσο και από τις αυξημένες πωλήσεις εισιτηρίων, καθώς πωλήθηκε περισσότερο από το 91% των διατιθέμενων εισιτηρίων (Διάγραμμα 2.4).

Διάγραμμα 2.4: Σύνδευ 2000, Έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής

Πηγή: (Preuss, The Economics of Staging the Olympics, 2004)

Ο οικονομικός αντίκτυπος της διοργάνωσης σε όρους ΑΕΠ έχει εκτιμηθεί μεταξύ \$6,2 – \$8,0 δισεκ., χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα οφέλη από την ενίσχυση του τουρισμού μακροπρόθεσμα. Κατά τη διάρκεια της περιόδου προετοιμασίας των Αγώνων, επιβραδύνθηκε η ιδιωτική κατανάλωση, ωστόσο η επιβράδυνση αντισταθμίστηκε από την ενίσχυση των κρατικών δαπανών. Η αυξημένη ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες εξαιτίας της προετοιμασίας και υλοποίησης των Αγώνων δημιούργησε επιπλέον κύκλο εργασιών της τάξης των \$3 δισεκ.

Σημαντική σε κάθε περίπτωση είναι και η συνεισφορά των Αγώνων του Σύνδευ στην απασχόληση. Σε ex-ante μελέτες είχε εκτιμηθεί πως η διοργάνωση των Αγώνων θα δημιουργούσε περίπου 100 χιλιάδες θέσεις εργασίας στο σύνολο της οικονομίας (Preuss, *The Economics of Staging the Olympics*, 2004). Ωστόσο, σύμφωνα με ex-post αναφορές, η απασχόληση ενισχύθηκε κατά τουλάχιστον 120 χιλ. θέσεις εργασίας κατά την περίοδο 1995-2000, εκ των οποίων οι 40 χιλ. ήταν στον κατασκευαστικό κλάδο (European Institute for Construction Labour Research, 2011). Σύμφωνα με άλλες πηγές, κατά την περίοδο 1996-2000, η διοργάνωση των Αγώνων υποστήριξε τη δημιουργία επιπλέον 85 χιλ. θέσεων εργασίας στο σύνολο της οικονομίας της Αυστραλίας (Madden, 2002). Χαρακτηριστικό των επιπλέον θέσεων εργασίας αποτελεί το γεγονός πως αυτές διατηρήθηκαν μεσομακροπρόθεσμα.

Ο σημαντικότερος στόχος της διοργάνωσης ήταν η τόνωση του τουρισμού και γενικότερα η προβολή, τόσο του Σύνδευ, όσο και της Αυστραλίας ως τουριστικού προορισμού παγκοσμίως. Η Αυστραλία εκμεταλλεύθηκε πολύ καλά το δυναμικό τουριστικής ανάπτυξης από την υλοποίηση των Αγώνων. Αυτό επιτεύχθηκε μέσα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου τετραετούς σχεδίου δράσης της επιτροπής τουρισμού της χώρας, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την κυβέρνηση της Αυστραλίας.

Σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία της Αυστραλίας, κατά την περίοδο προετοιμασίας των Αγώνων ο ετήσιος μέσος όρος αύξησης των επισκεπτών στο Σύνδευ διαμορφώθηκε στο 7,0%. Το 2000 - χρονιά των Αγώνων - οι επισκέπτες αυξήθηκαν κατά 8,7% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Σημειώνεται ωστόσο, πως οι τουριστικές αφίξεις από χώρες της Ασίας καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου προετοιμασίας και υλοποίησης των Αγώνων, ήταν εξαιρετικά περιορισμένες, εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης στις αντίστοιχες οικονομίες (π.χ. Ταϊλάνδη, Νότια Κορέα, Φιλιππίνες, Ιαπωνία κ.ά). Χωρίς την επίδραση της κρίσης, εκτιμάται πως ο μέσος όρος αύξησης των επισκεπτών θα είχε διαμορφωθεί στην περιοχή του 12% (Preuss, *The Economics of Staging the Olympics*, 2004).

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της επιτροπής για τον τουρισμό (Australian Tourism Commission – ATC), σημαντικές αυξήσεις στην προσέλευση τουριστών καταγράφονται και κατά τους μήνες μετά τη διοργάνωση των Αγώνων. Συνολικά οι τουριστικές αφίξεις εμφανίζονται αυξημένες κατά 15,0% κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2000, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 1999 (Woodward, 2001). Στο σύνολο, εκτιμάται πως οι Αγώνες

προσέλκυσαν επιπλέον 1,6 εκατ. επισκέπτες με αντίστοιχες δαπάνες της τάξης των \$3,5 δισεκ.⁵, ενώ υποστήριξαν τη βελτίωση της επιχειρηματικής εικόνας της πόλης μέσω της διεθνούς προβολής από τους Αγώνες. Αντίθετα, κατά τη διάρκεια των Αγώνων, περιορίσθηκε σημαντικά ο συνεδριακός τουρισμός ως πιθανό αποτέλεσμα «φαινομένου εκτόπισης», ανακτώντας την δυναμική του κατά την μεταολυμπιακή περίοδο (Preuss, The Economics of Staging the Olympics, 2004).

2.4 Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες Πεκίνο, 2008

Το Πεκίνο ανέλαβε τη διοργάνωση των Αγώνων το 2001, στοχεύοντας κυρίως στην τουριστική αναβάθμιση της χώρας (Minnaert, 2012). Η διοργάνωση των Αγώνων εκείνη την περίοδο, έγινε αντικείμενο κριτικής διεθνώς. Οι κοινωνικές ανισότητες και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού έθεταν σημαντικά ηθικά ερωτήματα για τη διοργάνωση, καθώς και για το κόστος ευκαιρίας των Αγώνων. Ενδεικτικά, η τελετή έναρξης των Αγώνων, εκτιμάται πως κόστισε περίπου \$100 εκατ., όταν την ίδια στιγμή περίπου 100 εκατ. Κινέζοι ζούσαν με λιγότερο από \$1 την ημέρα (Rose & Spiegel, 2009). Από την άλλη μεριά, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που υποστήριξαν πως η διοργάνωση ενός αθλητικού γεγονότος αυτού του βεληνεκούς πέρα από τα οφέλη σε κοινωνικό επίπεδο, θα υποστήριζε την τόνωση του τουρισμού, των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης, με άμεσα και έμμεσα οφέλη για το βιοτικό επίπεδο του κινεζικού πληθυσμού (Martin, 2008).

Η επίδραση των Αγώνων στην κινέζικη οικονομία τέθηκε από νωρίς σε αμφισβήτηση. Καθώς ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας ξεπερνούσε ήδη το 10% κατά την περίοδο προετοιμασίας των Αγώνων και το ΑΕΠ κυμαινόταν στην ευρύτερη περιοχή των \$3,6 τρισεκ., η όποια οικονομική επίδραση στο επίπεδο της χώρας θα ήταν σχετικά περιορισμένη. Αντίστοιχη αναμενόταν η εικόνα και στους επιμέρους κλάδους οικοδομικής δραστηριότητας της κινέζικης οικονομίας. Ενδεικτικά, το προϊόν των κινεζικών κατασκευών, κλάδος που παραδοσιακά ανήκει σε αυτούς που ενισχύονται σημαντικά κατά την προετοιμασία των Αγώνων, ξεπερνούσε ήδη τα \$388 δισεκ. στο δεύτερο μισό του 2008.

Σε όρους απασχόλησης, η προσέγγιση του αντίκτυπου των Αγώνων είναι περίπλοκη. Καθώς η κινέζικη οικονομία εμφάνιζε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι συσχετίζονται με την αύξηση της απασχόλησης, δεν αποτυπώνονται ξεκάθαρα οι θέσεις εργασίας που οφείλονται εξ' ολοκλήρου στην προετοιμασία και διοργάνωση των Αγώνων. Ωστόσο, οι

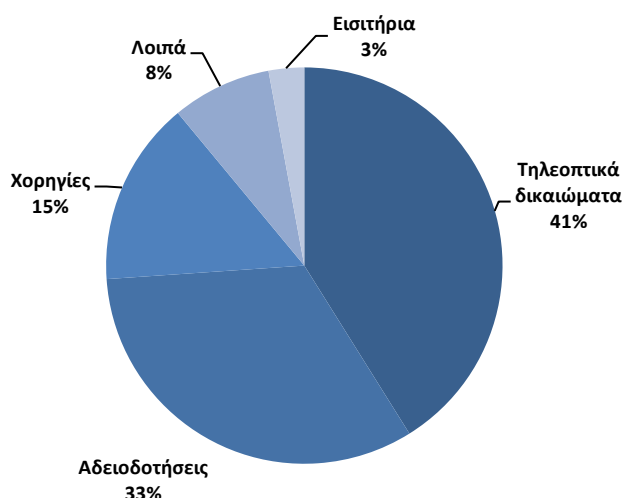
⁵ (Australian Tourist Commission, 2001)

σημαντικές επενδύσεις που υλοποιήθηκαν στη χώρα συνοδεύθηκαν από αύξηση της απασχόλησης, κυρίως στον κατασκευαστικό τομέα και στον τομέα των υπηρεσιών.

Όσον αφορά το ακαθάριστο κόστος διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2008, τα διαθέσιμα στοιχεία διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με την πηγή. Σύμφωνα με την Οργανωτική Επιτροπή Αγώνων του Πεκίνου (Beijing Organisation Committee for the Olympic Games) οι Αγώνες «...κόστισαν περίπου όσο αυτοί της Αθήνας». Οι συνολικές επενδύσεις σε Ολυμπιακές υποδομές (αθλητικές εγκαταστάσεις, Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, δημοσιογραφικό χωριό κτλ) φαίνεται να διαμορφώθηκαν στα \$2,1 δισεκ.. Ωστόσο, όταν ληφθούν υπόψη οι επενδύσεις που δεν αφορούν μόνο σε Ολυμπιακά έργα, αλλά και σε έργα υποδομών (π.χ. αναβάθμιση δικτύου μεταφορών, αεροδρόμιο, οδοποιία, περιβαλλοντικές δαπάνες κτλ) τότε το ακαθάριστο προϋπολογισθέν κόστος υπολογίζεται στα \$14,3 δισεκ. ή περίπου €11,3 δισεκ. (Owen, 2005). Με βάση την εμπειρία όλων των άλλων διοργανώσεων στις οποίες το τελικό ακαθάριστο κόστος είναι πάντα υψηλότερο του προϋπολογισθέντος, μπορούμε να θεωρήσουμε πως το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση του Πεκίνου.

Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων της Οργανωτικής Επιτροπής διαμορφώθηκε από τα τηλεοπτικά δικαιώματα (41%) τα οποία αυξήθηκαν σημαντικά σε σχέση με παλαιότερες διοργανώσεις. Στον αντίποδα, περιορίστηκε αισθητά η συμμετοχή των εσόδων από τις πωλήσεις εισιτηρίων (3%), ενδεχομένως και λόγω της αρκετά χαμηλότερης τιμής σε σχέση με άλλες διοργανώσεις (π.χ. Αθήνα, 2004 - βλ. Διάγραμμα 2.5).

Διάγραμμα 2.5: Πεκίνο 2008, Έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής

Πηγή: (Brunnet & Xinwen, 2008)

Σε όρους τουριστικής ζήτησης, περίπου 4,5 εκατ. επισκέπτες αναμένονταν στο Πεκίνο κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, εκ των οποίων περίπου 550 χιλ. θα ήταν ξένοι. Η συνολική τουριστική δαπάνη εκτιμήθηκε σε \$4,5 δισεκ. Οι προσδοκίες τροφοδότησαν την κατασκευή επιπλέον ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά την προ-Ολυμπιακή περίοδο με αποτέλεσμα ο αριθμός των διαθέσιμων κλινών να αυξηθεί κατά 38% σε σχέση με το 2000.

Ωστόσο, η τουριστική κίνηση κατά τη διάρκεια των Αγώνων ήταν σημαντικά περιορισμένη σε σχέση με τις εκτιμήσεις. Υπολογίζεται πως 3,9 εκατ. τουρίστες επισκέφθηκαν το Πεκίνο, εκ των οποίων μόλις 390 χιλ. ήταν ξένοι (European Tour Operators Association, 2009). Εξετάζοντας ωστόσο τα στοιχεία που δημοσιεύει η Κινέζικη Στατιστική Υπηρεσία, φαίνεται πως το 2008 οι αφίξεις ξένων τουριστών ενισχύονται, αλλά με ρυθμό που διαμορφώνεται στο μισό της προηγούμενης περιόδου (2007). Ταυτόχρονα, οι αφίξεις των Κινέζων τουριστών μειώνεται κατά 1,4% σε ετήσια βάση. Παρατηρώντας τα διαθέσιμα δεδομένα μετά το πέρας των Αγώνων (2008-2013) δεν προκύπτει κάποια ξεκάθαρη επίδραση στις αφίξεις ξένων και μη τουριστών στο Πεκίνο.

2.5 Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, Λονδίνο 2012

Το Λονδίνο ανέλαβε τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2005, λίγα χρόνια πριν την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση. Ωστόσο, η υλοποίηση των Αγώνων το 2012 βρήκε το Ηνωμένο Βασίλειο να εφαρμόζει ένα ευρύ πρόγραμμα δημοσιονομικής λιτότητας, στοχεύοντας στον περιορισμό του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού. Μέσα σε αυτό το κλίμα, ήταν ξεκάθαρο πως η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων έπρεπε όχι μόνο να γίνει αποτελεσματικά, δηλαδή με το ελάχιστο δυνατό κόστος, αλλά και να διασφαλιστούν όλες οι δυνατές προϋποθέσεις για τη μεγιστοποίηση του οφέλους, τόσο για την οικονομία, όσο και για την κοινωνία εν γένει.

Παρότι έχουν περάσει μόλις δύο χρόνια από την πραγματοποίηση των Αγώνων, υπάρχουν αναφορές τόσο σχετικά με το τελικό ακαθάριστο κόστος των Αγώνων, όσο και σχετικά με την επίδρασή τους στο σύνολο της οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται επιφύλαξη στην αξιολόγηση των διαθέσιμων στοιχείων, καθώς πρώτον το χρονικό διάστημα από τη διεξαγωγή των Αγώνων μέχρι σήμερα είναι περιορισμένο και δεύτερον ένα σημαντικό τμήμα από την επίδραση των Αγώνων στη βρετανική οικονομία αναμένεται να καταγραφεί μακροπρόθεσμα.

Στη βιβλιογραφία απαντώνται διαφορετικές εκτιμήσεις, οι οποίες ποικίλουν ανάλογα με το ποιές δαπάνες θεωρούνται πως εμπίπτουν στα «Ολυμπιακά Έργα». Για παράδειγμα

υπάρχουν πηγές, όπου η αγορά γης όπου κατασκευάστηκε το Ολυμπιακό πάρκο (£766 εκατ.) ή άλλα έργα που σχετίζονται ευρύτερα με την Ολυμπιακή κληρονομιά (£826 εκατ.) δεν συγκαταλέγονται στο τελικό κόστος διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων (Hughes, 2012). Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκτιμήσεις για το τελικό ακαθάριστο κόστος της διοργάνωσης κυμαίνονται μεταξύ £8,9 - £11,0 δισεκ. (περίπου €11,3 - €14,0 δισεκ.⁶), έχοντας τελικά διπλασιασθεί σε σχέση με το προϋπολογισθέν ποσό κατά το φάκελο υποψηφιότητας (Flyvbjerg & Stewart, 2012).

Αναζητώντας την επίδραση των Αγώνων στο βρετανικό ΑΕΠ, παρατηρήθηκε πως κατά το τρίτο τρίμηνο του 2012, η οικονομία παρουσίασε αύξηση μιας περίπου ποσοστιαίας μονάδας, σε αντίθεση αρνητικών ρυθμών ανάπτυξης κατά τις προηγούμενες περιόδους. Εκτιμάται πως περίπου το 30% της αύξησης του ΑΕΠ οφείλεται στην άμεση επίδραση των Αγώνων. Ωστόσο, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις πως η επίδραση των Αγώνων στο λιανικό εμπόριο που αποτελεί κλάδο με ισχυρή βαρύτητα για τη βρετανική οικονομία, ήταν αρνητική (Hughes, 2012).

Η επίδραση των Αγώνων ωστόσο δεν περιορίζεται στη βελτίωση των οικονομικών στοιχείων της βρετανικής οικονομίας μόνο κατά τη διάρκεια της διοργάνωσης. Η συνολική επίδραση των Αγώνων στο ΑΕΠ κατά την περίοδο 2005-2016 αναμένεται να διαμορφωθεί σε περίπου £16,5 δισεκ. (Oxford Economics, 2012). Εξ' αυτών, περίπου το 82% προέρχεται από την περίοδο προετοιμασίας των Αγώνων και κυρίως από τις κατασκευές, ενώ περίπου 12% προέρχεται από την επιπλέον τουριστική δραστηριότητα. Περίπου 6% της συνολικής επίδρασης προέρχεται από άλλες δαπάνες απαραίτητες για τη διοργάνωση. Το 70% της εκτιμώμενης επίδρασης πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο προετοιμασίας, ενώ το υπόλοιπο αναμένεται να καταγραφεί στην μεταολυμπιακή εποχή.

Ο κατασκευαστικός κλάδος, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο, ωφελήθηκε σημαντικά από τη διοργάνωση των Αγώνων του Λονδίνου. Για τις ανάγκες της διοργάνωσης κατασκευάστηκαν 34 εγκαταστάσεις, εκ των οποίων 8 ήταν μόνιμες. Οι υπόλοιπες, καθώς κρίθηκε πως δεν μπορούσαν να συμβάλλουν σημαντικά στην «Ολυμπιακή Κληρονομιά», ήταν προσωρινές, δηλαδή απεγκαταστάθηκαν μετά το πέρας των Αγώνων. Η ενδελεχής μελέτη πριν την κατασκευή των Ολυμπιακών Έργων και η αποφυγή κατασκευών που εν τέλει θα ζημιώναν το βρετανικό κράτος αποτέλεσαν ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά των Ολυμπιακών Αγώνων του 2012. Χαρακτηριστικό άλλωστε αποτελεί το

⁶ Ισοτιμία 31/10/2014, £1=€1,27369

γεγονός πως εξετάζεται η αποστολή συγκεκριμένων προσωρινών κατασκευών στο Ρίο ντε Τζανέιρο για τους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 2016.

Σημαντικός καταγράφεται ο αντίκτυπος των Αγώνων και στον τουρισμό. Σύμφωνα με στοιχεία της βρετανικής στατιστικής υπηρεσίας, κατά τη διάρκεια των Αγώνων οι αφίξεις από ξένες χώρες στο Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκαν κατά 3 εκατ. (περίπου 9%) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Η σημαντική αύξηση συνοδεύθηκε από διπλασιασμό της τουριστικής δαπάνης κατά την εν λόγω περίοδο (£1.290 αντί £650). Αντίστοιχα, σημαντική αναμένεται και η μακροχρόνια επίδραση των Αγώνων στον τουρισμό καθώς εκτιμάται πως οι αφίξεις θα αυξηθούν κατά 10,8 εκατ. την περίοδο 2015-2017 συνεισφέροντας σωρευτικά στο ΑΕΠ επιπλέον £1,9 δισεκ. (Humphreys, August 2008).

Η εξυπηρέτηση της αυξημένης ζήτησης επηρέασε θετικά και την απασχόληση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Εκτιμάται πως κατά τη διάρκεια προετοιμασίας για τους Αγώνες, η ανεργία περιορίστηκε κατά περίπου 1,2%, καθώς πάνω από 354 χιλ. νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν, εκ των οποίων οι περισσότερες στον κατασκευαστικό κλάδο (78%) και στον τουρισμό (22%). Σύμφωνα με άλλες πηγές, περίπου 18 χιλ. θέσεις εργασίας αναμένεται να δημιουργηθούν την περίοδο 2012-2015, συνεισφέροντας σημαντικά στη μείωση της ανεργίας κατά τα επόμενα χρόνια (Hughes, 2012).

2.6 Σύνοψη

Η διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων απαιτεί την πραγματοποίηση σημαντικών δαπανών για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή τους. Το ακαθάριστο ύψος των δαπανών ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των διοργανώσεων, από περίπου \$2 δισεκ. στην Ατλάντα μέχρι \$14 δισεκ. στο Πεκίνο (Πίνακας 2.1). Το ύψος των δαπανών επηρεάζεται από τις υφιστάμενες υποδομές πριν την ανάληψη της διοργάνωσης, το βαθμό συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στις επενδύσεις, αλλά και από τη φιλοδοξία των διοργανωτών για την αναβάθμιση και την προβολή της πόλης.⁷

Η φιλοδοξία των διοργανωτών αναδεικνύεται και από την προτίμησή τους σε μόνιμες, αντί για προσωρινές κατασκευές. Σημαντικές επενδύσεις σε μόνιμες εγκαταστάσεις πραγματοποιήθηκαν στη Βαρκελώνη και στο Σύνδνεϋ. Αντίθετα, στο Λονδίνο και στην Ατλάντα οι διοργανωτές έδειξαν μεγαλύτερη προτίμηση σε προσωρινές κατασκευές,

⁷ Οι διαφορετικές προσεγγίσεις των διοργανώσεων στο βαθμό που χρησιμοποίησαν τους Αγώνες για να αλλάξουν το σχεδιασμό και τη λειτουργία των πόλεων διοργάνωσης αναλύεται σε μελέτη του Εργαστηρίου Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (1997).

εκτιμώντας ότι η μετέπειτα χρήση τους δεν θα φέρει θετικά αποτελέσματα. Εξάλλου, σημαντικό ποσοστό των κατασκευών αφορούν έργα υψηλής εξειδίκευσης με περιορισμένες δυνατότητες αξιοποίησης κατά την μεταολυμπιακή περίοδο. Συχνά το κόστος συντήρησης των έργων είναι σημαντικό και σε περίπτωση κρατικών επενδύσεων ενδέχεται να δημιουργήσει επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού για πολλά χρόνια μετά το πέρας της διοργάνωσης (Humphreys, August 2008).

Σημαντική είναι και η επίδραση στον τουρισμό εξαιτίας της προβολής της διοργανώτριας πόλης. Ο τουρισμός στις περισσότερες περιπτώσεις ενισχύεται ήπια πριν τους Αγώνες από τις επισκέψεις των διοργανωτών, χορηγών και τυχόν απασχολούμενων εκτός της διοργανώτριας οικονομίας (Preuss, 2004), ενώ όπως είναι αναμενόμενο η προσέλευση τουριστών κορυφώνεται κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Σύμφωνα με ex ante μελέτες, ο πολλαπλασιαστής του τουρισμού στις τοπικές οικονομίες είναι υψηλός, με αποτέλεσμα ο αντίκτυπος της αυξημένης προσέλκυσης τουριστών να ανακλάται έντονα στο σύνολο της τοπικής οικονομίας.

Οι Αγώνες μπορούν να οδηγήσουν σε σημαντική αύξηση της τουριστικής κίνησης διαχρονικά όπως στην περίπτωση της Βαρκελώνης, χωρίς βέβαια αυτό να αποτελεί κανόνα που ισχύει σε όλες τις διοργανώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ατλάντα όπου ο τουρισμός της πόλης δεν μεταβλήθηκε σημαντικά, τόσο κατά τη διάρκεια των Αγώνων όσο και διαχρονικά. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η τουριστική δαπάνη των επισκεπτών που παρακολουθούν τους Αγώνες, είναι σημαντικά αυξημένη σε σχέση με τους υπόλοιπους επισκέπτες (π.χ. Λονδίνο 2012).

Από την άλλη μεριά, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις στην βιβλιογραφία πως ο τελικός αντίκτυπος της αύξησης του τουρισμού στην οικονομία δύναται να περιορισθεί από «φαινόμενα εκτόπισης». Οι αυξήσεις των τιμών αλλά και οι συνθήκες υψηλής ζήτησης δύναται να αποτρέψουν την προσέλευση τουριστών (π.χ. Ατλάντα), οι οποίοι τελικά ενδέχεται να καταλήξουν σε άλλους προορισμούς.

Επιπλέον επίδραση ενδέχεται να παρατηρεί και στο ισοζύγιο εξαγωγών-εισαγωγών. Με την αναβάθμιση της εικόνας μιας χώρας λόγω της διεξαγωγής Ολυμπιακών Αγώνων, οι εξαγωγές δύναται να αυξηθούν ως και κατά 30% (Rose & Spiegel, 2009). Ωστόσο, σε κράτη με περιορισμένη παραγωγική ικανότητα, σημαντική είναι και η αύξηση των εισαγωγών.

Οι αυξημένες επενδύσεις, τουριστική κίνηση και ενδεχομένως εξαγωγές μεταφράζονται σε επέκταση στο συνολικό ΑΕΠ και της απασχόλησης της εθνικής αλλά και της τοπικής

οικονομίας. Αξιοσημείωτη θετική επίδραση σε αυτά τα μεγέθη παρατηρήθηκε στη Βαρκελώνη και στο Σύνδευ, με περιορισμένες επιδράσεις στην Ατλάντα και το Πεκίνο.

Συμπερασματικά, το ακαθάριστο κόστος, αλλά και η οικονομική επίδραση, των Αγώνων εξαρτάται από την ετοιμότητα των υφιστάμενων υποδομών να ανταποκριθούν στην ανάγκη διεξαγωγής πολλών αθλητικών αγωνισμάτων ταυτόχρονα. Επιπλέον πρόκληση για τις υποδομές μιας πόλης δημιουργείται από την ανάγκη φιλοξενίας αξιοσημείωτου αριθμού επιπρόσθετων επισκεπτών εντός χρονικού διαστήματος συντομότερου από ένα μήνα. Το ύψος του ακαθάριστου κόστους επηρεάζεται επίσης από τη διαθεσιμότητα ιδιωτικών κεφαλαίων και τη φιλοδοξία των διοργανωτών για μελλοντική αξιοποίηση των εγκαταστάσεων. Από την άλλη πλευρά, το ύψος της θετικής επίδρασης στην οικονομία προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το κατά πόσο η διοργάνωση των Αγώνων εντάσσεται σε γενικότερη στρατηγική αναβάθμισης μιας περιοχής που έχει σημαντικό ανεκμετάλλευτο δυναμικό περαιτέρω ανάπτυξης.

Έτσι μια διοργάνωση μπορεί να έχει χαμηλή επιβάρυνση στα δημόσια οικονομικά και χαμηλό οικονομικό όφελος (Ατλάντα), υψηλότερη επιβάρυνση και υψηλότερο όφελος (Βαρκελώνη), αλλά και υψηλή επιβάρυνση με αβέβαιο όφελος (Πεκίνο). Επομένως, η συνολική επίδραση από τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων δεν είναι απαραίτητα και μονοσήμαντα εκ των προτέρων αρνητική ή θετική ενώ εξαρτάται και από τους στόχους που θέτει η διοργανώτρια χώρα, το σχεδιασμό και την εκτέλεση των έργων και την μετέπειτα εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει η διοργάνωση.

Πίνακας 2.1: Σύνοψη ευρημάτων διεθνούς εμπειρίας

Διοργάνωση	Ακαθάριστο κόστος	Επενδύσεις σε μόνιμες υποδομές	Τουρισμός (επισκέπτες)	Απασχόληση	Επίδραση στο ΑΕΠ
Βαρκελώνη 1992	\$9,3 δισεκ. (περίπου €7,4 δισεκ.)	Αυξημένες οι επενδύσεις σε σχέση με άλλες διοργανώσεις (περίπου 2,5 δισεκ.)	Ενίσχυση της τουριστικής ζήτησης, τόσο κατά τη διάρκεια των Αγώνων όσο και διαχρονικά. Αποτελεί επιτυχημένο παράδειγμα διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων διαχρονικά.	Σημαντική τόνωση της απασχόλησης, ειδικά στην πόλη της Βαρκελώνης.	Σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, η συνολική επίδραση (άμεση και προκαλούμενη) διαμορφώνεται στα \$26,0 δισεκ. Ωστόσο, δε λαμβάνεται υπόψη η επίδραση από την ανάδειξη της Βαρκελώνης σε διεθνή τουριστικό πόλο.
Ατλάντα 1996	Εξαιρετικά χαμηλό κόστος. Πρακτικά μηδενική συμμετοχή του δημοσίου: \$1,6-2,2 δισεκ. (περίπου €1,3-€1,8 δισεκ.)	Εξ'ολοκλήρου από ιδιωτικούς φορείς. Περιορισμένες νέες κατασκευές, εκτεταμένοι επανασχεδιασμοί.	Αυξημένη, αλλά όχι σημαντικά, η τουριστική ζήτηση κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Καμία αναφορά σε σημαντικό μεταολυμπιακό αντίκτυπο.	Ήπια αύξηση της απασχόλησης με αδυναμία ενίσχυσής της κατά την μεταολυμπιακή περίοδο.	Περιορισμένη η επίδραση στο ΑΕΠ της χώρας, εξαιτίας του μεγέθους της οικονομίας των ΗΠΑ και της μικρότερης μεταολυμπιακής επίδρασης.
Σύδνεϋ 2000	\$4,8 δισεκ. (περίπου €3,8)	Δημιουργία πολλών μόνιμων εγκαταστάσεων	Εφαρμογή ολοκληρωμένου κρατικού πλάνου αύξησης της τουριστικής ζήτησης. Αύξηση των επισκεπτών τόσο κατά τη διάρκεια των Αγώνων όσο και μεταολυμπιακά.	Εκτιμώνται περί των 120 χιλ. θέσεις εργασίας, εκ των οποίων περίπου 40 χιλ. στον κατασκευαστικό τομέα.	Το όφελος εκτιμήθηκε σε \$6,2 – 8,0 δισεκ. χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνει τα οφέλη από την ενίσχυση του τουρισμού διαχρονικά.
Πεκίνο 2008	\$14,3 δισεκ. (περίπου €11,4)	Περιορισμένος ο αντίκτυπος των επενδύσεων στον ήδη εξαιρετικά αναπτυγμένο κατασκευαστικό κλάδο της Κίνας	Σημαντικός ο αριθμός των τουριστών (περίπου 3,9 εκατ.), περιορισμένος ωστόσο σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις.	Δεν έχει αποτυπωθεί ακόμα ο αντίκτυπος στην απασχόληση.	Το μέγεθος της Κινέζικης οικονομίας περιορίζει τον αντίκτυπο της διοργάνωσης σε αυτή.
Λονδίνο 2012	£8,9 – £11,0 δισεκ. (περίπου €11,3-£14,0 δισεκ.)	Σημαντικός ο αριθμός των προσωρινών εγκαταστάσεων	Ενίσχυση κατά περίπου 3 εκατ. επισκέπτες. Σημαντική αύξηση της κατά κεφαλήν τουριστικής δαπάνης. Επιπλέον 10,8 εκατ. επισκέπτες αναμένονται κατά την περίοδο 2015-2017.	Περίπου 354 χιλ. θέσεις εργασίας κατά την διεξαγωγή των Αγώνων. Αναμένονται επιπλέον 18 χιλ. θέσεις κατά την μεταολυμπιακή περίοδο.	Στα £16,5 δισεκ. η επίδραση των Αγώνων στο ΑΕΠ, η οποία δύναται να αυξηθεί κατά επιπλέον £1,9 δισεκ. αν ληφθεί υπόψη η μεταολυμπιακή επίδραση του τουρισμού.

3 ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ 2004

Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ), η οποία διαχειρίζεται τα πνευματικά δικαιώματα σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ανέθεσε τη διοργάνωση των Αγώνων του 2004 στην Αθήνα στις 5 Σεπτεμβρίου 1997 στη Λωζάννη όπου υπογράφηκε η σύμβαση μεταξύ της Αθήνας ως διοργανώτριας πόλης της 28^{ης} Ολυμπιάδας και της ΔΟΕ. Είχε προηγηθεί η ανεπιτυχής προσπάθεια ανάληψης, ξανά από την πόλη της Αθήνας, των Αγώνων του 1996 οι οποίοι συνέπιπταν με τη συμπλήρωση εκατό χρόνων από την αναβίωση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896. Ακολούθησαν 7 χρόνια προετοιμασίας, ιδιαίτερα από το 2000 και έπειτα, που συνέβαλαν στη σημαντική αλλαγή της όψης και της λειτουργίας της πόλης και εν τέλει στην επιτυχημένη διεξαγωγή των Αγώνων.

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα απολογιστικά στοιχεία της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Συγκεκριμένα, παρουσιάζεται η οργανωτική δομή και λειτουργικά στοιχεία της διοργάνωσης, ενώ αναλύονται τα στοιχεία για τις δαπάνες κατασκευής και αναβάθμισης των έργων (κτήρια, αθλητικές εγκαταστάσεις, λοιπές υποδομές) και παρατίθενται τα συνολικά έσοδα της διοργάνωσης (πώληση εισιτηρίων, χορηγίες, πνευματικά δικαιώματα κτλ).

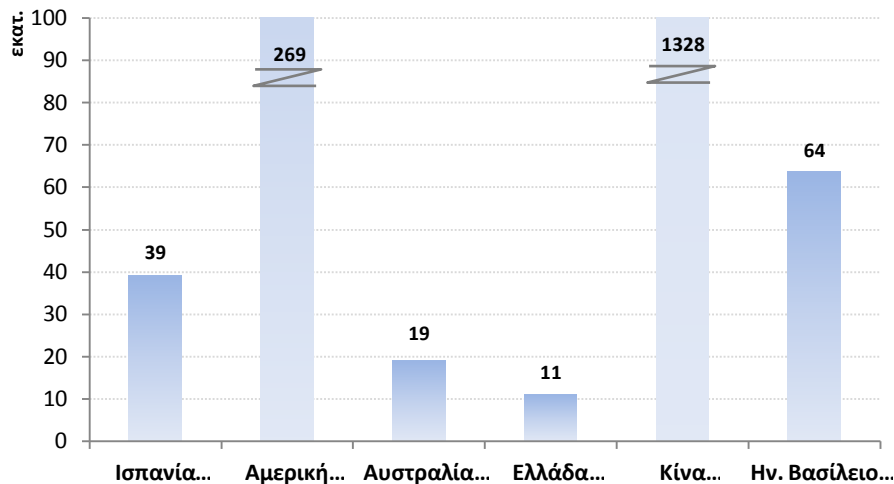
3.1 Ολυμπιακή προετοιμασία

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα αποτέλεσε μεγάλη πρόκληση για τη χώρα για πολλούς λόγους. Η Ελλάδα αποτελεί τη μικρότερη σε πληθυσμό χώρα που ανέλαβε τη διεξαγωγή Ολυμπιάδας στην πρόσφατη ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων (Διάγραμμα 3.1). Είναι ενδεικτικό ότι ο πληθυσμός της χώρας είναι μικρότερος ή περίπου αντίστοιχος ακόμα και σε σύγκριση με ορισμένες από τις ευρύτερες αστικές περιοχές πόλεων όπου οργανώθηκαν πρόσφατα ή πρόκειται να οργανωθούν Ολυμπιακοί Αγώνες στο άμεσο μέλλον, όπως για παράδειγμα το Τόκιο (36 εκατ.), το Ρίο ντε Τζανέιρο (12 εκατ.), το Πεκίνο (21 εκατ.) και η Σεούλ (26 εκατ.).

Γενικότερα, το πληθυσμιακό μέγεθος της πόλης που θα φιλοξενήσει Ολυμπιακούς Αγώνες επηρεάζει ζητήματα που αφορούν την επιτυχή διοργάνωσή τους. Για παράδειγμα, μικρότερος πληθυσμός συνεπάγεται μικρότερη εκμετάλλευση των εγκαταστάσεων που δημιουργούνται τόσο στη διάρκεια των Αγώνων (η ζήτηση για εισιτήρια στα Ολυμπιακά αγωνίσματα προέρχεται κυρίως από τους κατοίκους της πόλης), όσο και στη μεταολυμπιακή περίοδο. Παρά το μικρότερο πληθυσμό της χώρας, οι προδιαγραφές για το

μέγεθος των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων παρέμειναν ουσιαστικά αμετάβλητες σε σχέση με τις άλλες διοργανώσεις.

Διάγραμμα 3.1: Πληθυσμός στις χώρες που πραγματοποιήθηκαν Ολυμπιακοί Αγώνες

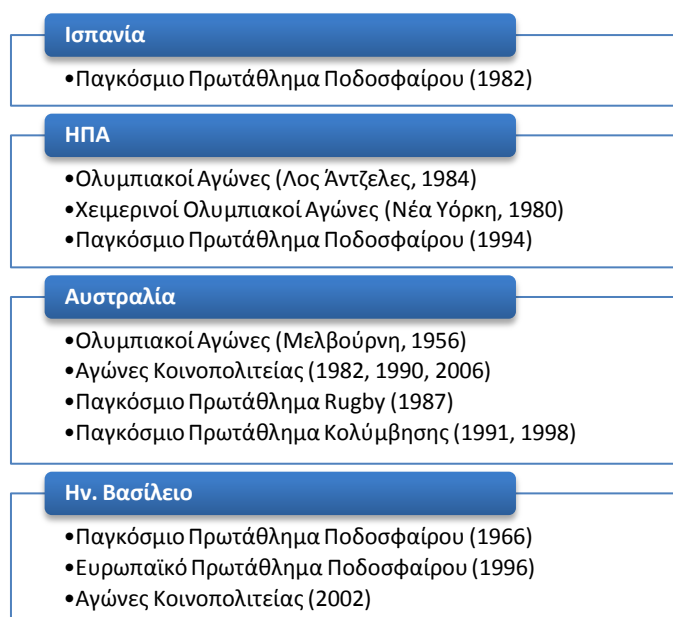

Πηγή: Eurostat

Επιπλέον οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας αποτέλεσαν το πρώτο αθλητικό γεγονός που φιλοξενήθηκε στην Ελλάδα με αντίστοιχο πλήθος αθλημάτων ή θεατών. Αντίθετα, στις περισσότερες από τις χώρες όπου έγιναν πρόσφατα Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν ήδη πραγματοποιηθεί και άλλες μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις, όπως το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου (Διάγραμμα 3.2). Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την ύπαρξη τεχνογνωσίας, αλλά και κατάλληλων υποδομών (αθλητικές εγκαταστάσεις, υποστηρικτικό δίκτυο κ.α.) στις χώρες εκείνες, σε αντίθεση με την Ελλάδα, η οποία πρώτη φορά κλήθηκε να αναλάβει τη διεκπεραίωση ενός τόσο σύνθετου εγχειρήματος.

Επιπλέον δυσκολία για τη διοργάνωση των Θερινών Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004 προήλθε από το γεγονός ότι για πρώτη φορά στην ιστορία τους, η προετοιμασία τους διεκπεραιώθηκε υπό το αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είχαν προηγηθεί οι αγώνες στη Βαρκελώνη το 1992, όπου όμως η προετοιμασία διεξαγόταν τα πρώτα χρόνια της ένταξης της Ισπανίας στην ΕΕ και η χώρα απολάμβανε προσωρινές εξαιρέσεις από την εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου της Ένωσης. Οι κανονιστικοί περιορισμοί της ΕΕ δεν επέτρεψαν τη θέσπιση ειδικού νομοθετικού πλαισίου για τη διοργάνωση στην Αθήνα 2004, όπως σε άλλες διοργανώσεις, με προνομιακές ρυθμίσεις για τα Ολυμπιακά έργα, όπως εξαίρεση από τη δυνατότητα ενστάσεων επί δημόσιων διαγωνισμών, απαλλαγή από ΦΠΑ στα εισιτήρια κ.ά.

Διάγραμμα 3.2: Διοργανώσεις σε χώρες που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες πρόσφατα

3.1.1 Ολυμπιακές εγκαταστάσεις

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας περιελάμβαναν τη διεξαγωγή 28 αθλημάτων και 301 τελετές απονομής μεταλλίων (μια επιπλέον από τους Αγώνες του Σύδνεϋ), ενώ, για πρώτη φορά, συμπεριλήφθηκε το αγώνισμα της γυναικείας ελληνορωμαϊκής πάλης. Εκτός από την Αθήνα, ολυμπιακές πόλεις αποτέλεσαν επίσης η Θεσσαλονίκη, ο Βόλος, η Πάτρα και το Ηράκλειο όπου φιλοξενήθηκαν οι προκριματικοί αγώνες ποδοσφαίρου. Η διεξαγωγή των αγωνισμάτων στην Αθήνα στηρίχθηκε σε δύο κύριους πόλους αθλητικών εγκαταστάσεων: το Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο (ΟΑΚΑ) και το Ολυμπιακό κέντρο Ελληνικού, όπου εντοπίζεται ο μεγαλύτερος αριθμός αθλητικών εγκαταστάσεων (Πίνακας 3.1).

Στο Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών πραγματοποιήθηκαν τα περισσότερα αγωνίσματα, όπως επίσης οι τελετές έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων. Στο Ολυμπιακό συγκρότημα Ελληνικού φιλοξενήθηκαν τα αθλήματα του μπέιζμπολ, του σόφτμπολ, του κανόε-καγιάκ, του χόκεϋ επί χόρτου, και της ιστιοπλοΐας. Έγιναν επίσης, οι προκριματικοί αγώνες μπάσκετ, ο τελικός της χειροσφαίρισης και οι αγώνες ξιφασκίας. Το Ολυμπιακό συγκρότημα Φαλήρου φιλοξένησε τους αγώνες Taekwondo και τους προκριματικούς χειροσφαίρισης (χάντμπολ), ενώ το ΣΕΦ φιλοξένησε το πρωτάθλημα βόλεϊ. Αντίστοιχα, το Ολυμπιακό κέντρο στο Γαλάτσι φιλοξένησε τις διοργανώσεις επιτραπέζιας αντισφαίρισης και ρυθμικής γυμναστικής, ενώ οι εγκαταστάσεις στο Γουδή φιλοξένησαν τις διοργανώσεις του σύγχρονου πένταθλου και της αντιπτέρισης (badminton).

Συνολικά, τα αγωνίσματα πραγματοποιήθηκαν σε 32 αθλητικές εγκαταστάσεις, από τις οποίες 18 ήταν νεόδμητες, 12 ανακαινίστηκαν και 2 είχαν προσωρινή χρήση⁸. Το σχετικά μεγάλο ποσοστό νεόδμητων αθλητικών εγκαταστάσεων εντάσσεται στο σχεδιασμό της χώρας την εποχή εκείνη, ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω ως τόπος μελλοντικής διοργάνωσης μεγάλων αθλητικών οργανώσεων (παγκόσμια και πανευρωπαϊκά πρωταθλήματα, Μεσογειακοί Αγώνες κ.ά.). Αυτός ο σχεδιασμός, δυστυχώς, δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, καθώς οι μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα μετά το 2004 ήταν σχετικά λίγες (π.χ. ο τελικός του UEFA Champions League το 2007).

Πίνακας 3.1: Αθλητικές εγκαταστάσεις για τη διεξαγωγή των Αγώνων του 2004

Ολυμπιακό Κέντρο	Εγκαταστάσεις
Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών (ΟΑΚΑ)	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Στάδιο Αθηνών «Σπύρος Λούης» ο Ολυμπιακό Ποδηλατοδρόμιο ο Ολυμπιακό Κέντρο Αντισφαίρισης ο Ολυμπιακό Κέντρο Υγρού Στίβου ο Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο
Ολυμπιακό Κέντρο Ελληνικού	<ul style="list-style-type: none"> ο Κλειστό Γήπεδο Ελληνικού ο Ολυμπιακό Κέντρο Μπέιζμπολ ο Ολυμπιακό Κέντρο Κανόε / Καγιάκ Σλάλομ ο Ολυμπιακό Κέντρο Χόκεϋ ο Ολυμπιακό Κέντρο Σόφτμπολ ο Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας (Αγίου Κοσμά)
Ολυμπιακό Κέντρο παραλιακής ζώνης Φαλήρου	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Κέντρο Μπιτς Βόλεϊμπολ ο Κλειστό Γυμναστήριο Φαλήρου ο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας (ΣΕΦ)
Ολυμπιακό Κέντρο Σχοινιά	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Κωπηλατοδρόμιο Σχοινιά
Ολυμπιακό Κέντρο Μαρκόπουλου	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας Μαρκόπουλου ο Ολυμπιακό Κέντρο Σκοποβολής Μαρκόπουλου
Ολυμπιακό Κέντρο Δυτικής Αττικής	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Πυγμαχίας Περιστερίου ο Κλειστό Ολυμπιακό Γυμναστήριο Άρσης Βαρών ο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Άνω Λιοσίων
Ολυμπιακό Συγκρότημα Γουδιού	<ul style="list-style-type: none"> ο Κέντρο Ιππασίας ο Γυμναστήριο Αντιπτερίσης
Άλλες αθλητικές εγκαταστάσεις	<ul style="list-style-type: none"> ο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου ο Στάδιο «Γεώργιος Καραϊσκάκης» ο Παναθηναϊκό στάδιο (Τερματισμός Μαραθωνίου και αγώνες Τοξοβολίας) ο Αρχαίο στάδιο Ολυμπίας (Σφαιροβολία) ο Ολυμπιακό Κέντρο Βουλιαγμένης (Τρίαθλο)
Εγκαταστάσεις στις υπόλοιπες Ολυμπιακές πόλεις	<ul style="list-style-type: none"> ο Παμπελοποννησιακό Στάδιο (Πάτρα) ο Παγκρήτιο Στάδιο (Ηράκλειο) ο Πανθεσσαλικό Στάδιο (Βόλος) ο Καυτατζόγλειο Στάδιο (Θεσσαλονίκη)

⁸ Αξιοποίηση Ολυμπιακών εγκαταστάσεων και έργων, Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 2009

Εξάλλου, το κόστος κατασκευής εγκαταστάσεων προσωρινής χρήσης στις περισσότερες περιπτώσεις δεν απέχει σημαντικά από εκείνο για μόνιμες εγκαταστάσεις. Οι προσωρινές εγκαταστάσεις, ωστόσο, είναι συχνά προτιμότερες, καθώς αποφεύγεται το κόστος συντήρησης κ.ά. που συνδέεται με την μεταολυμπιακή χρήση και το οποίο ενδέχεται να μην καλύπτεται από αντίστοιχα έσοδα εκμετάλλευσης.

Σε σχέση με Ολυμπιακούς Αγώνες άλλων πόλεων, προκύπτει ότι αντίστοιχος σχεδιασμός υιοθετήθηκε και από το Σύννεϋ, όπου η κατασκευή μόνιμων εγκαταστάσεων είχε ως στόχο να εξυπηρετήσει τη διοργάνωση των Αγώνων, αλλά και τη δημιουργία μιας μακροχρόνιας αθλητικής κληρονομιάς για την πόλη⁹. Μόνιμες κατασκευές ήταν επίσης στην πλειονότητά τους οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις που κατασκευάστηκαν για την 29^η Ολυμπιάδα στο Πεκίνο το 2008. Γενικότερα, έχει παρατηρηθεί ότι από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1960 και έπειτα η προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων περιελάμβανε την κατασκευή έργων μεγάλης κλίμακας, τα οποία λειτουργούσαν επίσης ως εργαλεία αστικής ανάπτυξης, γεγονός το οποίο άλλωστε αποτέλεσε κίνητρο για τη διεκδίκησή τους από μεγάλο αριθμό χωρών¹⁰. Η τάση αυτή αντιστράφηκε, εν μέρει, στην περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου το 2012 όπου μέρος των εγκαταστάσεων ήταν προσωρινές, δηλαδή δημιουργήθηκαν για την πραγματοποίηση των αγωνισμάτων και κατόπιν αποσύρθηκαν.

Επιπλέον, το σχέδιο προετοιμασίας των Αγώνων περιελάμβανε την κατασκευή συμπληρωματικών εγκαταστάσεων. Σε αυτά τα έργα συγκαταλέγονται το Ολυμπιακό χωριό που φιλοξένησε τους αθλητές και τους προπονητές τους, τα δημοσιογραφικά χωριά (επτά συνολικά, εκ των οποίων δύο αποτελούσαν ιδιωτικά συγκροτήματα κατοικιών), το Διεθνές Κέντρο Τύπου που στέγασε τις ραδιοτηλεοπτικές εγκαταστάσεις για τη μετάδοση των Αγώνων (IBC) και το Βασικό Κέντρο Τύπου (MPC)¹¹. Πραγματοποιήθηκαν επίσης έργα υποδομών, κυρίως οδοποιίας (π.χ. Κόμβος Λεωφόρος Κηφισίας, σύνδεση ΟΑΚΑ με το Ολυμπιακό χωριό, Λ. Κύμης και Σπ. Λούη, ανισόπεδος κόμβος Λ. Κηφισού – Λ. Ποσειδώνος, Λ. Βάρης-Κορωπίου, Λ. Μαραθώνος κ.ά.) προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε κεντρικούς οδικούς άξονες της Αθήνας.

⁹ The Sydney 2000 Olympic and Paralympic Games, A report on the financial contribution by the New South Wales Government to the Sydney 2000 Games.

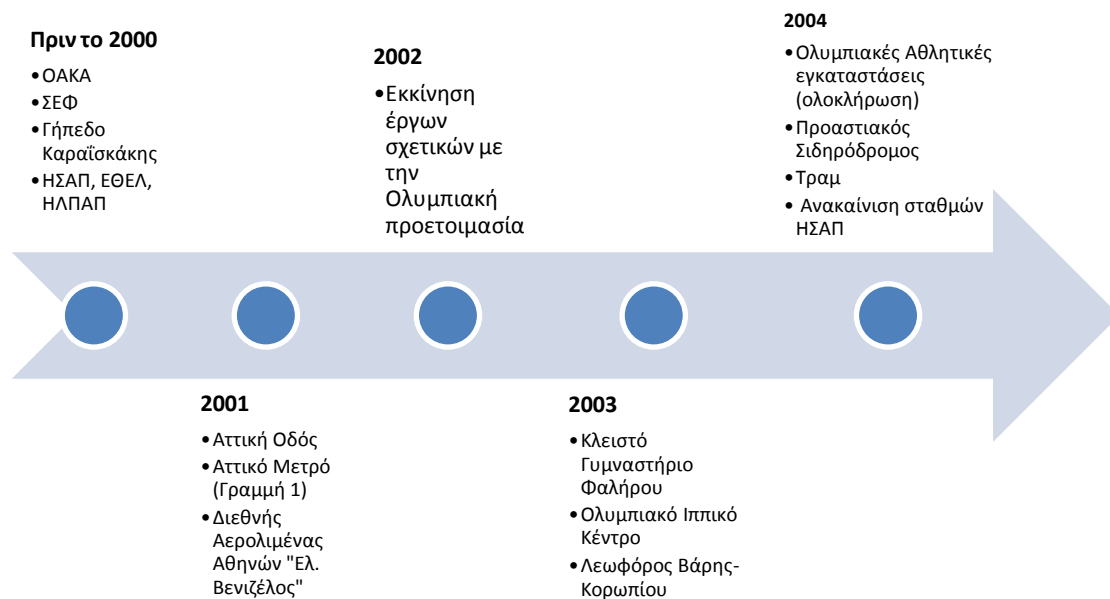
¹⁰ Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού (1997), Essex and Chankley (2004).

¹¹ Σύμφωνα με την HELEXPO τον Ιούνιο του 2003 το HELEXPO PALACE παραχωρήθηκε στην Γ.Γ. Αθλητισμού προκειμένου να μετασκευαστεί και στην συνέχεια να λειτουργήσει ως το Βασικό Κέντρο Τύπου (MPC) των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Τέλος, την περίοδο εκείνη ολοκληρώθηκε ένας σημαντικός αριθμός υποδομών (όπως ήταν το Τραμ, ο προαστιακός σιδηρόδρομος, η ανακαίνιση των σταθμών ΗΣΑΠ, κ.α.) τα οποία αν και δεν εντάσσονται στην κατηγορία των ολυμπιακών έργων του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων, συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό της Αθήνας, αλλά και της Αττικής γενικότερα, και βελτίωσαν σε σημαντικό βαθμό τις μετακινήσεις στην πόλη.

Ορισμένα από τα έργα αυτά είχαν σχεδιαστεί νωρίτερα από την ανάληψη των Αγώνων, ωστόσο η προοπτική ολοκλήρωσής τους ενίσχυσε την υποψηφιότητα της Αθήνας ως διοργανώτριας πόλης. Επιπλέον, η ανάληψη της Ολυμπιάδας ενδεχομένως συνέβαλε στην έγκαιρη κατασκευή ή στην επιτάχυνση ολοκλήρωσής τους. Ενδεικτικό της αλλαγής στον αστικό ιστό της Αθήνας το 2004 αποτελεί ο αριθμός των μεγάλων έργων (αθλητικών εγκαταστάσεων αλλά και υποδομών) που ολοκληρώθηκαν την περίοδο εκείνη και δόθηκαν προς χρήση σε σχέση με υποδομές που υπήρχαν στην Αθήνα στα τέλη της δεκαετίας του 1990 / αρχές δεκαετίας 2000 (Διάγραμμα 3.3).

Διάγραμμα 3.3: Βασικές υποδομές πριν και μετά την Ολυμπιακή περίοδο του 2004 στην πόλη της Αθήνας

3.1.2 Οργανωτική δομή

Σύμφωνα με το καταστατικό της ΔΟΕ, η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων ανατίθεται στην Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της χώρας και την πόλη στην οποία γίνεται η ανάθεση της Ολυμπιάδας. Στο πλαίσιο αυτό η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή προχωρά στη σύσταση της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων με την οποία η ΔΟΕ βρίσκεται σε επικοινωνία

μεταβιβάζοντας και τις απαραίτητες οδηγίες σχετικά με την προετοιμασία της διοργάνωσης. Από τη στιγμή της σύστασής της η οργανωτική επιτροπή θα πρέπει να συμμορφώνεται με τον Ολυμπιακό Χάρτη, τη σύμβαση που έχει υπογραφεί μεταξύ της ΔΟΕ και της Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής και της διοργανώτριας πόλης (Olympic Host Contract) αντίστοιχα, αλλά και τις οδηγίες της Εκτελεστικής επιτροπής της ΔΟΕ.¹²

Η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας (ΟΕΟΑ) - με το διακριτικό τίτλο «Αθήνα 2004 Α.Ε.» - αποτελούσε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας. Η εταιρία, μοναδικός μέτοχος της οποίας υπήρξε το Ελληνικό Δημόσιο, ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1998 με βάση το νόμο 2598/98 και τέθηκε σε εκκαθάριση τον Μάιο του 2005. Το αρχικό της μετοχικό κεφάλαιο ανήλθε σε €3 εκατ., κατανεμημένο σε 100 χιλ. μετοχές.

Η εποπτεία της εταιρίας (εκτός από τα όργανα που προβλέπονται στις διατάξεις περί Α.Ε.) ασκούσαν από το Υπουργικό Συμβούλιο μέσω της ειδικής Διυπουργικής επιτροπής. Η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, σύμφωνα με την Σύμβαση της Διοργανώτριας Πόλης, είχε την ευθύνη για τον προγραμματισμό, την οργάνωση και τον συντονισμό της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων. Στις κυριότερες αρμοδιότητες της «Αθήνα 2004» περιλαμβάνονταν η εποπτεία τήρησης των προδιαγραφών και των χρονοδιαγραμμάτων που είχαν τεθεί για την κατασκευή των έργων υποδομής που σχετίζονταν με τη διεξαγωγή των Αγώνων, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις έναντι της ΔΟΕ.

Η ανάθεση και παρακολούθηση των έργων αποτελούσε αρμοδιότητα της κυβέρνησης, υπό την ευθύνη της οποίας κινήθηκαν οι σχετικές διαδικασίες. Από το 2000 η Οργανωτική Επιτροπή υπέγραψε μνημόνια συνεργασίας με κάθε υπουργείο ξεχωριστά για να επιταχυνθεί η εκτέλεση των έργων και των λοιπών δραστηριοτήτων προετοιμασίας που σημείωναν καθυστέρηση. Συνολικά υπογράφηκαν 19 τέτοια μνημόνια και συνέβαλαν στην έγκαιρη ολοκλήρωση της προετοιμασίας κατά τομέα.

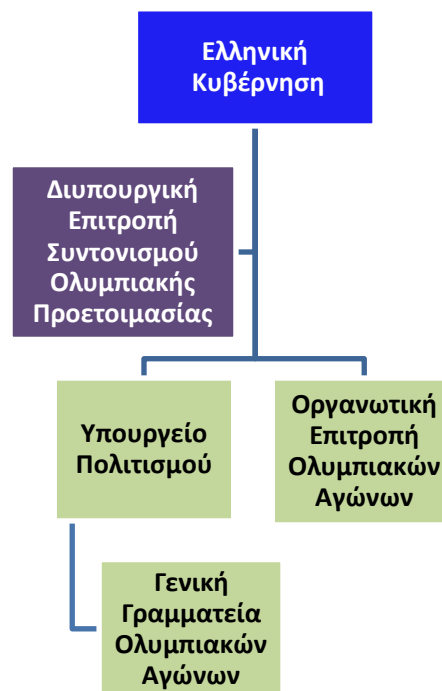
Η Οργανωτική Επιτροπή αποτελούταν από 52 Διευθύνσεις, η κάθε μία εκ των οποίων είχε την ευθύνη για συγκεκριμένη λειτουργία των Ολυμπιακών Αγώνων (π.χ. Εισιτήρια, Φιλοξενία & Διαμονή, Τεχνολογία Εγκαταστάσεων, Σχέσεις με Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, Εθελοντισμός, Λαμπαδηδρομία, Αθλήματα, Ραδιοτηλεοπτική κάλυψη,

¹² <http://www.olympic.org/ioc-governance-organising-committees>

Μεταφορές, Τελετές Έναρξης και Λήξης, Εμπορία Προϊόντων, Χορηγικά Προγράμματα, κλπ). Κατά την περίοδο των Αγώνων, η Οργανωτική Επιτροπή είχε την απόλυτη ευθύνη λειτουργίας συνολικά 105 Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων που παρέλαβε έτοιμες προς χρήση από το Ελληνικό Δημόσιο (αγωνιστικές και μη αγωνιστικές εγκαταστάσεις, το Ολυμπιακό Χωριό και επιπλέον συγκροτήματα καταλυμάτων), και τις οποίες λειτούργησε με 14.056 άτομα έμμισθο προσωπικό (το 63,3% των οποίων ήταν ασκούμενοι, και το 68,5% των οποίων προσελήφθησαν το 3μηνο Ιούνιος-Αύγουστος 2004) και με 45.000 εθελοντές.

Επιπλέον, το συντονισμό και την εποπτεία των έργων από την πλευρά της δημόσιας διοίκησης ανέλαβε η Διυπουργική Επιτροπή Συντονισμού Ολυμπιακής Προετοιμασίας (ΔΕΣΟΠ)¹³. Η επιτροπή αυτή είχε επίσης την ευθύνη για την επίλυση των νομοθετικών, οικονομικών και άλλης φύσεως προβλημάτων που θα προέκυπταν κατά την περίοδο διοργάνωσης των Αγώνων.

Διάγραμμα 3.4: Οργανωτική δομή για το συντονισμό της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας

Ως τεχνική γραμματεία της Διυπουργικής Επιτροπής λειτούργησε η Γενική Γραμματεία Ολυμπιακών Αγώνων (ΓΓΟΑ) η οποία υπάγονταν στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Πολιτισμού. Μεταξύ των κυριότερων αρμοδιοτήτων της Γενικής Γραμματείας ήταν η

¹³ Η σύνθεση της ΔΕΣΟΠ την περίοδο 1998-2000 και της ΟΕΟΑ Αθήνα 2004 κατά την περίοδο προετοιμασίας παρουσιάζεται λεπτομερώς στο ΑΤΗΟC (2004), ενώ πληροφορίες για τη σύνθεση της ΔΕΣΟΠ την περίοδο 2000-2004 υπάρχουν στο ΟΚΕ (2003).

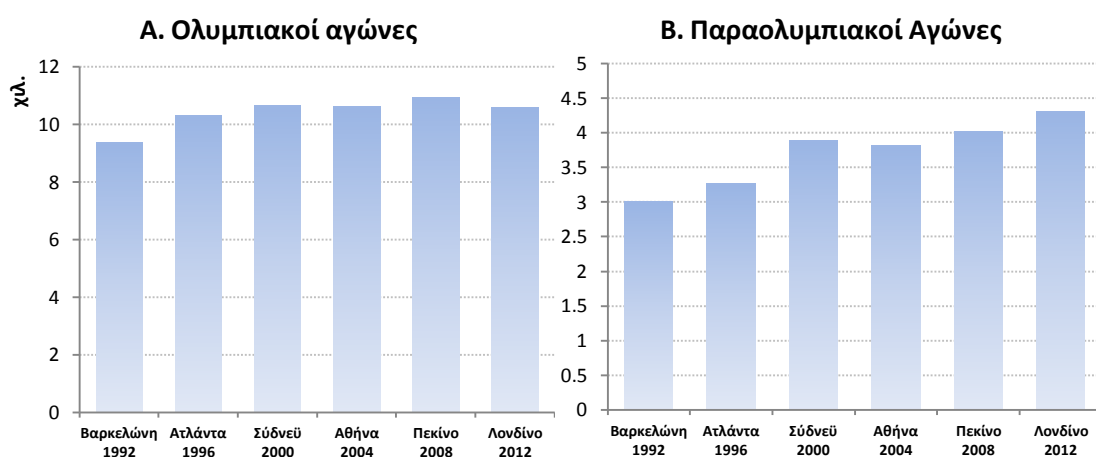
υποστήριξη της ΔΕΣΟΠ και ο συντονισμός των υπηρεσιών μεταξύ του Υπουργείου και των Νομικών Προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, οι αρμοδιότητες των οποίων σχετίζονταν με τη διοργάνωση των Αγώνων.

3.2 Διεξαγωγή των Αγώνων

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 πραγματοποιήθηκαν από τις 13 έως τις 29 Αυγούστου. Έλαβαν μέρος 10,6 χιλ. αθλητές από 201 Εθνικές Ολυμπιακές Ομάδες – αριθμός αντίστοιχος σχεδόν με την προηγούμενη διοργάνωση στο Σύνδεϋ (Διάγραμμα 3.5). Ακολούθησαν οι Παραολυμπιακοί Αγώνες από τις 17 έως τις 28 Σεπτεμβρίου όπου συμμετείχαν συνολικά 3,8 χιλ. αθλητές και περίπου 3,2 χιλ. μέλη και επίσημοι των εθνικών Παραολυμπιακών επιτροπών. Οι αθλητές προέρχονταν από 136 χώρες, 17 εκ των οποίων συμμετείχαν για πρώτη φορά σε Παραολυμπιακούς Αγώνες.

Ενδεικτικό του μεγάλου αριθμού αθλητών και διαπιστευμένων αποτελεί το γεγονός ότι παρέχονταν υπηρεσίες διατροφής σε 24ωρη βάση στην διάρκεια πραγματοποίησης των Αγώνων. Στο Ολυμπιακό χωριό, για παράδειγμα, υπήρχε η δυνατότητα προετοιμασίας 6 χιλ. γευμάτων ανά ώρα ενώ η συνολική κατανάλωση νερού και αναψυκτικών ξεπέρασε το 1 εκατ. μπουκάλια. Αντίστοιχα, για την περίοδο από την 1^η Αυγούστου έως τις 20 Σεπτεμβρίου του 2004 πραγματοποιήθηκαν 2.150 δρομολόγια μεταφοράς απορριμμάτων, ενώ το υλικό που ανακυκλώθηκε ξεπέρασε τους 1.650 τόνους.

Διάγραμμα 3.5: Πλήθος αθλητών που συμμετείχαν στους θερινούς Ολυμπιακούς και Παρα-ολυμπιακούς Αγώνες

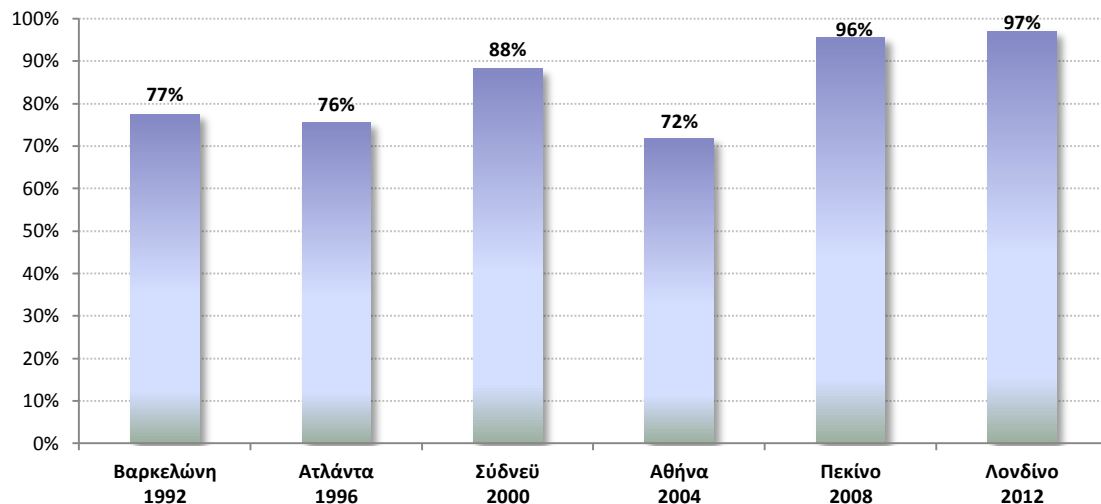

Πηγή: Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

Οι Αγώνες της Αθήνας είχαν μικρότερο ποσοστό παρακολούθησης σε όρους πληρότητας γηπέδων (δηλ. τα εισιτήρια που πωλήθηκαν ως προς το συνολικό αριθμό εισιτηρίων που εκδόθηκαν) σε σύγκριση με τις άλλες πρόσφατες διοργανώσεις, προσεγγίζοντας το 72%,

όταν στους Αγώνες του Πεκίνου και του Λονδίνου ξεπέρασαν το 95% (Διάγραμμα 3.6). Το πλήθος αγωνισμάτων σε συνδυασμό με τις μεγάλες αθλητικές εγκαταστάσεις (όπως προέβλεπαν οι προδιαγραφές της ΔΟΕ), αλλά και το συγκριτικά μικρότερο μέγεθος της χώρας, ερμηνεύει σε σημαντικό βαθμό το γεγονός αυτό.

Διάγραμμα 3.6: Ποσοστό παρακολούθησης των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων, 1992-2012

Πηγή: ΔΟΕ

Από την άλλη πλευρά, τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας παρακολούθησαν περίπου 3,9 δισεκ. τηλεθεατές σε 220 χώρες, επίδοση που ήταν αυξημένη κατά 300 εκατ. σε σχέση με τους Αγώνες του Σύδνεϋ. Επίσης 35 χιλ. περίπου ώρες αφιερώθηκαν για την τηλεοπτική κάλυψή τους, σημειώνοντας άνοδο κατά 24% περίπου σε σχέση με τους Αγώνες του 2000. Έτσι, ο μέσος χρόνος τηλεθέασης ανά άτομο ανήλθε στις 12 ώρες, ενώ για πρώτη φορά στην ιστορία των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων η μετάδοση τους ήταν εφικτή και από το διαδίκτυο (Πίνακας 3.2).

Πίνακας 3.2: Στοιχεία σχετικά με την τηλεοπτική κάλυψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004

Περιγραφή	Εκτίμηση
Πλήθος τηλεθεατών που παρακολούθησαν τους Αγώνες	3,9 δισεκ.
Χώρες	220
Συνολική τηλεοπτική κάλυψη	35.000 ώρες (+)
Μέση τηλεθέαση ανά άτομο	12 ώρες

Πηγή: ΔΟΕ

Επιπλέον, η προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 πραγματοποιήθηκε σε περιβάλλον αβεβαιότητας σχετικά με την ασφαλή διεξαγωγή τους, καθώς είχαν προηγηθεί γεγονότα όπως η τρομοκρατική επίθεση του 2001 στη Νέα Υόρκη και ο πόλεμος στο Ιράκ

(Μάρτιος 2003). Την αβεβαιότητα αυτή επέτεινε το τρομοκρατικό χτύπημα στην Μαδρίτη, λίγους μήνες πριν την έναρξη των Αγώνων (Μάρτιος 2004). Το αρνητικό κλίμα επίσης τροφοδοτούνταν από δημοσιεύματα του ξένου τύπου ότι η Αθήνα δεν θα είναι σε θέση να ολοκληρώσει τις προετοιμασίες σύμφωνα με τα χρονοδιαγράμματα που είχαν συμφωνηθεί, ενώ επικριτικά σχόλια σχετίζονταν και με τις υποδομές της πόλης, όπως η συμφόρηση στους κύριους οδικούς άξονες που αναμενόταν ότι θα έθετε σε κίνδυνο τη γρήγορη και έγκαιρη μεταφορά αθλητών και θεατών στα στάδια.

Παρά τις εξελίξεις αυτές, οι Ολυμπιακοί και Παραολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας στέφθηκαν με μεγάλη επιτυχία, γεγονός που αναγνωρίστηκε τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Αποτέλεσε μια εθνική προσπάθεια που κινητοποίησε σημαντικό μέρος των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας με τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων και εργαζομένων. Στην επιτυχή έκβαση των Αγώνων συνέβαλαν σημαντικά και οι ίδιοι οι πολίτες, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν θετικά στο κάλεσμα της πολιτείας τόσο για την εύρυθμη λειτουργία της πόλης στη διάρκεια των Αγώνων (π.χ. ο περιορισμός των μετακινήσεων στην πόλη με ΙΧ αυτοκίνητα), όσο και σε επίπεδο διοργάνωσης καθώς τα εισιτήρια των Αγώνων στην πλειονότητά τους αγοράστηκαν από Έλληνες. Επιπλέον, η διοργάνωση των Αγώνων ανέδειξε σημαντικές αρετές με κυριότερη εκείνη του εθελοντισμού, όπου περίπου 45 χιλ. άτομα προσέφεραν πολύτιμες υπηρεσίες σε ένα μεγάλο εύρος υπηρεσιών συμβάλλοντας καθοριστικά στην επιτυχή έκβαση των Αγώνων.

3.3 Η ολυμπιακή κληρονομιά στη μεταολυμπιακή περίοδο

Εκτός από την επιτυχή διοργάνωση των Αγώνων, σημαντική πρόκληση για τη διοργανώτρια πόλη (και τη χώρα γενικότερα) αποτελεί η κληρονομιά που οι Αγώνες αφήνουν και η αξιοποίησή της σε μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Σημαντικό μέρος αυτής της κληρονομιάς σχετίζεται με την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των αθλητικών εγκαταστάσεων που δημιουργούνται κατά την περίοδο προετοιμασίας.

Στο πλαίσιο αυτό συστήθηκε το 2002 η εταιρία Ολυμπιακά Ακίνητα με σκοπό την αξιοποίηση των ακινήτων που κατασκευάστηκαν για τις ανάγκες των Αγώνων. Η λειτουργία της εταιρίας, στην οποία περιήλθε η διαχείριση και όχι η ιδιοκτησία των ακινήτων, συμπληρώθηκε με το νόμο Ν. 3342/2005, ο οποίος περιείχε επίσης τις σχετικές διατάξεις για την αξιοποίηση των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων και τις απαραίτητες διαδικασίες για την υλοποίησή τους.

Σύμφωνα με το καταστατικό η εταιρία θα διαχειρίζονταν 22 εγκαταστάσεις σε 15 Ολυμπιακά συγκροτήματα στην Αθήνα, όπως επίσης στην Πάτρα, τον Βόλο και το Ηράκλειο. Το 2011 η «Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.» απορροφήθηκε από την εταιρία «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.» και δημιουργήθηκε η «Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ) Α.Ε.», η οποία διαχειρίζεται τα ακίνητα που δεν έχουν παραχωρηθεί ακόμα σε άλλους φορείς ή στον ιδιωτικό τομέα.

Η πορεία αξιοποίησης των Ολυμπιακών ακινήτων θα μπορούσε να περιγραφεί μέσα από τέσσερις κύριες κατηγορίες (Διάγραμμα 3.7). Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι εγκαταστάσεις που έχουν παραχωρηθεί προς χρήση σε ιδιωτικές ή δημοτικές επιχειρήσεις ή έχουν μεταστεγαστεί σε αυτές υπηρεσίες του Δημοσίου. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει το Ολυμπιακό Κέντρο Αντιπτήρισης (Μπάντμιντον), το οποίο λειτουργεί ως θέατρο / χώρος εκδηλώσεων από το Ιανουάριο το 2007, μετά από ριζική αναμόρφωση του εσωτερικού του χώρου. Παρόμοια πορεία είχε το Διεθνές Κέντρο Ραδιοτηλεόρασης (IBC), το οποίο παραχωρήθηκε στη Lamda Development Group για χρήση ως εμπορικό κέντρο (Golden Hall). Τα δύο συγκεκριμένα ακίνητα ήταν από τα πρώτα που διατέθηκαν προς αξιοποίηση.

Επίσης, στο Κέντρο Διεθνούς Τύπου έχει μεταστεγαστεί το Υπουργείο Υγείας, ενώ το Παγκρήτιο Στάδιο και το Παμπελοποννησιακό στάδιο έχουν παραχωρηθεί στους αντίστοιχους Δήμους και χρησιμοποιούνται ως έδρες ποδοσφαιρικών ομάδων. Επιπλέον, το Ολυμπιακό Κέντρο Νίκαιας (το οποίο στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων φιλοξένησε το άθλημα της άρσης βαρών) έχει παραχωρηθεί στο Πανεπιστήμιο Πειραιά για 40 χρόνια.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα έργα που δεν χρηματοδοτήθηκαν από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων, όπως το Ολυμπιακό Χωριό στους Θρακομακεδόνες, τα δημοσιογραφικά χωριά στο Μαρούσι και την Παλλήνη και η ανασκευή του γηπέδου "Γεώργιος Καραϊσκάκης". Οι κατοικίες του Ολυμπιακού χωριού έχουν παραχωρηθεί σε δικαιούχους του ΟΕΚ και αξιοποιούνται, παρότι υπάρχουν αναφορές για ελλιπή συντήρηση των κοινόχρηστων χώρων¹⁴. Αντίστοιχα, τα δημοσιογραφικά χωριά στο Μαρούσι και την Παλλήνη έχουν μετατραπεί σε οικιστικά συγκροτήματα (ΗΛΙΔΑ και Λόφος Έντισον αντίστοιχα), με τα περισσότερα διαμερίσματα να έχουν πωληθεί. Τέλος, το γήπεδο "Γεώργιος Καραϊσκάκης" αποτελεί την έδρα της ΠΑΕ Ολυμπιακός (αλλά και της Εθνικής Ομάδας Ποδοσφαίρου Ανδρών) και φιλοξενεί ποδοσφαιρικούς αγώνες του ελληνικού

¹⁴ Γ. Παπαδόπουλος, «Ολυμπιακή ερήμωση δέκα χρόνια μετά», Η Καθημερινή, 15-8-2014.

πρωταθλήματος και διεθνών ποδοσφαιρικών διοργανώσεων (π.χ. UEFA Champions League, προκριματικοί αγώνες Πανευρωπαϊκού και Παγκόσμιου πρωταθλήματος ποδοσφαίρου).

Διάγραμμα 3.7: Κατηγοριοποίηση Ολυμπιακών ακινήτων βάσει της μεταολυμπιακής τους χρήσης

Στη 2^η κατηγορία περιλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις εκείνες που παραμένουν υπό τη διαχείριση εταιρειών της κεντρικής διοίκησης, όπως η ΕΤΑΔ Α.Ε., αλλά γίνεται μερική χρήση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί το Ολυμπιακό Κλειστό Γυμναστήριο Tae Kwon Do στο οποίο φιλοξενούνται συναυλίες, φεστιβάλ, συνέδρια και παρεμφερείς διοργανώσεις. Για τη συγκεκριμένη εγκατάσταση είχε προκηρυχθεί στο παρελθόν διαγωνισμός για τη μετατροπή του σε διεθνές συνεδριακό κέντρο η οποία όμως ακυρώθηκε. Σε αυτή την κατηγορία θα μπορούσε να ενταχθεί και το Πανθεσσαλικό Στάδιο, το οποίο χρησιμοποιείται σήμερα ως έδρα της ΠΑΕ Νίκη Βόλου και προηγουμένως του Ολυμπιακού Βόλου. Άλλες εγκαταστάσεις σε αυτή την κατηγορία είναι το Ολυμπιακό Κέντρο Πάλης στα Άνω Λιόσια και το Ολυμπιακό Στάδιο Πυγμαχίας στο Περιστέρι, τα οποία χρησιμοποιούνται για αθλητικές και άλλες εκδηλώσεις.

Στην κατηγορία αυτή θα μπορούσε επίσης να ενταχθεί και το Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών, το οποίο διαχειρίζεται από το Ν.Π.Ι.Δ. «Ο.Α.Κ.Α. Σπύρος Λούης». Αρκετές από τις εγκαταστάσεις του ΟΑΚΑ χρησιμοποιούνται σε καθημερινή ή εβδομαδιαία βάση, όπως το Ολυμπιακό Στάδιο που φιλοξενεί αγώνες ποδοσφαίρου της ΠΑΕ ΑΕΚ (και μέχρι πρότινος της ΠΑΕ Παναθηναϊκός) και το κλειστό γυμναστήριο καλαθοσφαίρισης που φιλοξενεί τις

ομάδες μπάσκετ των ΚΑΕ Παναθηναϊκός και ΑΕΚ. Αντίστοιχα, το Κέντρο Υγρού Στίβου και το Κέντρο Αντισφαίρισης προσφέρονται για χρήση από αθλητές και το κοινό, ενώ τα προπονητήρια και άλλες εγκαταστάσεις του κέντρου διατίθενται προς ενοικίαση για αθλητική χρήση και για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Ωστόσο, το ΟΑΚΑ δεν έχει καταφέρει να συμπεριληφθεί στα τουριστικά αξιοθέατα της Αθήνας, ενώ σε σημαντικό τμήμα κοινόχρηστων χώρων και εγκαταστάσεων η συντήρηση είναι ελλιπής, με αποτέλεσμα εικόνες από το ΟΑΚΑ να αποτελούν αντικείμενο αναφοράς για εγκαταλειμμένα ολυμπιακά ακίνητα. Επιπλέον, η έλλειψη ενός μουσείου για την ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 (στο παρελθόν είχε προταθεί τμήμα του Διεθνούς Κέντρου Ραδιοτηλεόρασης να μετατραπεί σε μουσείο Ολυμπιακών Αγώνων) που να προσελκύει επισκέπτες, όπως συμβαίνει σε άλλες πόλεις που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες, αποτελούσε μέχρι πρόσφατα μια ακόμη ένδειξη για την ελλιπή αξιοποίηση της κληρονομιάς των Αγώνων.¹⁵

Στην επόμενη κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν εγκαταστάσεις που βρίσκονται σε διαδικασία παραχώρησης προς επενδυτές. Τον Ιούνιο του 2014 το ΤΑΙΠΕΔ εξέδωσε πρόσκληση υποβολής προσφοράς για την παραχώρηση της χρήσης των Ολυμπιακών ακινήτων στις περιοχές Γαλατσίου και Μαρκοπούλου. Τρία επενδυτικά σχήματα υπέβαλαν δεσμευτικές προσφορές για την παραχώρηση (για 40 χρόνια) της χρήσης και εκμετάλλευσης του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου Μαρκοπούλου. Για το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου δεν κατατέθηκαν δεσμευτικές προσφορές στο πλαίσιο του διαγωνισμού και οι δυνατότητες αξιοποίησής του αξιολογούνται εκ νέου από το ΤΑΙΠΕΔ. Η διαδικασία παραχώρησης του Ολυμπιακού Κωπηλατοδρομίου Σχοινιά επίσης βρίσκεται σε εξέλιξη.

Αντίστοιχα, στην κατηγορία αυτή θα μπορούσε να ανήκουν οι 6 αθλητικές εγκαταστάσεις στο Ολυμπιακό Κέντρο Ελληνικού. Αν και στο παρελθόν υπήρχε χρήση ορισμένων εγκαταστάσεων (π.χ. το κλειστό γήπεδο καλαθοσφαίρισης και το γήπεδο μπίτζμπολ, το οποίο μετατράπηκε σε γήπεδο ποδοσφαίρου και χρησιμοποιήθηκε για τις ανάγκες του ποδοσφαιρικού τμήματος της ομάδας του Εθνικού Πειραιά), η περίπτωση του Ελληνικού θα μπορούσε να θεωρηθεί ως παράδειγμα ελλιπούς αξιοποίησης της Ολυμπιακής

¹⁵ Στην Αρχαία Ολυμπία λειτουργεί ως μουσείο το Ιστορικό Αρχείο της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004. Το αρχείο καλύπτει τη χρονική περίοδο από τη διεκδίκηση μέχρι και την ολοκλήρωση της διοργάνωσης των Αγώνων. Στεγάζεται στις εγκαταστάσεις της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας στην Αρχαία Ολυμπία, και περιλαμβάνει έντυπο, οπτικοακουστικό και ψηφιοποιημένο υλικό, καθώς και επίσημα αντικείμενα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας. Το έργο της δημιουργίας του Ιστορικού Αρχείου χρηματοδοτήθηκε εξ ολοκλήρου με δωρεά της ΔΟΕ, στην οποία ανήκει το συγκεκριμένο αρχειακό υλικό, ενώ την υλοποίηση ανέλαβε ομώνυμος μη-κερδοσκοπικός φορέας που ιδρύθηκε για το συγκεκριμένο σκοπό.

κληρονομιάς, καθώς αρκετές από τις εγκαταστάσεις εκεί (π.χ. softball, κανό-καγιάκ, χόκεϊ επί χόρτου κ.ά.) βρίσκονται σε κατάσταση αχρηστίας και απαξίωσης. Εν μέρει, αυτή η κατάσταση συνδέεται και με παρατεταμένες διαβουλεύσεις και διαδικασίες σχετικά με την αξιοποίηση της ευρύτερης περιοχής του πρώην αεροδρομίου. Το 2014 οι μετοχές της εταιρείας Ελληνικό Α.Ε., στην οποία έχει παραχωρηθεί η ευρύτερη περιοχή, πωλήθηκαν από το ΤΑΙΠΕΔ, μετά από διεθνή διαγωνισμό, στην εταιρεία Lamda Development A.E. Η ανάπτυξη της περιοχής αναμένεται να αποτελέσει το μεγαλύτερο στην Ευρώπη, και ένα από τα μεγαλύτερα παγκοσμίως έργα αστικής ανάπλασης, με σημαντικές επιδράσεις στην ελληνική οικονομία.

Τέλος, υπάρχουν και Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, οι οποίες παραμένουν πλήρως αναξιοποίητες και ταυτόχρονα δεν φαίνεται να βρίσκονται σε διαδικασία παραχώρησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ολυμπιακό Κέντρο Beach Volley στο Παλαιό Φάληρο. Ενδεχομένως, η σημαντική ανάπλαση που εκτελείται στην ευρύτερη περιοχή σε συνδυασμό και με την κατασκευή του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος να συντελέσει στην καλύτερη αξιοποίηση και των εγκαταστάσεων του Ολυμπιακού Κέντρου Φαλήρου.

Συμπερασματικά, η σημαντική καθυστέρηση στην παραχώρηση των εγκαταστάσεων προς αξιοποίηση, αλλά και η εγκατάλειψη ορισμένων από αυτές, δημιουργούν την αίσθηση απαξίωσης της Ολυμπιακής κληρονομιάς. Αυτή ενισχύεται τόσο από την περιορισμένη χρήση, αλλά και από την αποτυχία αξιοποίησης των ολυμπιακών εγκαταστάσεων ως μοχλού προώθησης του μαζικού αθλητισμού στην πόλη. Η ελλιπής αξιοποίηση της κληρονομιάς, όπως αποδεικνύεται στο Κεφάλαιο 5 της μελέτης, περιόρισε σημαντικά τα οφέλη της διοργάνωσης των Αγώνων στην Αθήνα.

Ωστόσο, η εικόνα απαξίωσης δεν θα πρέπει να γενικεύεται στο σύνολο των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων, καθώς υπάρχουν και παραδείγματα επιτυχημένης αξιοποίησης (π.χ. το Θέατρο Badminton, το Golden Hall κ.α.). Ταυτόχρονα, έχουν ήδη γίνει βήματα, έστω και πολύ καθυστερημένα, προς την κατεύθυνση ριζικής ανάπλασης σε περιοχές όπου βρίσκονται εγκαταλελειμμένες ολυμπιακές εγκαταστάσεις (π.χ. το Ελληνικό). Υπάρχουν ακόμα δυνατότητες, με καλύτερη συναίνεση και στρατηγικό σχεδιασμό, ώστε η χώρα να πετύχει καλύτερα αποτελέσματα από την αξιοποίηση της κληρονομιάς αυτής, αυξάνοντας τα δυνητικά οφέλη για την κοινωνία και την οικονομία.

Εξίσου όμως σημαντικό γεγονός σχετικά με την ολυμπιακή κληρονομιά, αποτελεί η έλλειψη αξιοποίησης της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας που η δημόσια διοίκηση απέκτησε στο πλαίσιο της προετοιμασίας των Αγώνων. Οι απαιτήσεις για την κατασκευή του μεγάλου αριθμού υποδομών, σε συνδυασμό με τα χρονοδιαγράμματα ολοκλήρωσης και τις αυστηρές προδιαγραφές της ΔΟΕ, απαίτησαν το συντονισμό πολλών υπηρεσιών του Δημοσίου για την παρακολούθηση της πορείας των έργων. Απαιτήθηκε άρση γραφειοκρατικών εμποδίων και μείωση του χρόνου διεκπεραίωσης των διαδικασιών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τον τρόπο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης στη διάρκεια της Ολυμπιακής προετοιμασίας αποτελεί η επίσπευση της συντέλεσης των απαλλοτριώσεων, της αποβολής παράνομων χρηστών και της εξέτασης των προσφυγών στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Η δυνατότητα αποτελεσματικότερης λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης για έργα στρατηγικής σημασίας έδωσε το παράδειγμα για την υιοθέτηση της διαδικασίας «fast track» στην περίπτωση των στρατηγικών επενδυτικών έργων μετά το 2010. Επιπλέον, με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων αποκτήθηκε σημαντική εμπειρία στους τομείς προετοιμασίας, προώθησης και τηλεοπτικής κάλυψης μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, η οποία αξιοποιήθηκε έπειτα κυρίως σε διοργανώσεις στο εξωτερικό. Αντίστοιχα, πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από επιμέρους ενέργειες, ο σχεδιασμός των οποίων αποσκοπούσε στην εύρυθμη λειτουργία της πόλης, λόγω του μεγάλου αριθμού επισκεπτών (αθλητές και θεατές) και τις αυξημένες ανάγκες μετακίνησης. Στην περίπτωση αυτή ανήκει για παράδειγμα, η διαχείριση της κυκλοφορίας στους δρόμους (Κέντρο Διαχείρισης Κυκλοφορίας - ΚΔΚ) από την Ελληνική Αστυνομία, με τη χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας και η αξιοποίηση του Κέντρου Ελέγχου των Αγώνων (ΜΟC) για τις ανάγκες του κράτους.

Ωστόσο, η δυναμική που αποκτήθηκε στη διάρκεια της προετοιμασίας για τους Αγώνες δεν αξιοποιήθηκε ευρύτερα προκειμένου να αποτελέσει ένα νέο πρότυπο λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Σημαντικό μέρος των τεχνολογικών μέσων (π.χ. του ΚΔΚ) αλλά και της εμπειρίας που αποκτήθηκε έχει μείνει αναξιοποίητη. Με τον τρόπο αυτό η χώρα απώλεσε σημαντική προσπάθεια ετών η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς όφελος των πολιτών, των επιχειρήσεων και της οικονομίας γενικότερα.

3.4 Δαπάνες και έσοδα των Ολυμπιακών Αγώνων 2004

Ένα σημαντικό εμπόδιο για τον ακριβή προσδιορισμό του κόστους και του οφέλους από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων προέρχεται από το γεγονός ότι ο ορισμός ενός έργου

ως «ολυμπιακό» σε πολλές περιπτώσεις επιδέχεται και εναλλακτικές ερμηνείες. Έτσι, οι αθλητικές εγκαταστάσεις και τα έργα που περιλαμβάνονταν στη σύμβαση με τη ΔΟΕ ως υποχρέωση να κατασκευαστούν από την Ελληνική πλευρά, καθώς και συμπληρωματικά έργα υποδομών που έγιναν αποκλειστικά με σκοπό τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων, αποτελούν, χωρίς αμφιβολία, ολυμπιακά έργα. Λιγότερο σαφής, ωστόσο, είναι ο ορισμός πολλών άλλων έργων που έγιναν στη διάρκεια προετοιμασίας, τα οποία αν και συνέβαλαν στην επιτυχή διοργάνωση των Αγώνων, εξυπηρετούσαν έναν ευρύτερο σκοπό (Διάγραμμα 3.8).

Διάγραμμα 3.8: Έργα υποδομής που συνέβαλαν στην προετοιμασία των Αγώνων

Στην παρούσα μελέτη, για την εκτίμηση της οικονομικής επίδρασης των Αγώνων λαμβάνονται υπόψη τα έργα που χαρακτηρίστηκαν ως «Ολυμπιακά» στο Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Για ορισμένα από αυτά όμως, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εσφαλμένα έχουν ενταχθεί σε αυτή την κατηγορία, καθώς δεν σχετίζονταν άμεσα με τους Αγώνες. Τέτοιες περιπτώσεις, για παράδειγμα, θα μπορούσε να αποτελούν οι αναπλάσεις σε περιοχές της Αθήνας που δεν είχαν άμεση σχέση με τις Ολυμπιακές αθλητικές εγκαταστάσεις, αναβαθμίσεις σε επιλεγμένα νοσοκομεία που δεν χρησιμοποιήθηκαν όμως για τη νοσηλεία αθλητών ή επισκεπτών, οδικά έργα που δεν στήριζαν το πρόγραμμα Ολυμπιακών μεταφορών κ.ά.

Επίσης, στα ολυμπιακά έργα συγκαταλέγονταν και δράσεις του προγράμματος «Ελλάδα 2004», σκοπός του οποίου ήταν να ωφεληθούν από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων και περιοχές της περιφέρειας. Έτσι, περιλαμβάνονται ανακαινίσεις σε εγκαταστάσεις, όπως και αναπλάσεις σε περιοχές που δεν φιλοξένησαν αθλητές και

φιλάθλους, ενώ ορισμένα από τα έργα του προγράμματος «Ελλάδα 2004», ενδεχομένως, να ολοκληρώθηκαν μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων.

Ακόμη και στην περίπτωση που τα έργα αυτά δεν είχαν πραγματοποιηθεί η προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων θα μπορούσε να είχε προχωρήσει απρόσκοπτα και με μικρότερο κόστος. Η ένταξή τους στον Ολυμπιακό κύκλο ήταν πολιτική απόφαση που αποσκοπούσε στη γρηγορότερη υλοποίησή τους και ωφέλησε τους χρήστες αυτών των έργων, αλλά η δαπάνη για την κατασκευή τους προστέθηκε στην επίσημη καταγραφή του κόστους των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στα ολυμπιακά έργα του ΠΔΕ δεν περιλαμβάνονται μεγάλα κατασκευαστικά έργα υποδομών, τα οποία ολοκληρώθηκαν εκείνη την περίοδο (π.χ. Αττική Οδός, Διεθνής Αερολιμένας «Ελ. Βενιζέλος», Προαστιακός Σιδηρόδρομος, Τραμ κ.ά.). Αν και η συμβολή τους στην άρτια διοργάνωση των Αγώνων υπήρξε σημαντική - και η ολοκλήρωσή τους να επισπεύθηκε, σε ορισμένα από αυτά, με αφορμή τους Αγώνες - οι υποδομές αυτές εντάσσονταν στο μακροχρόνιο σχεδιασμό της χώρας με την προοπτική να υλοποιηθούν, ανεξάρτητα από την πραγματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ στην πλειονότητά τους ήταν συγχρηματοδοτούμενες από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ορισμένα από αυτά τα έργα επίσης, συνδέθηκαν με τους Αγώνες, καθώς είχαν περιληφθεί στο φάκελο διεκδίκησης με στόχο να ενισχύσουν την υποψηφιότητα της Αθήνας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Τραμ, το οποίο αποτελούσε το μοναδικό μέσο σταθερής τροχιάς για να συνδέει το Ολυμπιακό Κέντρο Ελληνικού και ορισμένες από τις εγκαταστάσεις του Ολυμπιακού Κέντρου Φαλήρου με το υπόλοιπο δίκτυο συγκοινωνιών σταθερής τροχιάς.

Για τους παραπάνω λόγους, η συζήτηση σχετικά με το ακριβές κόστος των Αγώνων, η οποία συχνά διεξάγεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη και το αντίστοιχο όφελος, είναι σε σημαντικό βαθμό ελλιπής. Υπάρχουν πράγματι επιχειρήματα, τα οποία θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν μια διαφορετική εκτίμηση του κόστους σε σχέση με τα επίσημα στοιχεία, λόγω των έργων που λαμβάνονται υπόψη. Αυτή η περίπτωση, όμως, θα έπρεπε να συνοδεύεται και από τον αντίστοιχο συνυπολογισμό του οφέλους. Εφόσον το κόστος ενός έργου υποδομής συμπεριλαμβάνεται στο κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων, θα πρέπει να συμπεριληφθούν στην πλευρά του οφέλους οι ευνοϊκές συνέπειες που είχε στην οικονομική δραστηριότητα και τη διευκόλυνση του πληθυσμού, δεδομένου ότι το έργο αυτό συνεχίζει να έχει ενεργή μετα-ολυμπιακή χρήση και να αποφέρει έσοδα στο Κράτος.

Επιπλέον, με τον χαρακτηρισμό και άλλων έργων ως ολυμπιακών, εκτός από τον πυρήνα των έργων στο Διάγραμμα 3.8 (αθλητικές εγκαταστάσεις), αυξάνεται και το θετικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, έργα όπως η Αττική Οδός, το Τραμ και ο Προαστιακός Σιδηρόδρομος θα αύξαναν το ακαθάριστο κόστος των Αγώνων, ωστόσο η ευρύτερη τους χρησιμότητα για την πόλη (σε σχέση με τις αμιγώς ολυμπιακές εγκαταστάσεις, π.χ. της ξιφασκίας) θα οδηγούσε πιθανότατα σε βελτίωση της εκτίμησης για το καθαρό όφελος από τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αντίστοιχα, στην περίπτωση που δεν λαμβάνονταν υπόψη έργα χωρίς άμεση σχέση με τη διεξαγωγή των Αγώνων, το ακαθάριστο κόστος θα μειώνονταν, οδηγώντας όμως, κατά πάσα πιθανότητα, και σε χαμηλότερη εκτίμηση του καθαρού οφέλους. Για τους παραπάνω λόγους, οι εκτιμήσεις κόστους και οφέλους από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας στη μελέτη αυτή βασίζονται στα επίσημα στοιχεία, κυρίως από τις ετήσιες Εκθέσεις Προϋπολογισμού του Υπουργείου Οικονομικών και από τον απολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004».

Διάγραμμα 3.9: Πηγές χρηματοδότησης της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004

Με βάση τα στοιχεία αυτά, η χρηματοδότηση των έργων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας καλύφθηκε κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό (Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων και Τακτικός Προϋπολογισμός) και τα έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004» (Διάγραμμα 3.9). Στην εκτίμηση του κόστους-οφέλους των Αγώνων στην παρούσα μελέτη λαμβάνεται επίσης υπόψη η δαπάνη του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ) για την κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού όπου φιλοξενήθηκαν οι αθλητές (και τα διαπιστευμένα μέλη) που συμμετείχαν στους Αγώνες. Μια τέταρτη πηγή χρηματοδότησης,

η οποία ωστόσο είναι πολύ μικρή συγκριτικά με τις άλλες κατηγορίες, αποτελούν τα αυτοχρηματοδοτούμενα έργα που κατασκευάστηκαν αποκλειστικά από τον ιδιωτικό τομέα. Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται η ανακατασκευή του σταδίου «Γεώργιος Καραϊσκάκης» (με κόστος 60 εκατ. ευρώ¹⁶) με σύμβαση παραχώρησης από το Ελληνικό Δημόσιο και τα δύο οικιστικά συγκροτήματα (ΗΛΙΔΑ και Παλλήνη Village αντίστοιχα), τα οποία στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων φιλοξένησαν δημοσιογράφους (δημοσιογραφικά χωριά).

3.4.1 Δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού

Με βάση τις εκθέσεις Προϋπολογισμού προκύπτει ότι η κρατική χρηματοδότηση για τα έργα που χαρακτηρίστηκαν ως ολυμπιακά προήλθε αποκλειστικά από εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), χωρίς δηλαδή να έχουν ενταχθεί σε χρηματοδότηση από κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γ' ΚΠΣ, Ταμείο Συνοχής, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες).

Στα έργα που χρηματοδοτήθηκαν από το ΠΔΕ ανήκουν η κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων (όπως και η ανακαίνιση των υφιστάμενων) για τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων, καθώς και ο απαραίτητος εξοπλισμός και υποδομές αυτών των εγκαταστάσεων. Περιλαμβάνονται επίσης οι δαπάνες για την αγορά του απαραίτητου εξοπλισμού από τα σώματα ασφαλείας για την ασφαλή διεξαγωγή των Αγώνων. Στην κρατική χρηματοδότηση επίσης, περιλαμβάνεται το κόστος κατασκευής οδικού δικτύου (μελέτη, απαλλοτρίωση, οδοποιία) που ήταν απαραίτητο για τη σύνδεση, κυρίως των αθλητικών εγκαταστάσεων που δημιουργήθηκαν, με τους οδικούς άξονες της πόλης. Πραγματοποιήθηκαν επίσης δαπάνες για βελτίωση της πρόσβασης σε ιστορικούς χώρους και πολιτιστικά αξιοθέατα, εντός και εκτός της Αττικής, με σκοπό τη διευκόλυνση των επισκεπτών.

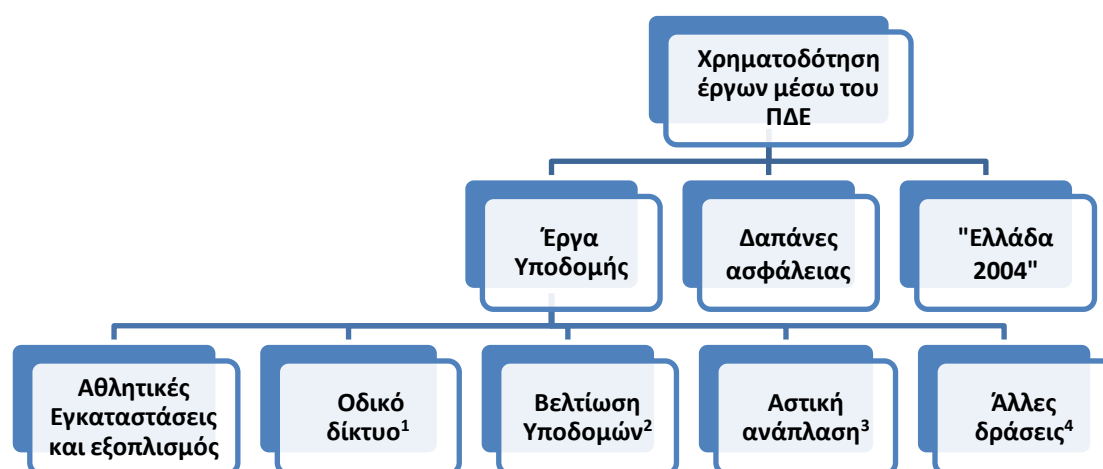
Αντίστοιχα, στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται και η συνεισφορά των €282,5 εκατ. του Ελληνικού Δημοσίου στον προϋπολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004 Α.Ε.» για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων, σύμφωνα με απόφαση της ΔΕΣΟΠ. Η επιχορήγηση δόθηκε με σκοπό να καλύψει το κενό που προέκυψε στον προϋπολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής ως αποτέλεσμα της απόσυρσης των σχεδίων διεξαγωγής του «Ολυμπιακού Λαχείου» μετά από έντονη

¹⁶ http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%CE%93%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%8A%CF%83%CE%BA%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82

πολιτική αντιπαράθεση. Η διεξαγωγή του λαχείου και η διοχέτευση μέρος των κερδών από αυτό προβλεπόταν στο φάκελο διεκδίκησης των Αγώνων και αποτελούσε συμβατική υποχρέωση του Ελληνικού Δημοσίου.

Επιπλέον, με αφορμή την ανάληψη της 28^{ης} Ολυμπιάδας από την Αθήνα χρηματοδοτήθηκε από το κράτος ένας σημαντικός αριθμός έργων, μικρότερης όμως κλίμακας σε σχέση με άλλες κατηγορίες, με στόχο την αναβάθμιση υφιστάμενων υποδομών (π.χ. σε νοσοκομεία της Αθήνας, στα μεταφορικά μέσα, κ.α.), αλλά και την ανάπτυξη περιοχών (π.χ. πεζοδρομήσεις, αναπλάσεις δρόμων, πάρκων και λεωφόρων, δενδροφυτεύσεις και αποκατάσταση όψεων κτιρίων) της Αθήνας. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσεται και το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» με έργα για την ενίσχυση της περιφέρειας (π.χ. σχετικά με την αναβάθμιση αθλητικών κέντρων, πολιτιστικές δράσεις, κ.α.) οι δράσεις του οποίου ήταν συμπληρωματικές των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ που υλοποιούνταν την περίοδο εκείνη (Διάγραμμα 3.10).

Διάγραμμα 3.10: Κατανομή ΠΔΕ για έργα σχετικά με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας

(1) Σύνδεση αθλητικών εγκαταστάσεων με κύριους οδικούς άξονες

(2) Νοσοκομεία, μεταφορικά μέσα, τουριστικές υποδομές κ.α.

(3) Αναπλάσεις δρόμων, λεωφόρων, πάρκων, δενδροφυτεύσεις, φωτισμός, αποκατάσταση όψεων κτιρίων

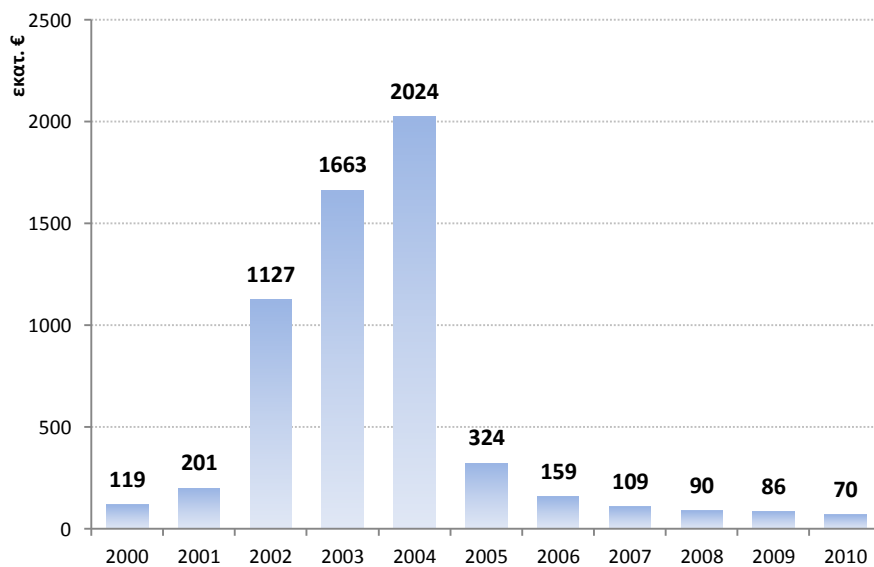
(4) Πολιτιστικές δράσεις, ενημερωτικά προγράμματα, τεχνολογία, προμήθεια υλικού εξοπλισμού

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Σύμφωνα με τα απολογιστικά στοιχεία του Κρατικού προϋπολογισμού, η δαπάνη (σε ονομαστικές τιμές) για την κατηγορία «Ολυμπιακά έργα» μέσω του ΠΔΕ την περίοδο 2000-2010 ανήλθε σε €6,0 δισεκ., με το μεγαλύτερο μέρος αυτής (€5,1 δισεκ. ή 86% του συνόλου) να έχει πραγματοποιηθεί την τριετία 2002-2004. Η συσώρευση των δαπανών

στα τελευταία τρία έτη της περιόδου προετοιμασίας σχετίζεται και με την καθυστέρηση που παρατηρήθηκε κατά τα πρώτα έτη μετά την ανάληψη της διοργάνωσης. Η ανάγκη επίσπευσης των χρόνων κατασκευής των έργων ενδεχομένως οδήγησε σε αύξηση του κόστους κατασκευών, σε σχέση με ένα υποθετικό σενάριο όπου η χρονική κατανομή των έργων παρουσίαζε μια πιο ομαλή εξέλιξη στην περίοδο που μεσολάβησε από την ανάληψη έως και την τέλεση των Αγώνων. Οι δαπάνες από το 2005 και έπειτα, οι οποίες σωρευτικά ανήλθαν σε €838 εκατ., σχετίζονται κυρίως με αποπληρωμές έργων όπως και με το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» (Διάγραμμα 3.11)¹⁷.

Διάγραμμα 3.11: Δαπάνες (σε ονομαστικές τιμές) από εθνικούς πόρους του ΠΔΕ για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

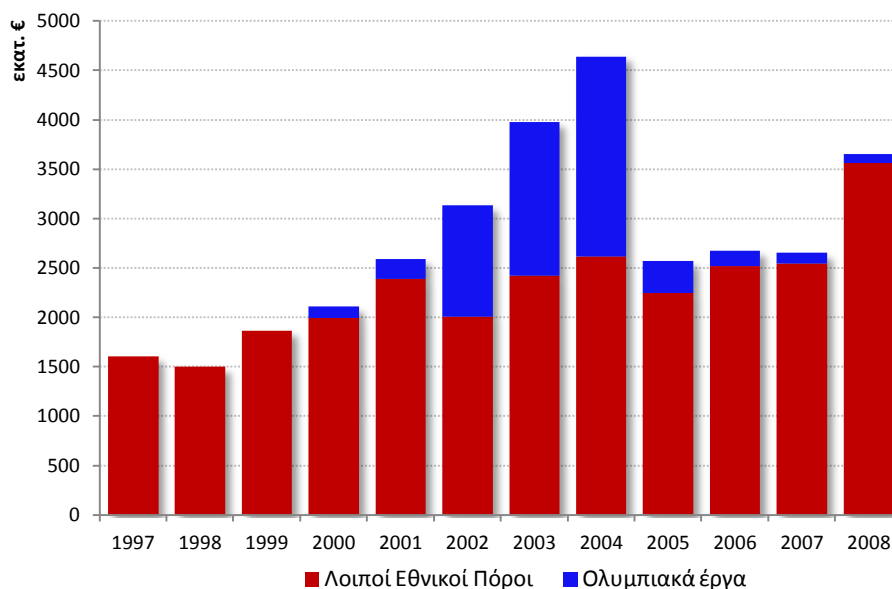
Η προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας συνέβαλε σημαντικά στην άνοδο των δαπανών του ΠΔΕ από εθνικούς πόρους, χωρίς ωστόσο να οδηγεί σε εκτόπιση των υπόλοιπων δαπανών του ΠΔΕ οι οποίες παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα (Διάγραμμα 3.12).

Την τριετία 2002-2004 οι δαπάνες για την Ολυμπιακή προετοιμασία αποτέλεσαν τα 2/5 της εθνικής συμμετοχής στις δαπάνες του ΠΔΕ (€11,7 δισεκ.). Συνολικά, για την περίοδο 2000-2010 οι δαπάνες για τα Ολυμπιακά έργα αντιστοιχούσαν στο 18% της εθνικής συμμετοχής στις δαπάνες του ΠΔΕ (€33,2 δισεκ. συνολικά). Αντίστοιχα, στο σύνολο του ΠΔΕ (δηλ.

¹⁷ Στις Ετήσιες εκθέσεις προϋπολογισμού το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» εμφανίζεται στο Περιφερειακό Πρόγραμμα ΠΔΕ για την κατηγορία «Ολυμπιακά έργα». Για την περίοδο 2005-2010 ανήλθαν σε 335 εκατ. ευρώ.

εθνικοί πόροι και κοινοτικά κονδύλια) για την περίοδο 2002-2004 (€25,0 δισεκ.), το μερίδιο της Ολυμπιακής προετοιμασίας αποτέλεσε περίπου το 20%. Στο σύνολο της περιόδου εκτέλεσης και αποπληρωμής Ολυμπιακών έργων (2000-2010), το αντίστοιχο μερίδιο ανήλθε σε 6,3% του ΠΔΕ (€94,2 δισεκ.).

Διάγραμμα 3.12: Κατανομή δαπανών ΠΔΕ από εθνικούς πόρους

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

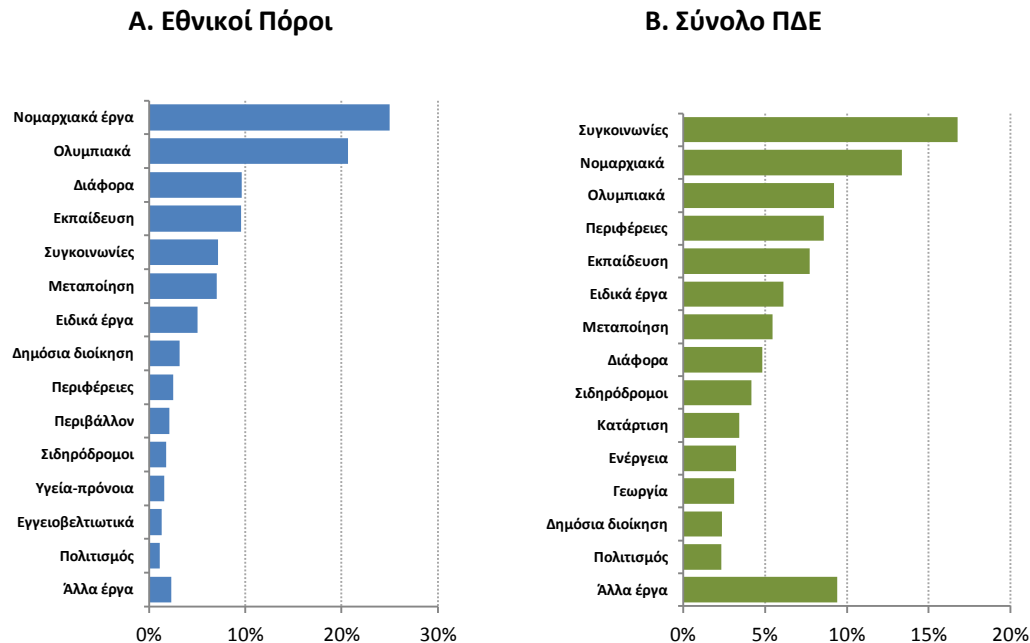
Την επταετία 2000-2006 τα Ολυμπιακά έργα ήταν μεταξύ των δράσεων με το μεγαλύτερο μερίδιο χρηματοδότησης από το ΠΔΕ τόσο από εθνικούς πόρους όσο και στο σύνολο του Προγράμματος (Διάγραμμα 3.13).

Με βάση την κατανομή των δαπανών ανά Υπουργείο, το μεγαλύτερο μέρος (σχεδόν τα 4/5) από αυτές αφορούν έργα που εκτελέστηκαν από το πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ και το Πολιτισμού. Στο πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ αντιστοιχούσε το 42% του συνόλου των δαπανών, ενώ το υπουργείο Πολιτισμού εκτέλεσε περίπου το 38% της δαπάνης των Ολυμπιακών έργων (Διάγραμμα 3.14).

Επίσης, στην αρμοδιότητα του ΥΠΕΧΩΔΕ ανήκε και η υλοποίηση του μεγαλύτερου αριθμού έργων συγκριτικά με τα υπόλοιπα υπουργεία (141 έργα) που είχαν συμμετοχή στην προετοιμασία των Αγώνων. Συγκεκριμένα, το πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ διαχειρίστηκε έργα αξίας περίπου €1,7 δισεκ. ευρώ, έχοντας στην αρμοδιότητά του και την κατασκευή νέων αθλητικών εγκαταστάσεων, όπως το Ολυμπιακό Κέντρο Σχοινιά, το Ολυμπιακό Κέντρο Ελληνικού, το Ολυμπιακό Κέντρο Beach Volleyball και το Κέντρο Ιππασίας Γουδή. Το κόστος

κατασκευής των συγκεκριμένων αθλητικών εγκαταστάσεων εκτιμάται σε περίπου €817 ΕΚΑΤ.

Διάγραμμα 3.13: Κατανομή ΠΔΕ κατά τομέα, μέσος όρος την περίοδο 2000-2006

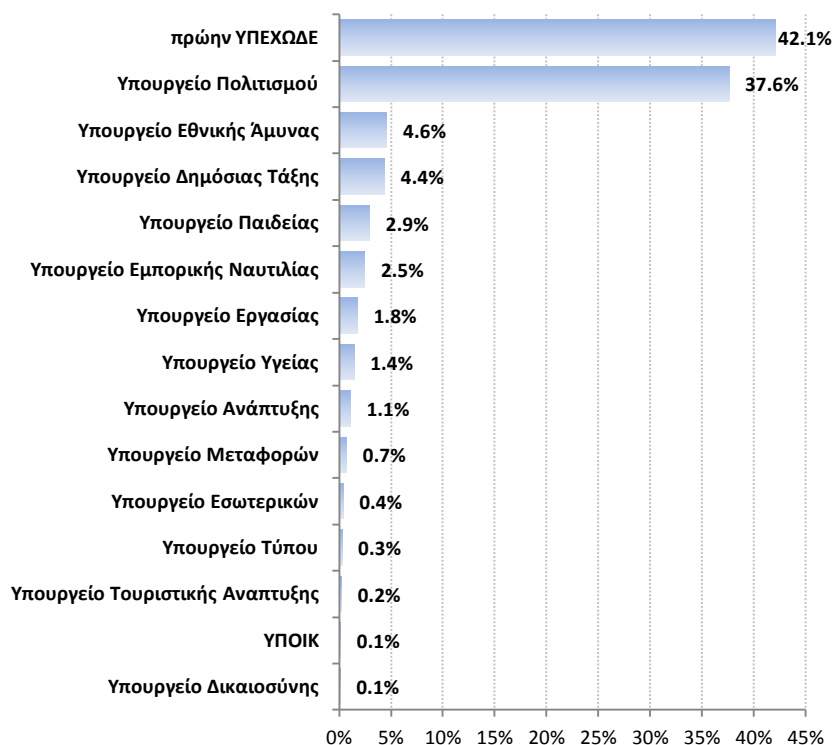
Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Αντίστοιχα, η δαπάνη από την πλευρά του Υπουργείου Πολιτισμού ερμηνεύεται από το σημαντικό αριθμό έργων κατασκευής και ανάπτυξης αθλητικών εγκαταστάσεων. Το υπουργείο Πολιτισμού είχε στην αρμοδιότητά του την κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων (συνολικής αξίας €1,4 δισεκ.) μεταξύ των οποίων του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου, του Ολυμπιακού Κέντρου Σκοποβολής Μαρκόπουλου, του Πανθεσσαλικού / Παγκρήτιου / Πανπελλοποννησιακού Σταδίου, του Ολυμπιακού Κέντρου Βουλιαγμένης, του Κλειστού Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Άρσης Βαρών, του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Άνω Λιοσίων και του Ολυμπιακού Κέντρου Ιππασίας Μαρκόπουλου, αλλά και την ενοποίηση του ΟΑΚΑ και του περιβάλλοντος χώρου.

Προκύπτει επομένως ότι οι δαπάνες για την κατασκευή νέων αθλητικών εγκαταστάσεων ή για τη βελτίωση και αναβάθμιση υφιστάμενων εγκαταστάσεων (€2,8 δισεκ.) απορρόφησαν περίπου το μισό των δαπανών για Ολυμπιακά έργα (χωρίς να υπολογίζεται η συμμετοχή του Δημοσίου στις δαπάνες της Αθήνα 2004 και τις προσαρμογές). Ακολουθούν οι δαπάνες για το οδικό δίκτυο (14,0%) και για την αστική ανάπτυξη (13,9%). Το κόστος για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του σχεδίου για την ασφάλεια των Αγώνων υπολογίζεται σε 7.6% των δαπανών, ενώ η βελτίωση των υποδομών στα νοσοκομεία, στα μέσα μεταφορών

κ.ά. υπολογίζεται ότι απορρόφησαν το 5,1% των δαπανών για Ολυμπιακά έργα (Διάγραμμα 3.15).

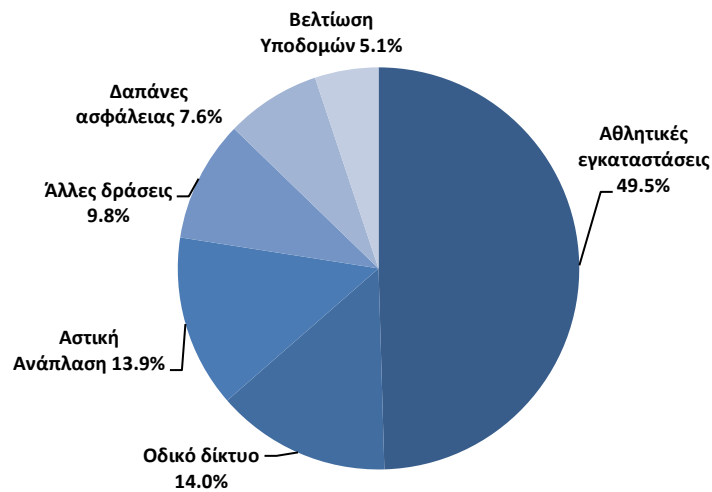
Διάγραμμα 3.14: Κατανομή δαπανών ανά Υπουργείο

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Εκτός από το ΠΔΕ, ο κρατικός προϋπολογισμός συμμετείχε στις δαπάνες για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων και μέσω του Τακτικού Προϋπολογισμού. Πρόκειται κυρίως για λειτουργικού χαρακτήρα δαπάνες και για αποζημιώσεις προσωπικού (π.χ. στα σώματα ασφαλείας) που απασχολήθηκε κατά την προετοιμασία και ιδιαίτερα στη διάρκεια των Ολυμπιακών και των Παραολυμπιακών Αγώνων. Το ύψος αυτών των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε περίπου €570 εκατ. την περίοδο 2001-2004 με το μεγαλύτερο ύψος να καταγράφεται το 2004 (€390 εκατ. ή 1,1% του συνόλου των πρωτογενών δαπανών).

Προκύπτει επομένως ότι με βάση τα επίσημα στοιχεία για τις δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού η συνολική δαπάνη για την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων από το προϋπολογισμό του κράτους (άθροισμα του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων και του Τακτικού Προϋπολογισμού) ανέρχεται σε €6,5 δισεκ. Αυτό το μέγεθος αντιστοιχεί σε μόλις το 1% των κρατικών δαπανών (€644,6 δισεκ.) που πραγματοποιήθηκαν την αντίστοιχη περίοδο (2000-2010).

Διάγραμμα 3.15: Κατανομή Ολυμπιακών δαπανών από κρατική χρηματοδότηση

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Το παραπάνω ακαθάριστο κόστος δεν αποτελεί απαραίτητως καλή εκτίμηση της πραγματικής επιβάρυνσης της διοργάνωσης στον κρατικό προϋπολογισμό εάν δεχθούμε το επιχείρημα ότι χρηματοδοτήθηκε από την πλευρά του Ελληνικού Δημοσίου ένας μεγάλος αριθμός έργων τα οποία χαρακτηρίστηκαν ως "Ολυμπιακά" χωρίς όμως να έχουν άμεση σχέση με την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Η εξέταση της σκοπιμότητας του χαρακτηρισμού των έργων ως "Ολυμπιακά" υπερβαίνει το σκοπό της παρούσας μελέτης.¹⁸ Ωστόσο, ένδειξη για το μέγεθος των έργων που ενδεχομένως θα μπορούσε να θεωρηθούν ως μη απαραίτητα για την επιτυχή διεξαγωγή των Αγώνων προκύπτει από το συνολικό κόστος των κατηγοριών «Βελτίωση υποδομών», «Αστική ανάπλαση» και «Άλλες δράσεις».

Συγκεκριμένα, το κόστος των έργων που εντάσσονται σε αυτές τις κατηγορίες εκτιμάται σε περίπου €1,6 δισεκ. Επιπλέον, οι δαπάνες στην κατηγορία "Οδικό δίκτυο" (συνολικού ύψους €0,8 δισεκ.) θα μπορούσε, εν μέρει τουλάχιστον, να μην θεωρηθούν ως αμιγώς Ολυμπιακά έργα, καθώς η χρησιμότητά τους επεκτείνεται και στην καθημερινότητα των κατοίκων της Αθήνας και των υπόλοιπων περιοχών όπου πραγματοποιήθηκαν τα έργα. Προκύπτει επομένως ότι η δημόσια δαπάνη που σχετίζεται αμιγώς με τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων - κατασκευή και αναβάθμιση αθλητικών εγκαταστάσεων και δαπάνες ασφάλειας - ανέρχεται σε περίπου €4,1 δισεκ.

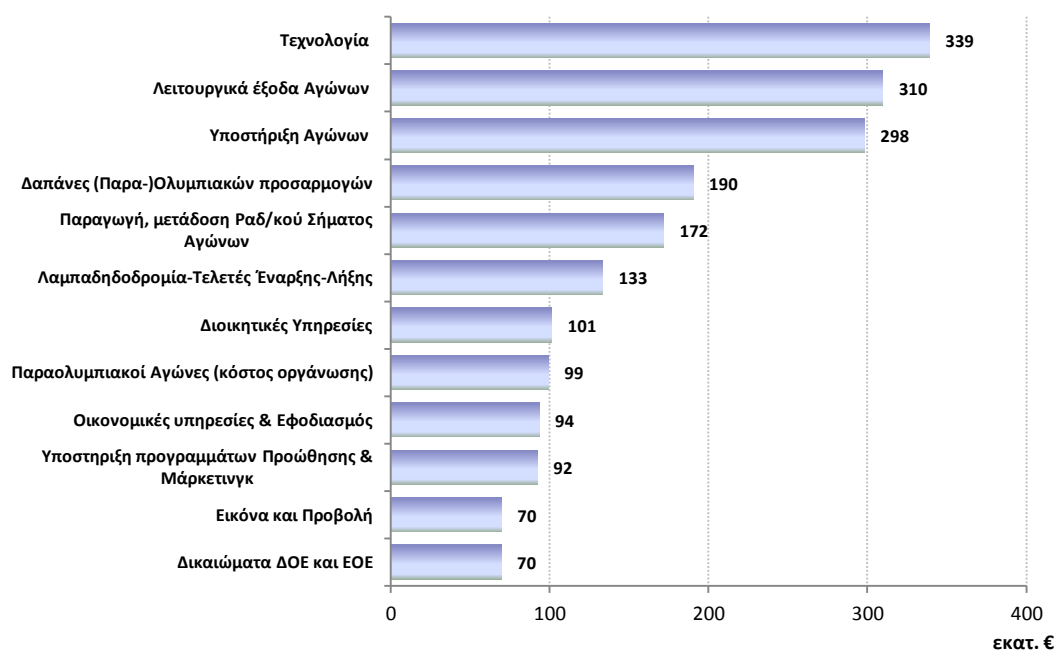
¹⁸ Cartalis (in press) παρουσιάζει εκτιμήσεις για το κόστος των έργων που χαρακτηρίστηκαν ως Ολυμπιακά, χωρίς όμως να σχετίζονται άμεσα με τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων.

3.4.2 Δαπάνες και έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004» Α.Ε.

Όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως, η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, σύμφωνα με την Σύμβαση της Διοργανώτριας Πόλης, είχε την ευθύνη για τον προγραμματισμό, την οργάνωση και τον συντονισμό της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων. Στις 52 Διευθύνσεις της απασχολήθηκαν περισσότερο από 14 χιλ. άτομα έμμισθο προσωπικό, το 68,5% των οποίων προσελήφθησαν το 3μηνο Ιούνιος-Αύγουστος 2004 (οι περισσότεροι ως ασκούμενοι).

Ενώ ο κρατικός προϋπολογισμός χρηματοδότησε τα δημόσια Ολυμπιακά έργα και τις τρέχουσες δαπάνες για την ασφάλεια των Αγώνων, οι δαπάνες για τη διεξαγωγή της διοργάνωσης καλύφθηκαν από τον προϋπολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων "Αθήνα 2004" Α.Ε. Οι δαπάνες από τη λειτουργία της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004» ανήλθαν σε €1.968 εκατ. στη διάρκεια λειτουργίας του οργανισμού, ενώ επιπλέον €304 εκατ. δαπανήθηκαν από την "Αθήνα 2004" κατά εντολή και για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου.

Διάγραμμα 3.16: Κατανομή δαπανών Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004»

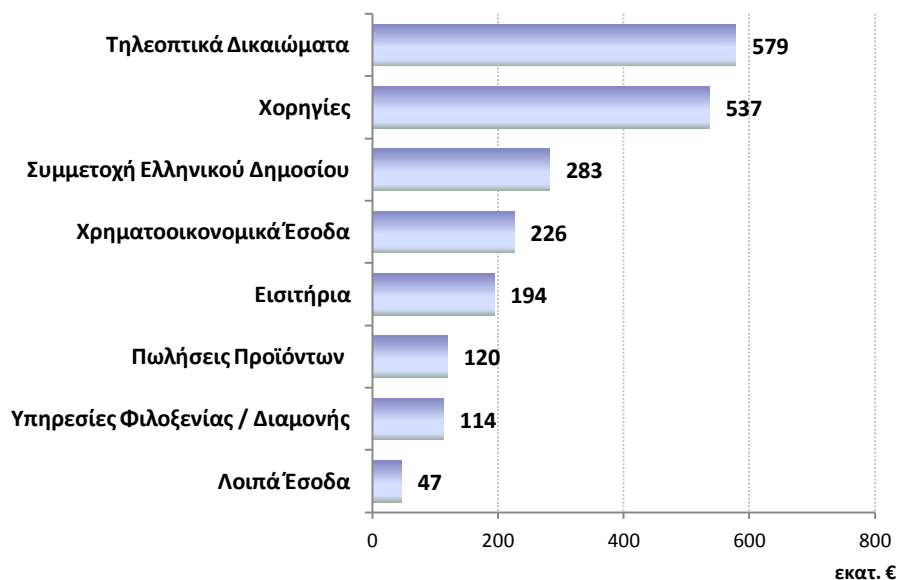
Πηγή: ΟΕΟΑ 2004

Το υψηλότερο μερίδιο των δαπανών του "Αθήνα 2004" απορροφήθηκε από δαπάνες για την αγορά τεχνολογικού εξοπλισμού στους τομείς της ενέργειας, της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών (€339 εκατ. ή 17,2%). Ακολουθούν τα λειτουργικά έξοδα του οργανισμού

(π.χ. μεταφορές, διαπιστεύσεις, λειτουργία εγκαταστάσεων κ.α. - €310 εκατ. ή 15,7%) και οι δαπάνες για την υποστήριξη των Αγώνων σε τομείς σχετικούς με τον εθελοντισμό και την φιλοξενία - διαμονή (€298 εκατ. ή 15,1% - Διάγραμμα 3.16). Το κόστος των διοικητικών υπηρεσιών ανήλθε σε €101 εκατ. ή 5,2% των συνολικών δαπανών.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον απολογισμό του οργανισμού, τα έσοδα ανήλθαν σε €2.098 εκατ. Τα τηλεοπτικά δικαιώματα από την αναμετάδοση των Αγώνων αποτέλεσαν τη μεγαλύτερη πηγή εσόδων (27% ή €579 εκατ.- Διάγραμμα 3.17). Αυτά τα έσοδα προήλθαν απευθείας από την ΔΟΕ, η οποία είχε την ευθύνη διαπραγμάτευσης με τα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα.

Διάγραμμα 3.17: Κατανομή εσόδων Οργανωτικής Επιτροπής «Αθήνα 2004»

Πηγή: ΟΕΟΑ 2004

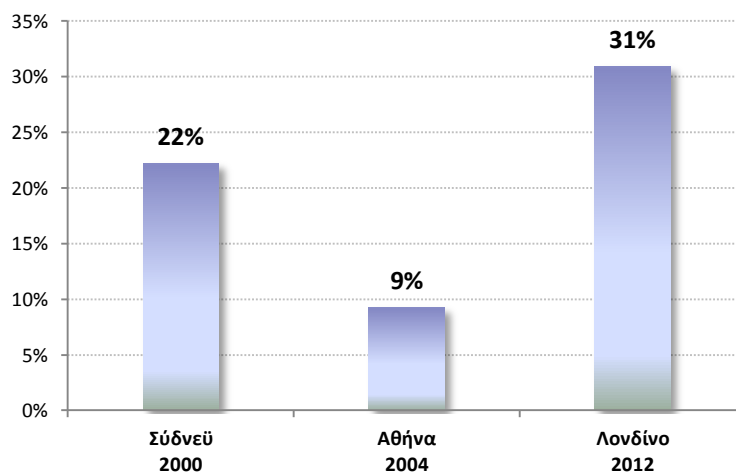
Σε αντίστοιχο επίπεδο κυμάνθηκαν και τα έσοδα από χορηγίες (€537 εκατ. ή 26% των εσόδων). Σύμφωνα με την ΔΟΕ, η Αθήνα πέτυχε το στόχο εσόδων από χορηγίες 2 χρόνια νωρίτερα από την τέλεση των Αγώνων και επίσης δημιούργησε έσοδα από τη χορηγία της λαμπαδηδρομίας (στην Ελλάδα και διεθνώς) αυξημένα κατά 50% της αρχικής εκτίμησης. Επομένως, το ήμισυ των εσόδων (53%) της οργανωτικής επιτροπής «Αθήνα 2004» προήλθε από τηλεοπτικά δικαιώματα και χορηγίες.

Στα έσοδα του Οργανισμού εμφανίζεται επίσης η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου (€283 εκατ.), η οποία αντιστοιχεί στα έσοδα που θα προέρχονταν από το Ολυμπιακό Λαχείο, αλλά τελικά προήλθαν από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η

ΟΕΟΑ διασφάλισε διαχειριστικό πλεόνασμα ύψους €131 εκατ., η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στον προϋπολογισμό της οργανωτικής επιτροπής ανέρχεται σε 7,2% των εσόδων.

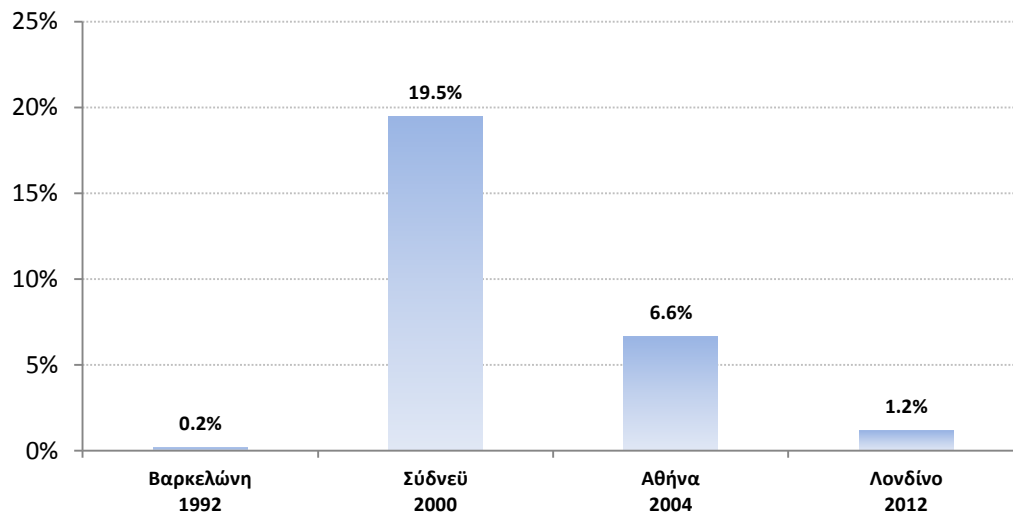
Αντίστοιχα, τα έσοδα από εισιτήρια ανήλθαν σε €194 εκατ. ή 9,2% των συνολικών εσόδων, αναλογία η οποία συγκριτικά με άλλες πρόσφατες διοργανώσεις είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Για παράδειγμα, τα εισιτήρια αποτελούσαν περίπου το 1/5 των συνολικών εσόδων των οργανωτικών επιτροπών στο Σύνδεϋ, και το 31% στο Λονδίνο (Διάγραμμα 3.18). Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλε ενδεχομένως ο σχετικά μικρός πληθυσμός της Ελλάδας, καθώς και οι φόβοι για την ασφάλεια των αεροπορικών μετακινήσεων στον απόηχο των τρομοκρατικών ενεργειών που έγιναν το Σεπτέμβριο του 2001 στις ΗΠΑ.

Διάγραμμα 3.18: Έσοδα από εισιτήρια ως ποσοστό των συνολικών εσόδων

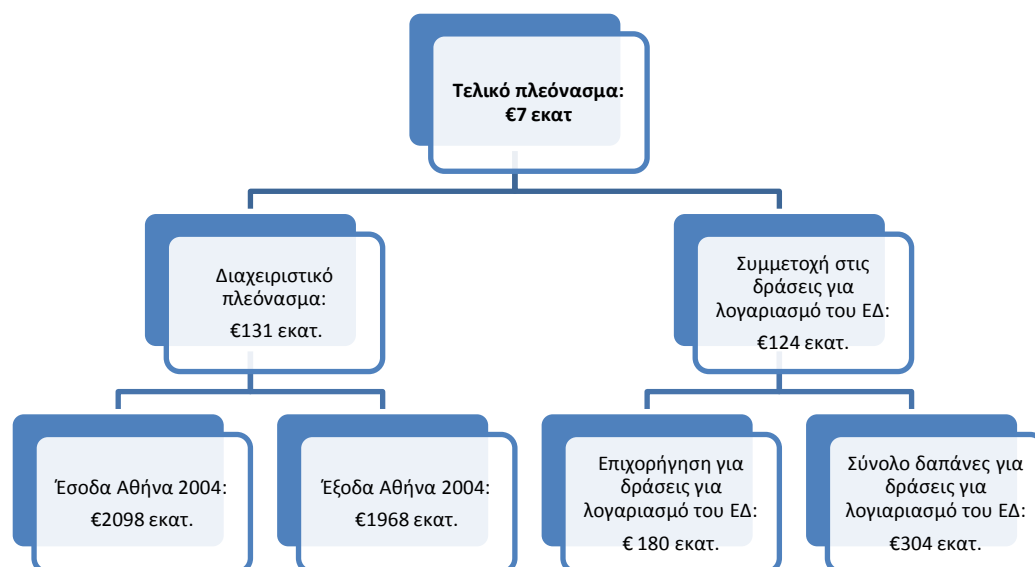
Πηγή: Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

Συνολικά, από τη δραστηριότητα του οργανισμού προκύπτει πλεόνασμα €131 εκατ. Υπολογίζεται επομένως ότι τα έσοδα της "Αθήνα 2004" υπερβαίνουν τα έξοδα κατά 6,6%. Σε σύγκριση με άλλες πρόσφατες διοργανώσεις για τις οποίες υπάρχουν αντίστοιχα στοιχεία, το πλεόνασμα της "Αθήνα 2004" έρχεται δεύτερο μετά το Σύνδεϋ 2000 (19,5%), καταγράφοντας καλύτερες επιδόσεις σε σύγκριση με το Λονδίνο και τη Βαρκελώνη (Διάγραμμα 3.19). Το πλεόνασμα της «Αθήνα 2004» θα μπορούσε να είναι ακόμα μεγαλύτερο αν η διοργάνωση είχε πετύχει αντίστοιχη πληρότητα γηπέδων με τις άλλες διοργανώσεις.

Διάγραμμα 3.19: Πλεόνασμα οργανωτικής επιτροπής προσφάτων διοργανώσεων

Πηγή: Centre d' Estudis Olímpics, Sydney Olympic Co-ordination Authority, ΟΕΟΑ Αθήνα 2004, UK Dept. for Culture Media & Sport, Eurostat **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Επιπλέον, η ΔΕΣΟΠ ανέθεσε στον «Αθήνα 2004» την πραγματοποίηση διαγωνισμών για την παροχή υπηρεσιών / προμήθεια αγαθών για έργα σχετικά με τη μεταολυμπιακή χρήση (αθλητικός εξοπλισμός, έπιπλα, εξοπλισμός εγκαταστάσεων), καθώς και για ενέργειες (π.χ. δαπάνες απαλλοτριώσεων) που κρίθηκαν αναγκαίες για την οργάνωση των Αγώνων. Η ανάθεση έγινε κατά κύριο λόγο για την επίσπευση των διαδικασιών, αξιοποιώντας την αυξημένη λειτουργική ευελιξία και την αποτελεσματικότητα της Οργανωτικής Επιτροπής σε σύγκριση με το στενό δημόσιο τομέα.

Διάγραμμα 3.20: Πλεόνασμα της ΟΕΟΑ Αθήνα 2004

Το κόστος των ενεργειών αυτών ανήλθε σε €304 εκατ., με το Ελληνικό Δημόσιο να επιχορηγεί την οργανωτική επιτροπή με €180 εκατ., ενώ το ποσό που αντιστοιχούσε στο υπόλοιπο κόστος (€124 εκατ.) καλύφθηκε από το διαχειριστικό πλεόνασμα του προϋπολογισμού της οργανωτικής επιτροπής. Έτσι, οι συνολικές δαπάνες του οργανισμού εκτιμώνται σε €2,3 δισεκ., ενώ το τελικό πλεόνασμα στον ισολογισμό του «Αθήνα 2004» ανέρχεται σε €7,0 εκατ (Διάγραμμα 3.20).

3.4.3 Δαπάνες για αυτοχρηματοδοτούμενα έργα

Ένα σχετικά μικρότερο μέρος από τις ανάγκες για τη διεξαγωγή των Αγώνων εξυπηρετήθηκε από εγκαταστάσεις, η κατασκευή των οποίων χρηματοδοτήθηκε από ιδίους πόρους φορέων και επιχειρήσεων. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού (366 πολυκατοικίες σε έκταση 1,2 εκατ. τ.μ. στην περιοχή των Θρακομακεδόνων). Η δαπάνη για το έργο ανήλθε σε €280 εκατ.,¹⁹ η οποία χρηματοδοτήθηκε με πόρους του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας. Μετά τη λήξη της διοργάνωσης, τα 2.292 διαμερίσματα του συγκροτήματος παραδόθηκαν σε οικογένειες που επιλέχθηκαν με κλήρωση μεταξύ των 17.500 δικαιούχων του ΟΕΚ που είχαν κάνει αίτηση. Επιπλέον €100 εκατ. υπολογίζεται η δαπάνη των φορέων του ιδιωτικού τομέα που συσχετίζεται με την ανάπλαση του Γηπέδου Καραϊσκάκη και την κατασκευή των δημοσιογραφικών χωριών στο Μαρούσι και στην Παλλήνη.²⁰

3.4.4 Δημοσιονομικά έσοδα από τη διοργάνωση των Αγώνων

Ένα μέρος της δαπάνης για τα Ολυμπιακά έργα αντιστοιχεί σε αγορές προϊόντων και υπηρεσιών που επιβαρύνονται με την επιβολή Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ). Επιπλέον, με τη δαπάνη για τη διοργάνωση των Αγώνων πληρώθηκαν φόροι εισοδήματος και εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία για τους εργαζόμενους των φορέων και των επιχειρήσεων που απασχολήθηκαν στην προετοιμασία και την διεξαγωγή των Αγώνων. Τέλος, η οικονομική δραστηριότητα που δημιουργήθηκε ευρύτερα στην οικονομία ως αποτέλεσμα των Αγώνων επίσης επέφερε έσοδα για το κράτος.

¹⁹ Οι επιπτώσεις από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε Πεκίνο, Αθήνα, Σύδνεϋ, Βαρκελώνη – Αξιοποίηση ολυμπιακών εγκαταστάσεων και έργων (ΤΕΕ, 7-8 Μαΐου, 2009: Αθήνα) / Υλοποίηση των Ολυμπιακών Χωριών, Θ. Ασημακόπουλος, π. Πρόεδρος του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας.

²⁰ Το κόστος των δημοσιογραφικών χωριών (συγκρότημα ΗΛΙΔΑ της Lamda Development S.A. στο Μαρούσι και ο Λόφος Έντισον της Ακτωρ Α.Ε. στην Παλλήνη), τα οποία μετατράπηκαν σε συγκροτήματα κατοικιών μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, υπολογίζεται σε περίπου €40 εκατ., υποθέτοντας κόστος κατασκευής ίσο με 233 €/m² επί του συνολικού εμβαδόν των συγκροτημάτων.

Όσον αφορά στα άμεσα δημοσιονομικά έσοδα από τους Αγώνες, η αναλυτική καταγραφή τους είναι εκτός του σκοπού της παρούσας ανάλυσης, τόσο λόγω της περιορισμένης διαθεσιμότητας σχετικών στοιχείων, όσο και λόγω της δυσκολίας προσδιορισμού όλων των οικονομικών συναλλαγών που σχετίζονται με τη διοργάνωση των Αγώνων. Μπορούμε, ωστόσο, να προσεγγίσουμε το μεγαλύτερο μέρος τόσο των εσόδων από τον ΦΠΑ, όσο και των φόρων εισοδήματος που έχουν σχέση με τους Αγώνες, με βάση τα στοιχεία για τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, καθώς και από τις δαπάνες της Οργανωτικής Επιτροπής Αθήνα 2004.

Για την εκτίμηση του δημοσιονομικού οφέλους από τα έσοδα ΦΠΑ, κατά την περίοδο της Ολυμπιακής προετοιμασίας λαμβάνεται υπόψη μέσος συντελεστής που κυμαίνεται μεταξύ 15-18%, βάσει των συντελεστών φορολογίας της περιόδου 2000-2004 και της υπόθεσης ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων κατευθύνθηκαν σε κατασκευές (ΦΠΑ 18%). Η εκτίμηση με συντελεστή μικρότερο από 18% λαμβάνει υπόψη το ενδεχόμενο ένα μικρό μέρος των δαπανών να κατευθύνθηκαν σε προϊόντα και υπηρεσίες που απολαμβάνουν μειωμένο συντελεστή.

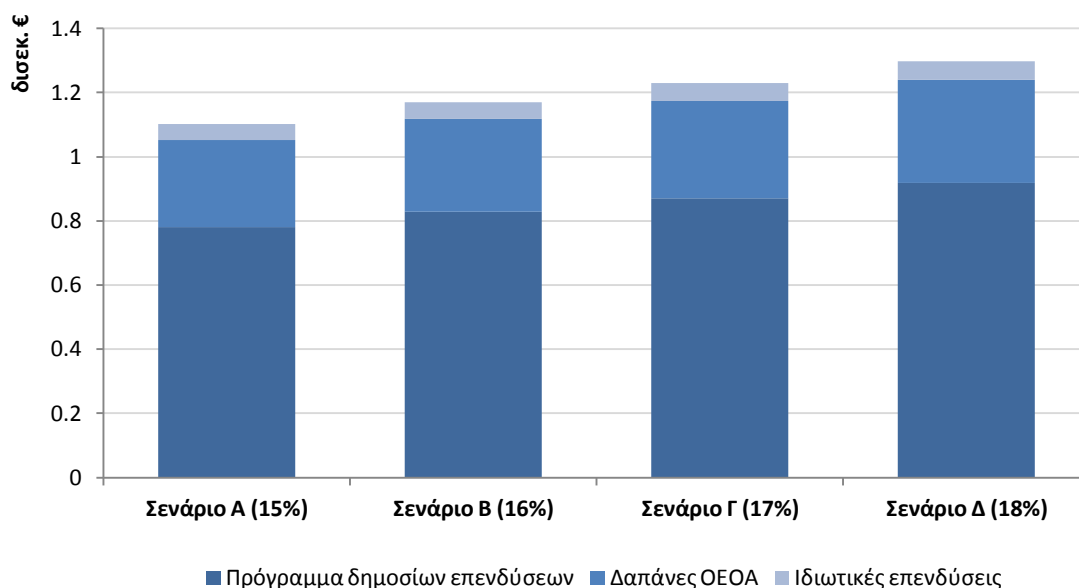
Οι παραπάνω συντελεστές ΦΠΑ, με την κατάλληλη αναγωγή τους,²¹ εφαρμόζονται στο σύνολο των πόρων του ΠΔΕ που κατευθύνθηκαν στην κατασκευή ολυμπιακών έργων (€6,0 δισεκ.), στις δαπάνες της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» - οι οποίες χωρίς τις διοικητικές αμοιβές ανήλθαν στα €2,1 δισεκ. - καθώς και στις κυριότερες ιδιωτικές επενδύσεις, δηλαδή την κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού και του γηπέδου «Γεώργιος Καραϊσκάκης» (€380 εκατ.). Με βάση τα παραπάνω εκτιμάται πως υπήρξε αύξηση στα έσοδα του δημοσίου από ΦΠΑ κατά περίπου €1,1 με €1,3 δισεκ. (Διάγραμμα: 3.21).

Στη συνέχεια, υπολογίσθηκε ο φόρος εισοδήματος στις αμοιβές του τακτικού προϋπολογισμού και σε αυτές της ΟΕΟΑ «Αθήνα 2004». Για την προσέγγιση ενός μέσου συντελεστή φόρου εισοδήματος, χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα εισοδημάτων και επιβληθέντων φόρων από τη γενική γραμματεία πληροφοριακών συστημάτων²². Ο μέσος συντελεστής φόρου εισοδήματος για την περίοδο 2006-2008, τελευταία έτη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα και βρίσκονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στη διοργάνωση των Αγώνων, διαμορφώθηκε στο 15,4%.

²¹ Ο συντελεστής 18% επί της αξίας προ ΦΠΑ ισοδυναμεί με την επιβολή συντελεστή 15,3% ($0,18/1,18$) επί της τελικής αξίας του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

²² Στατιστικό δελτίο φορολογικών δεδομένων, Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (www.gsis.gr)

Διάγραμμα: 3.21: Εκτιμήσεις ΦΠΑ

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Εφαρμόζοντας τον παραπάνω συντελεστή στα έξοδα του τακτικού προϋπολογισμού που κυρίως αφορούν σε μισθούς και αμοιβές για τη διοργάνωση των Αγώνων (€570 εκ.), αλλά και στο τμήμα των εξόδων της οργανωτικής επιτροπής Αθήνα 2004 που αφορά σε αμοιβές (διοικητικά έξοδα - €101 εκατ.) προκύπτει πως ο συνολικός φόρος εισοδημάτων διαμορφώθηκε περίπου στα €104 εκατ. Αντίστοιχα εκτιμάται πως οι εργοδοτικές εισφορές για τα παραπάνω εισοδήματα κυμαίνονται στα €80 εκατ. Συμπερασματικά, εκτιμάται πως κατά την περίοδο προετοιμασίας των Αγώνων, τα δημόσια έσοδα ενισχύθηκαν τουλάχιστον κατά €1,3 με €1,5 δισεκ.

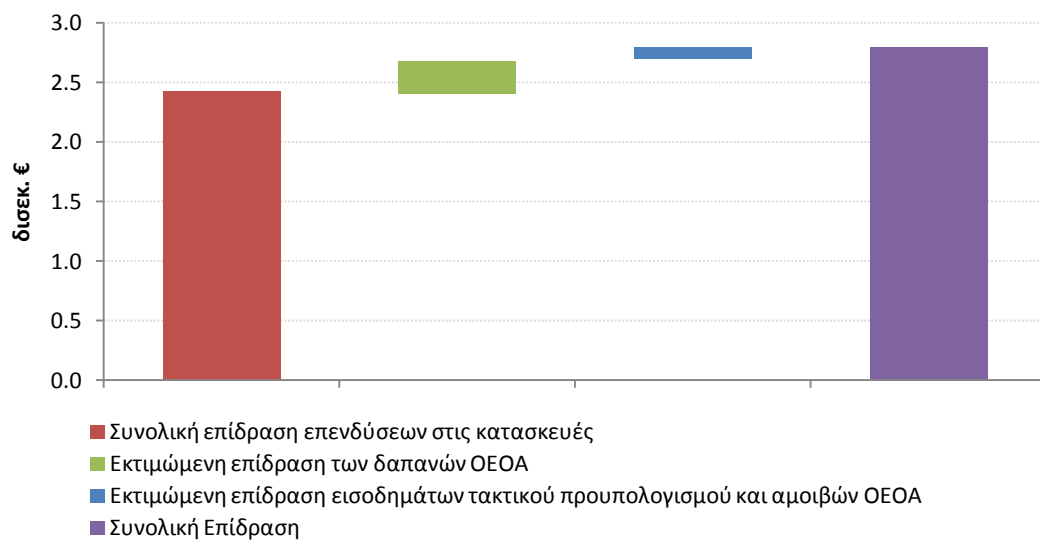
Σημειώνεται ωστόσο, πως η παραπάνω μεθοδολογία δε λαμβάνει υπόψη τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στον κλάδο των κατασκευών. Σύμφωνα με άλλη, υπό εκπόνηση μελέτη του IOBE για τον κλάδο των κατασκευών, σε κάθε €1 που επενδύεται στον κατασκευαστικό κλάδο, περίπου €0,38 καταλήγουν στα δημόσια ταμεία, ως άμεσοι και έμμεσοι φόροι.²³ Επομένως, εφόσον ληφθούν υπόψη και οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις από την αλληλεπίδραση των κατασκευών με τους υπόλοιπους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, το όφελος για τα δημόσια ταμεία κατά την περίοδο προετοιμασίας και διοργάνωσης των Αγώνων (άμεσοι και έμμεσοι φόροι) εκτιμάται πως ξεπερνά τα €2,4 δισεκ. ενώ δύναται να ξεπεράσει τα €2,9 δισεκ. όταν προστεθεί ο ΦΠΑ των δαπανών και ο

²³ IOBE (2014), Η σημασία ανάπτυξης, τα εμπόδια και το μέλλον του κλάδου των κατασκευών (υπό εκπόνηση)

φόρος εισοδήματος των αμοιβών της οργανωτικής επιτροπής «Αθήνα 2004», καθώς και ο φόρος εισοδήματος επί των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού (κυρίως για μισθούς και για υπερωρίες).

Επιπλέον, η αναβάθμιση των υποδομών, αλλά και της εικόνας της χώρας, ενδέχεται να προκάλεσαν θετικές καταλυτικές επιδράσεις (αυξημένη παραγωγικότητα, τουρισμός, εξαγωγές), με την αντίστοιχη θετική επίδραση σε εισπράξεις για το Ελληνικό κράτος.²⁴ Σύμφωνα με σχετική δήλωση του πρώην Υπουργού Οικονομικών Γ. Στουρνάρα στη Βουλή κατά τη διάρκεια κοινοβουλευτικού ελέγχου στις αρχές του 2013, το τελικό αποτέλεσμα των Ολυμπιακών Αγώνων ακόμα και σε δημοσιονομικούς όρους, λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω κατηγορίες εσόδων, είναι θετικό.²⁵

Διάγραμμα 3.22: Η επίδραση των Ολυμπιακών δαπανών στα φορολογικά έσοδα (άμεσοι και έμμεσοι φόροι)

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

3.5 Συμπεράσματα

Παρά τις προκλήσεις και τις κατά καιρούς αβεβαιότητες που συνόδευαν την προετοιμασία των Αγώνων, η διεξαγωγή τους αναγνωρίστηκε διεθνώς ως πολύ επιτυχής. Την περίοδο των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων η Αθήνα φιλοξένησε 17,6 χιλ. αθλητές και μέλη των αποστολών κάθε χώρας με τις ανάγκες εξυπηρέτησης τους (σίτιση, καθαριότητα κ.α.) να απαιτούν το συντονισμό ενός μεγάλου αριθμού υπηρεσιών, κάτι που πραγματοποιήθηκε με επιτυχία.

²⁴ Η εκτίμηση αυτών των επιδράσεων επιχειρείται στα επόμενα δύο κεφάλαια της μελέτης.

²⁵ Βουλή των Ελλήνων, Πρακτικά Ολομέλειας, ΙΕ Περίοδος, Σύνοδος Α, Συνεδριάσεις ΡΖ-ΡΙΘ, τόμος Θ, σελ. 6717.

Για τις ανάγκες των Αγώνων αναβαθμίστηκαν σημαντικά οι υποδομές της πρωτεύουσας, αλλά και άλλων περιοχών της χώρας. Κατασκευάστηκαν μεγάλος αριθμός αθλητικών και συμπληρωματικών εγκαταστάσεων, μια ολόκληρη συνοικία (το Ολυμπιακό χωριό), καθώς και οδικό δίκτυο προκειμένου αυτές οι εγκαταστάσεις να συνδεθούν με τους βασικούς οδικούς άξονες της πόλης. Την περίοδο εκείνη ολοκληρώθηκε επίσης σημαντικός αριθμός υποδομών (π.χ. Τραμ, προαστιακός σιδηρόδρομος, ανακαίνιση των σταθμών ΗΣΑΠ, ανανέωση στόλου ΜΜΕ, εκσυγχρονισμός τεχνολογικής υποδομής Σωμάτων Ασφαλείας και ΕΡΤ, βελτίωση υποδομών και ιατρικού εξοπλισμού μονάδων υγείας, κ.α.) οι οποίες συνέβαλλαν στον εκσυγχρονισμό της Αθήνας και βελτίωσαν σε σημαντικό βαθμό τις μετακινήσεις στην πόλη.

Σε ότι αφορά στην περίοδο της μεταολυμπιακής αξιοποίησης, ορισμένα έργα έχουν αξιοποιηθεί επιτυχώς είτε για εμπορική χρήση είτε ως χώροι για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων. Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις οι εγκαταστάσεις έχουν περιέλθει σε σημείο απαξίωσης, καθώς έχουν υποστεί σημαντικές ζημιές λόγω της εγκατάλειψής τους. Παρά τη σημαντική καθυστέρηση στην αξιοποίηση πολλών εγκαταστάσεων, η επικείμενη ανάπλαση της περιοχής του Ελληνικού, αλλά και η αναβάθμιση στην περιοχή του Παλαιού Φάληρου δημιουργούν ελπίδες για καλύτερη αξιοποίηση της κληρονομιάς στο μέλλον, ενδεχόμενο που θα έχει και θετική επίδραση στην αξιολόγηση του οφέλους από τη διοργάνωση των Αγώνων στο μέλλον.

Η κατασκευή των απαιτούμενων υποδομών χρηματοδοτήθηκε κατά κύριο λόγο από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Ο ακριβής προσδιορισμός του κόστους αλλά και του αντίστοιχου οφέλους από τα Ολυμπιακά έργα σχετίζεται άμεσα με τον χαρακτηρισμό ή όχι ενός έργου ως Ολυμπιακό. Με βάση τα στοιχεία από το ΠΔΕ και τον Τακτικό Προϋπολογισμό για τις δαπάνες που έχουν καταχωρηθεί ως ολυμπιακές, η ακαθάριστη επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε €6,5 δισεκ. Ωστόσο, η εκτίμηση του ακαθάριστου κόστους κατ' αυτόν τον τρόπο δεν αποτελεί απαραίτητα καλή εκτίμηση της πραγματικής επιβάρυνσης, δεδομένου ότι από την πλευρά του Ελληνικού Δημοσίου χρηματοδοτήθηκε μεγάλος αριθμός έργων τα οποία χαρακτηρίστηκαν ως "Ολυμπιακά", χωρίς όμως να έχουν απαραίτητα άμεση σχέση με την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων.

Επιπλέον, το ακαθάριστο κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων δεν θα πρέπει να αποτελεί κριτήριο τελικής επιβάρυνσης της διοργάνωσης στα δημοσιονομικά της χώρας. Ο λόγος είναι ότι εκτός από το ακαθάριστο κόστος το οποίο καλύφθηκε από τον Κρατικό Προϋπολογισμό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και φορολογικά έσοδα, εισφορές και άλλα

κρατικά έσοδα που σχετίζονται με την υλοποίηση των Ολυμπιακών έργων, την δραστηριότητα που δημιουργήθηκε στη διάρκεια της Ολυμπιακής προετοιμασίας μέσω του πολλαπλασιαστή (περίπου €2,9 δισεκ. κατά εκτίμηση), καθώς επίσης και έσοδα που συσχετίζονται με την αυξημένη οικονομική δραστηριότητα στη μεταολυμπιακή περίοδο (Πίνακας 3.3).

Πίνακας 3.3: Κόστος και όφελος για τους φορείς που συμμετείχαν στην προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες

Οντότητα	Κόστος	Όφελος
Κρατικός Προϋπολογισμός	<ul style="list-style-type: none"> - Επενδυτικές δαπάνες ΠΔΕ (€6,0 δισεκ.) - Δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού (€571 εκατ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Έσοδα από το τελικό πλεόνασμα της ΟΕΟΑ Αθήνα 2004, μετά τις δαπάνες κατά εντολή και για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (€7 εκατ.) - Εκτιμώμενα άμεσα και έμμεσα δημοσιονομικά έσοδα (φορολόγηση και εισφορές) από τις επενδυτικές δαπάνες (€2,4 δισεκ.) - Εκτιμώμενα δημοσιονομικά έσοδα από λειτουργικές δαπάνες (Τακτικού Προϋπολογισμού & ΟΕΟΑ Αθήνα 2004 - €0,5 δισεκ.) - Δημοσιονομικά έσοδα από επιπλέον οικονομική δραστηριότητα λόγω της αναβάθμισης των υποδομών, της προσέλκυσης τουριστών και της βελτίωσης της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό
ΟΕΟΑ Αθήνα 2004	<ul style="list-style-type: none"> - Δαπάνες από τη λειτουργία της επιτροπής (€1968 εκ.) - Δαπάνες κατά εντολή και για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (€304 εκατ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Έσοδα από τη λειτουργία της ΟΕΟΑ (€2098 εκ.) - Επιχορήγηση για δράσεις κατά εντολή και για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (€180 εκατ.)
Αυτοχρηματοδοτούμενα έργα	<ul style="list-style-type: none"> - Δαπάνες του ΟΕΚ για την κατασκευή του Ολυμπιακού Χωριού (€280 εκατ.) - Ανάπλαση του γηπέδου "Γ. Καραϊσκάκης" (€60 εκατ.) - Κατασκευή δημοσιογραφικών χωριών στο Μαρούσι και στην Παλλήνη (€40 εκατ.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Διάθεση 2292 διαμερισμάτων σε δικαιούχους του ΟΕΚ - Έσοδα από εμπορική εκμετάλλευση του γηπέδου "Γ. Καραϊσκάκης" - Έσοδα από τη πώληση και την ενοικίαση πολυτελών διαμερισμάτων

Πηγή: Εισηγητικές εκθέσεις Κρατικών Προϋπολογισμών 2000-2010, Απολογισμός ΟΕΟΑ Αθήνα 2004, εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

Αναφορικά με τον απολογισμό της Οργανωτικής Επιτροπής Αθήνα 2004, το τελικό χρηματοοικονομικό αποτέλεσμα της είναι θετικό, ακόμα και όταν υπολογιστούν και οι δαπάνες που εκτέλεσε κατά εντολή του Δημοσίου, αξιοποιώντας μέρος του λειτουργικού της πλεονάσματος. Επιπλέον, μέρος της προετοιμασίας για τους Αγώνες καλύφθηκε από ίδιους πόρους φορέων και επιχειρήσεων που έλαβαν ως αντάλλαγμα το δικαίωμα εκμετάλλευσης των εγκαταστάσεων που χρηματοδότησαν.

Η εκτίμηση του κόστους και του οφέλους για τους φορείς που εμπλέκονται άμεσα στη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων αποτελεί μόνο ένα μέρος του απολογισμού της συνολικής επίδρασης της διοργάνωσης στην Ελληνική οικονομία. Για τη συνολική εκτίμηση απαιτείται να προσδιοριστούν τα έσοδα και άλλα οικονομικά μεγέθη (π.χ. επίδραση στο ΑΕΠ, θέσεις εργασίας) που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της διοργάνωσης στην ευρύτερη οικονομία. Η εκτίμηση των ευρύτερων οικονομικών επιδράσεων από τη διοργάνωση αποτελεί το αντικείμενο των επόμενων δύο κεφαλαίων.

4 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΕ ΆΛΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Σε αυτό το τμήμα της μελέτης γίνεται προσπάθεια ποσοτικοποίησης ευρύτερων επιδράσεων της Ολυμπιάδας της Αθήνας 2004 στην Ελληνική οικονομία. Με τη χρήση των κατάλληλων οικονομετρικών εργαλείων δίνουμε μια εικόνα, αφενός του μεγέθους της επίδρασης της διεξαγωγής των Αγώνων στην Ελληνική οικονομία και αφετέρου της χρονικής διάρκειας της θετικής διαταραχής στους σχετικούς, με ένα τέτοιο γεγονός, κλάδους της οικονομίας.

Σαν γενικό συμπέρασμα της εμπειρικής διερεύνησης, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχουν έντονες ενδείξεις για βραχυπρόθεσμο θετικό αποτέλεσμα από τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελληνική οικονομία μέσω ορισμένων ζωτικής σημασίας οικονομικών μεταβλητών. Η επίδραση, ωστόσο, δεν φαίνεται να διατηρήθηκε μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης.

Το υπόλοιπο κεφάλαιο αναπτύσσεται ως ακολούθως. Στο επόμενο τμήμα ακολουθεί μία αναλυτική περιγραφή των διαθέσιμων δεδομένων. Τα περισσότερα από αυτά έχουν χρησιμοποιηθεί στην ανάλυση αλλά στο τέλος παρουσιάζουμε μόνο τα στατιστικά σημαντικά ευρήματα. Στο παράρτημα παρατίθενται συνοπτικοί πίνακες με συγκεντρωτικά περιγραφικά στατιστικά μέτρα και τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων. Ακολουθεί η παρουσίαση των εμπειρικών αποτελεσμάτων, της μεθοδολογίας και η ερμηνεία τους. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της οικονομετρικής ανάλυσης.

4.1 Δεδομένα και περιγραφική ανάλυση

Προτού περάσουμε στο στάδιο της εμπειρικής διερεύνησης κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε μία σύντομη περιγραφή των διαθέσιμων στοιχείων. Οι περισσότερες μεταβλητές που υπάρχουν στη διάθεσή μας εκτείνονται σε ένα χρονικό διάστημα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 έως και το 2013. Στα οικονομετρικά υποδείγματα χρησιμοποιήθηκαν ετήσια στοιχεία. Το πλήθος των παρατηρήσεων ανά μεταβλητή, κατά συνέπεια και ανά υπόδειγμα, ποικίλλει. Κυμαίνεται από δώδεκα παρατηρήσεις που έχει ένα ελλιπές δείγμα (παρατηρήσεις από το 2000 και έπειτα), έως και είκοσι τέσσερις παρατηρήσεις που έχει ένα πλήρες δείγμα.

Στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιούμε τέσσερα σημεία αναφοράς για τις περισσότερες χρονοσειρές. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιούμε ως βάση αρχικά το πρώτο έτος που έχουμε παρατηρήσεις για κάθε μεταβλητή. Ως δεύτερο σημείο αναφοράς

χρησιμοποιούμε το 2001, που είναι η χρονιά της επίθεσης στους δίδυμους πύργους στη Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Λόγω αυτού του συμβάντος, ο τουρισμός βίωσε ένα σοβαρό εξωγενές πλήγμα σε παγκόσμιο επίπεδο. Ως τρίτο σημείο αναφοράς χρησιμοποιούμε το έτος 2004, τότε που διεξήχθησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα.

Το τέταρτο και τελευταίο σημείο αναφοράς είναι το έτος 2008 όπου ξεκίνησε η οικονομική ύφεση. Σκοπός αυτής της στρατηγικής, είναι να παρουσιάσουμε αμερόληπτα τη διαχρονική πορεία των μεταβλητών, λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη μας τα γεγονότα που μπορούν να διακόψουν τη διαχρονική τάση εξωγενώς.

4.1.1 Αφίξεις επισκεπτών

Η πρώτη μεταβλητή της ανάλυσής μας αναφέρεται στις διεθνείς αφίξεις, στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος, από το έτος 1998 έως και το 2013. Έχουμε κατασκευάσει μία χρονοσειρά για κάθε ήπειρο, καθώς επίσης και μία σωρευτική χρονοσειρά που αποτυπώνει τις αφίξεις ανεξαρτήτως τόπου προέλευσης.

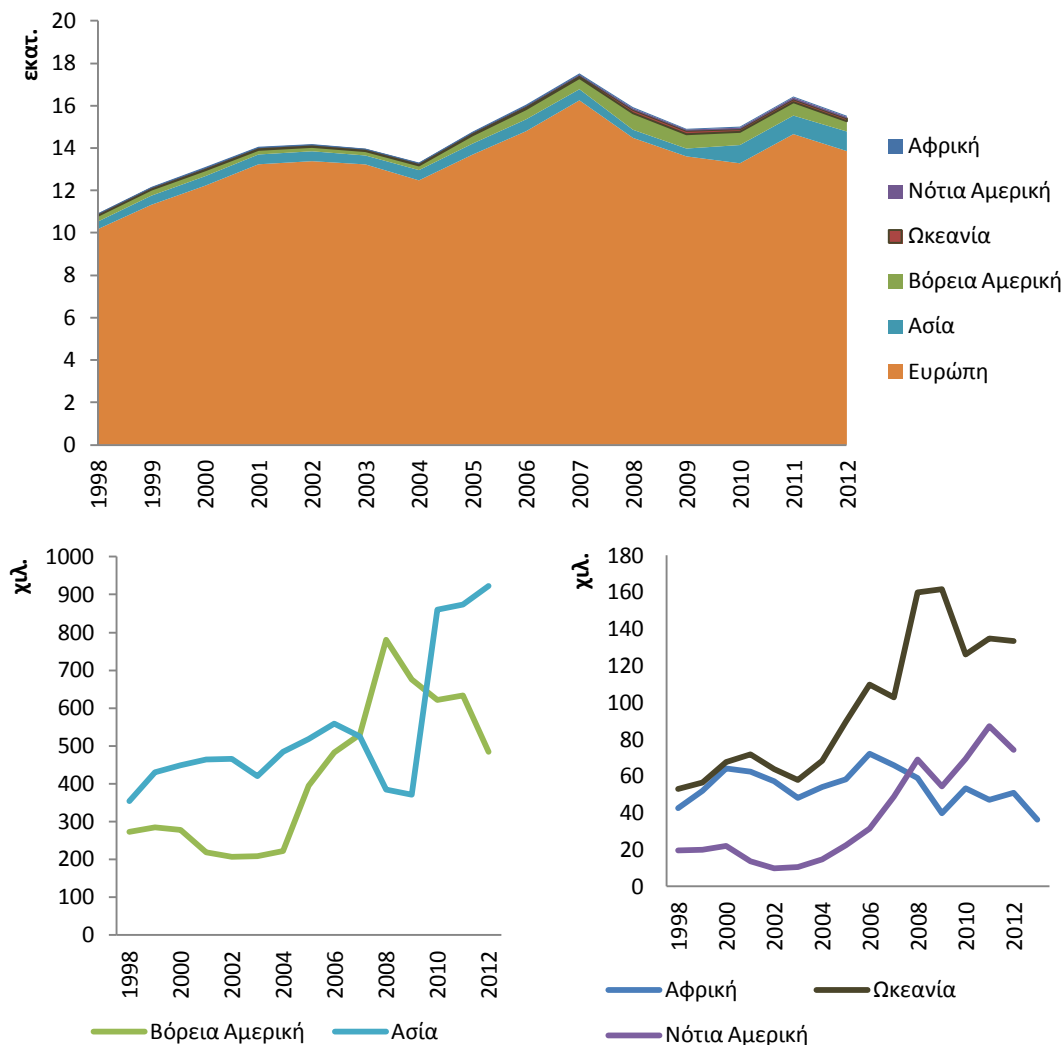
Στο Διάγραμμα 4.1 παρουσιάζεται η διαχρονική πορεία των αφίξεων ανά ήπειρο αλλά και ως σύνολο αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα. Στο άνω τμήμα σε ένα γράφημα περιοχής παρουσιάζονται όλες οι χρονοσειρές συγκεντρωτικά. Στα υπόλοιπα διαγράμματα, λόγω της διαφοράς στην κλίμακα των στοιχείων, έχουμε ομαδοποιήσει τις ηπείρους με παρόμοια μεγέθη διεθνών αφίξεων στην Ελλάδα.

Παρατηρούμε αύξηση επισκέψεων μέχρι και το έτος 2001, μείωση στην τριετία 2002 – 2004 και σημαντική αύξηση από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας μέχρι και το 2008, όπου ανακόπτεται η ανοδική πορεία λόγω της δυσμενούς διεθνούς οικονομικής συγκυρίας. Η πορεία των αφίξεων καθορίζεται κατά κύριο λόγο από τις αφίξεις Ευρωπαϊκής προέλευσης, καθώς η Ευρώπη αποτελεί τη μεγαλύτερη αγορά για τον Ελληνικό τουρισμό.

Ωστόσο, παρουσιάζει ενδιαφέρον και η εξέταση των αναδυόμενων για τον Ελληνικό τουρισμό αγορών. Οι τελευταίες αυξάνουν διαχρονικά το μερίδιό τους, καθώς το μερίδιο της Ευρώπης μειώνεται διαχρονικά (από 95% το 2004 σε 89% το 2012). Επιπλέον, ορισμένες από τις λοιπές αγορές δείχνουν διαφορετική δυναμική, τόσο διαχρονικά όσο και σε σχέση με την επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων. Για παράδειγμα, η επίδραση από τους Αγώνες στις αφίξεις από την Ασία φαίνεται να εξασθενεί γρηγορότερα (με σημαντική πτώση το

2007), ωστόσο παρατηρείται πολύ ισχυρή αύξηση των αφίξεων από τη συγκεκριμένη ήπειρο αργότερα στην ύφεση.

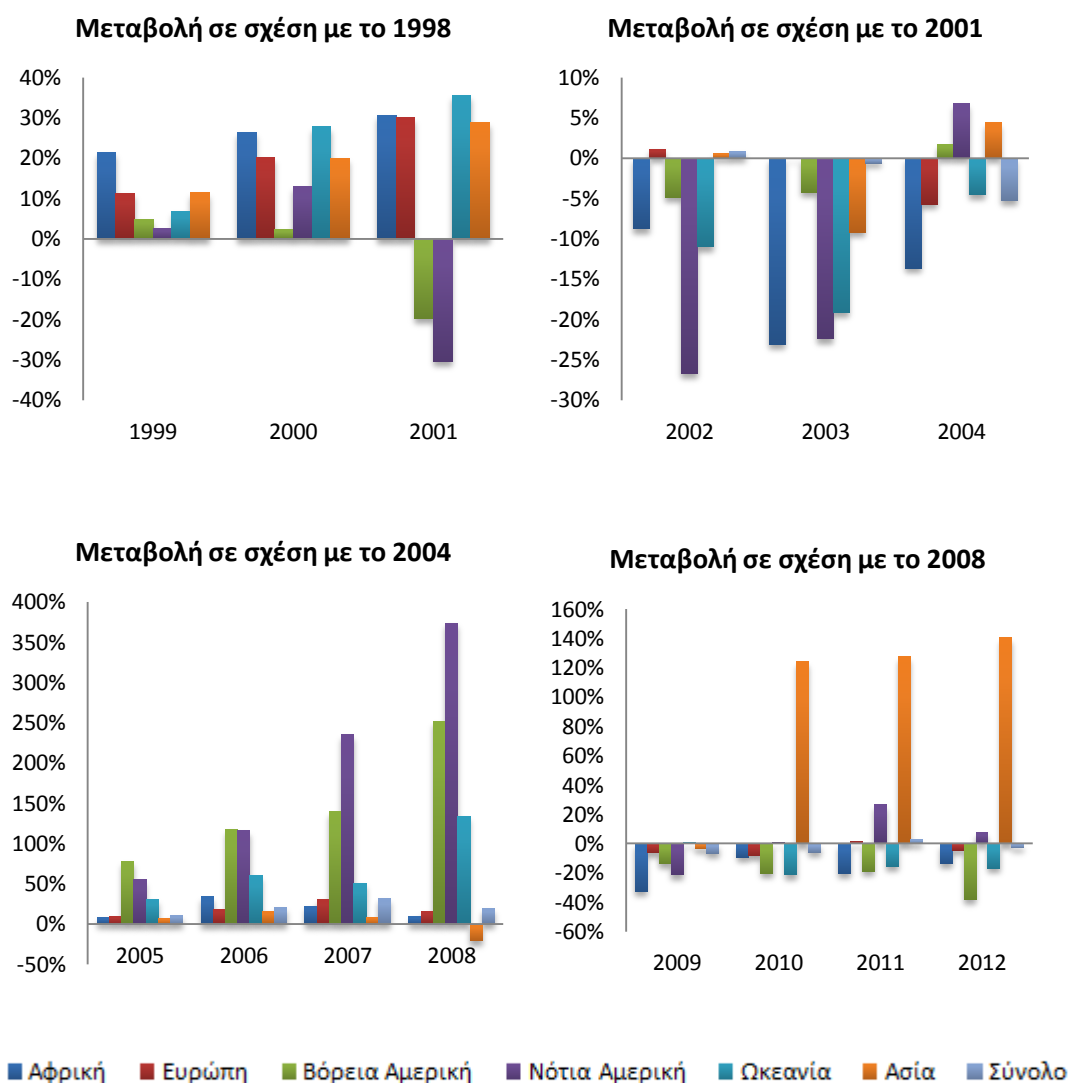
Διάγραμμα 4.1: Διαχρονικό Πλήθος Αφίξεων ανά Ήπειρο

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Η δυναμική των αφίξεων παρατηρείται ευκολότερα στο Διάγραμμα 4.2 - εκεί παρουσιάζεται ο ρυθμός μεταβολής των αφίξεων ανά ήπειρο σε σχέση με τα αντίστοιχα σημεία αναφοράς. Στο τμήμα πάνω αριστερά παρατηρούμε ότι την περίοδο 1998-2001 αυξάνονται διαχρονικά οι αφίξεις από όλες τις ηπείρους, με εξαίρεση το 2001 που παρατηρείται αρνητικός ρυθμός μεταβολής από τη Βόρεια και τη Νότια Αμερική. Από το 2001 και έπειτα, το πλήγμα στον τουρισμό, από τις τρομοκρατικές ενέργειες και την οικονομική επιβράδυνση που παρατηρήθηκε εκείνη την περίοδο σε ορισμένες περιοχές, γίνεται ιδιαίτερα εμφανές και στις αφίξεις από τις υπόλοιπες ηπείρους.

Διάγραμμα 4.2: Διαχρονικός Ρυθμός Μεταβολής Αφίξεων ανά Ήπειρο

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Το 2004 παρατηρούνται θετικοί ρυθμοί μεταβολής στον τουρισμό από την Αμερική και την Ασία. Από την άλλη πλευρά, ο τουρισμός από τις υπόλοιπες ηπείρους κινείται με αρνητικό ρυθμό, γεγονός που ερμηνεύεται στη σχετική διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία ως crowding-out effect (Fourie, Siebrits & Sponk, 2010, Matheson, 2002 και Solberg & Preuss, 2006).

Συγκεκριμένα, ένα μεγάλο μερίδιο των τουριστών που σκοπεύουν να επισκεφτούν την πόλη που διεξάγεται ένα μεγάλο γεγονός, τείνουν να μεταθέτουν στο μέλλον την επίσκεψή τους. Αυτό συμβαίνει για να αποφύγουν τις πιθανώς αυξημένες τιμές λόγω του γεγονότος, τη δυσκολία μετακίνησης στην πόλη λόγω συνωστισμού, τη δυσκολία ανεύρεσης καταλύματος για τη διαμονή τους, την ανησυχία ως προς τις επιπτώσεις των μέτρων ασφάλειας στις

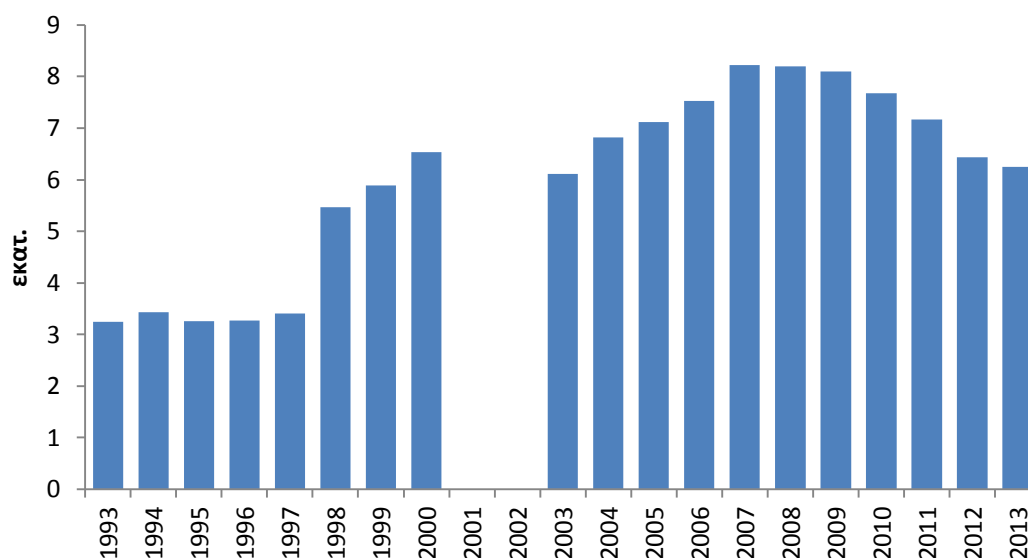
μετακινήσεις αλλά και στους χρόνους εξυπηρέτησης σε μεταφορικούς κόμβους (π.χ. αεροδρόμια), κλπ.

Το παραπάνω αποτέλεσμα εναρμονίζεται πλήρως με τα αποτελέσματα πρόσφατων επιστημονικών μελετών. Στις μελέτες που έχουν δημοσιευθεί την τελευταία δεκαετία, όπου το πλήθος τόσο των στατιστικών στοιχείων σε επίπεδο οικονομιών, αλλά και το πλήθος των αθλητικών γεγονότων βαίνει αυξανόμενο, παρατηρείται μια μεταστροφή στην επικρατέστερη μέχρι τότε αντίληψη.

Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η διοργάνωση μεγάλων γεγονότων (αθλητικών και μη) επηρέαζε πολύ θετικά τον τουρισμό μίας χώρας λόγω της διαφήμισης και της προβολής αυτής από τα μέσα τηλεθέασης. Ωστόσο, σε πρόσφατες μελέτες έχει βρεθεί ότι, ενώ όντως υπάρχει μία θετική επίδραση στον τουρισμό της διοργανώτριας χώρας, αυτή η επίδραση δεν είναι τόσο μεγάλη όσο υποστηρίζονταν παλαιότερα. Επιπρόσθετα, οι τελευταίες έρευνες (Fourie & Santana-Gallego, 2011, και οι ετεροαναφορές στο κείμενο) αναδεικνύουν το βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα της επίδρασης.

Στις περισσότερες των περιπτώσεων, η αυξημένη τουριστική κίνηση, τόσο σε όρους διεθνών αφίξεων όσο και σε όρους τουριστικής δαπάνης, διατηρείται από τέσσερα έως και δέκα έτη μετά τη διεξαγωγή των Αγώνων. Η περίπτωση της Ελλάδας επιβεβαιώνει στατιστικά τη διεθνή κοινή πρακτική, καθώς παρατηρείται αυξημένη τουριστική δραστηριότητα για την τετραετία 2005 έως και 2008. Αυτό φαίνεται αρκετά καθαρά από το κάτω αριστερό τμήμα του διαγράμματος. Την τετραετία που ακολουθεί από τη διεξαγωγή των Αγώνων, οι διεθνείς αφίξεις εμφανίζουν πολύ υψηλούς ρυθμούς μεταβολής ετησίως. Από το 2009 και έπειτα αρχίζει η κατακόρυφη πτώση της τουριστικής κίνησης λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης αλλά και του κλίματος αβεβαιότητας που επικρατούσε την περίοδο εκείνη.

Στο Διάγραμμα 4.3, παρουσιάζεται το πλήθος των αφίξεων στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, της διοργανώτριας πόλης της ολυμπιάδας του 2004. Η πορεία των αφίξεων στην Αττική δανείζεται αρκετά από τα χαρακτηριστικά των διεθνών αφίξεων στα παραπάνω γραφήματα. Παρατηρείται αύξηση των επισκεπτών ήδη από το 2004 με την διεξαγωγή της Ολυμπιάδας, καθώς το πλήθος των αφίξεων αυξάνεται από 6,1 εκατ. το 2003 σε 8,2 εκατ. το 2007. Για μία ακόμη φορά η έναρξη της οικονομικής κρίσης συνοδεύεται από απότομη μείωση της τουριστικής κίνησης.

Διάγραμμα 4.3: Διαχρονικό Πλήθος Αφίξεων στην Αττική

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Τα παραπάνω συμπεράσματα ενισχύονται ακόμα περισσότερο με την παρουσίαση των ποσοστιαίων μεταβολών των επισκέψεων στην Αττική στο Διάγραμμα 4.4. Για μία τριετία μετά την Ολυμπιάδα του 2004, οι επισκέψεις στην Αττική αυξάνονται κάθε χρόνο κατά 4%-9% (κατά 20% συνολικά στο τέλος της περιόδου).

Διάγραμμα 4.4: Αφίξεις Αττική, ετήσια ποσοστιαία μεταβολή

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

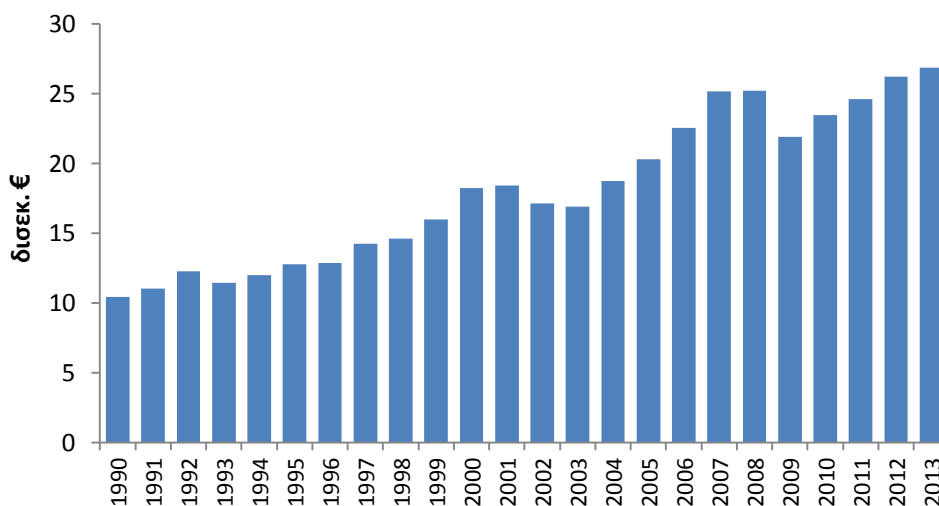
Η «χρυσή» αυτή εποχή καθώς και οι θετικές συνέπειες της εκτεταμένης προβολής της Αθήνας από τα διεθνή έντυπα, ραδιοτηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας φαίνεται να σταματάει το έτος 2008 που πρωτοεμφανίζεται η οικονομική ύφεση.

4.1.2 Εξαγωγές

Εκτός από τον τουρισμό, η θετική προβολή της χώρας μέσω των Ολυμπιακών Αγώνων δυνητικά έχει επίδραση και σε άλλες μεταβλητές, όπως οι εξαγωγές αγαθών. Συγκεκριμένα, στο Διάγραμμα 4.5 φαίνεται ότι οι εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας ακολουθούν αυξητική τάση διαχρονικά, με μία πρόωρη επιτάχυνση μετά το 1997 που συμπίπτει με την ανακοίνωση της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων από την Ελλάδα.

Την περίοδο 2001-2003 παρατηρείται καθίζηση των εξαγωγών αγαθών, ωστόσο την περίοδο 2004-2007 οι εξαγωγές επιστρέφουν σε ακόμη γρηγορότερους ρυθμούς ανόδου (8,5%-11,6% ετησίως). Με την έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008, οι εξαγωγές αγαθών αρχικά σταθεροποιούνται, σημειώνοντας το επόμενο έτος (2009) σημαντική πτώση. Έπειτα επανέρχονται σε τροχιά ήπιας ανόδου.

Διάγραμμα 4.5: Εξαγωγές αγαθών της Ελλάδας διαχρονικά, σταθερές τιμές του 2010

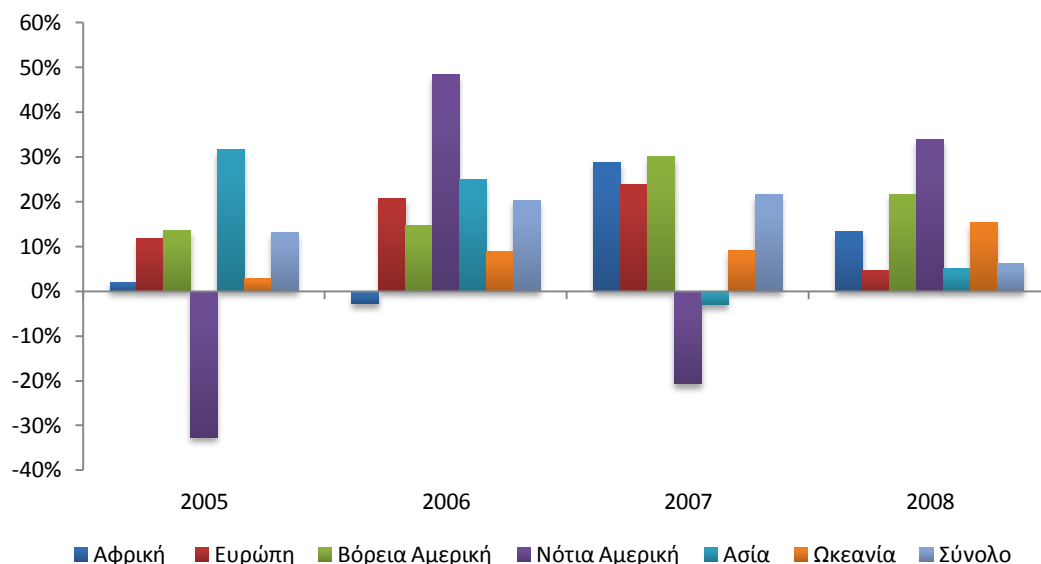

Πηγή: AMECO Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Όσον αφορά στο γεωγραφικό προορισμό των εξαγωγών, την περίοδο μετά τη διεξαγωγή των Αγώνων, αύξηση παρατηρείται στις περισσότερες ηπείρους (Διάγραμμα 4.6). Αρχικά η αύξηση είναι ιδιαίτερα ισχυρή στις αγορές της Ασίας, ωστόσο εκεί παρατηρείται και η γρηγορότερη εξασθένιση (ήδη από το 2007). Αντίθετα, στη Βόρεια Αμερική και την Ωκεανία η αύξηση των εξαγωγών αγαθών δείχνει να είναι περισσότερο διατηρήσιμη, ενδεχομένως

λόγω αυξημένης έκθεσης των καταναλωτών στις συγκεκριμένες αγορές στη διαφημιστική επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Διάγραμμα 4.6: Ποσοστιαία μεταβολή εξαγωγών σε σχέση με το 2004 την περίοδο 2005-2008

Πηγή: The World Bank Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

4.1.3 Ανεργία

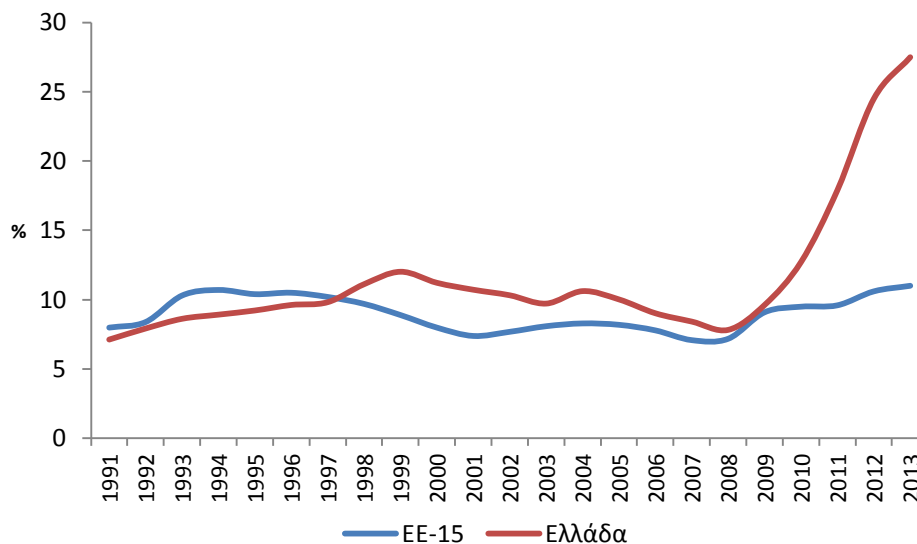
Στη συνέχεια παρουσιάζονται δυο χρονολογικές σειρές για την ανεργία. Η μία απεικονίζει την ανεργία της Ελλάδας, ενώ η δεύτερη απεικονίζει την ανεργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης των δεκαπέντε χωρών που ήταν τα υφιστάμενα μέλη της Ένωσης την περίοδο 1995-2004, σαν μέτρο σύγκρισης.

Το ποσοστό ανεργίας κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των έργων υποδομής ακολουθεί καθοδική πορεία, διακόπτοντας την μακρά περίοδο ανόδου (1990-1999). Η ενδεχόμενη θετική επίδραση της Ολυμπιακής προετοιμασίας διακρίνεται εντονότερα την διετία 2002-2003, όταν η κατασκευή των έργων επιταχύνεται. Τη συγκεκριμένη διετία το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα εξακολουθεί να μειώνεται, σε αντίθεση με την αύξηση της ανεργίας στο σύνολο των δεκαπέντε μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκείνη την περίοδο.

Μετά από πρόσκαιρη άνοδο της ανεργίας το 2004, ενδεχομένως λόγω της ολοκλήρωσης των έργων των Αγώνων, η κατάσταση σε όρους ανεργίας εξακολουθεί να βελτιώνεται την μετα-Ολυμπιακή τετραετία. Όπως και στα προηγούμενα μεγέθη που αναλύθηκαν, με την

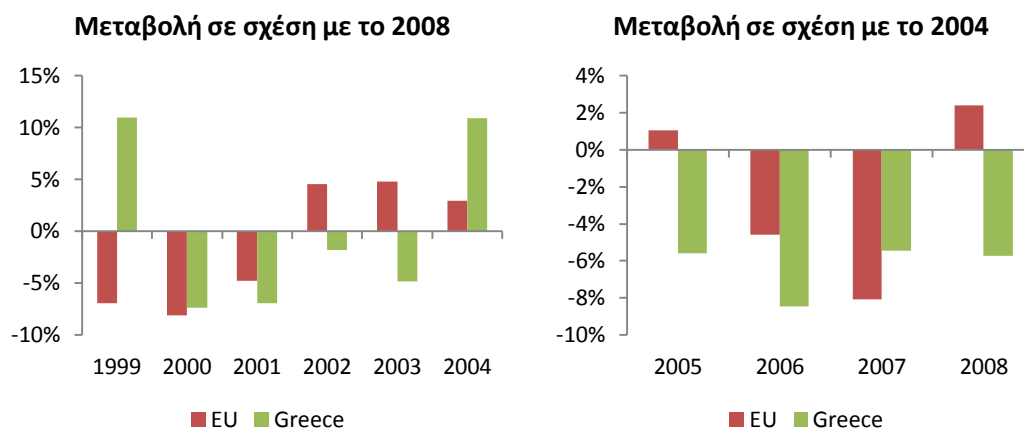
έναρξη της κρίσης ακολουθεί μία περίοδο με πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας και γενικότερα οικονομικής δυσπραγίας.

Διάγραμμα 4.7: Ποσοστό ανεργίας διαχρονικά στην Ελλάδα και στην ΕΕ-15

Πηγή: Ameco Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 4.8: Ρυθμός Μεταβολής Ανεργίας

Πηγή: AMECO Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

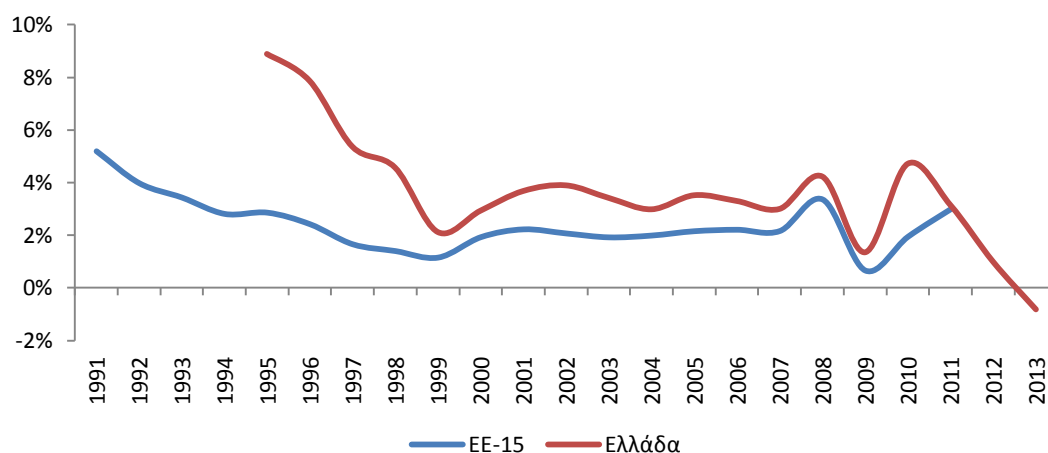
4.1.4 Πληθωρισμός

Στο Διάγραμμα 4.9 φαίνεται η πορεία του πληθωρισμού στην Ελλάδα και στην ΕΕ-15 σε βάθος περίπου εικοσιπέντε ετών, με βάση τις τιμές του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Δ.Τ.Κ.) χρησιμοποιείται για τη μέτρηση των

μεταβολών του γενικού επιπέδου των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών που συνθέτουν το «καλάθι της νοικοκυράς».

Παρατηρούμε ότι ο πληθωρισμός στην Ελλάδα κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνα του μέσου όρου της ΕΕ-15 κατά τη διάρκεια όλης της περιόδου που εξετάζουμε μέχρι το 2012. Η διαφορά μικραίνει με την προσπάθεια επίτευξης των κριτηρίων του Μάαστριχτ για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση την περίοδο 1995-1999. Από το 1999 και έπειτα η διαφορά στον πληθωρισμό της Ελλάδας και της ΕΕ-15 δείχνει ελαφρώς αυξημένη την τριετία 2001-2003 (+1,5 με +1,8 ποσοστιαίες μονάδες), καθώς και το 2005 (+1,4 π.μ).

Διάγραμμα 4.9: Πληθωρισμός με βάση τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή

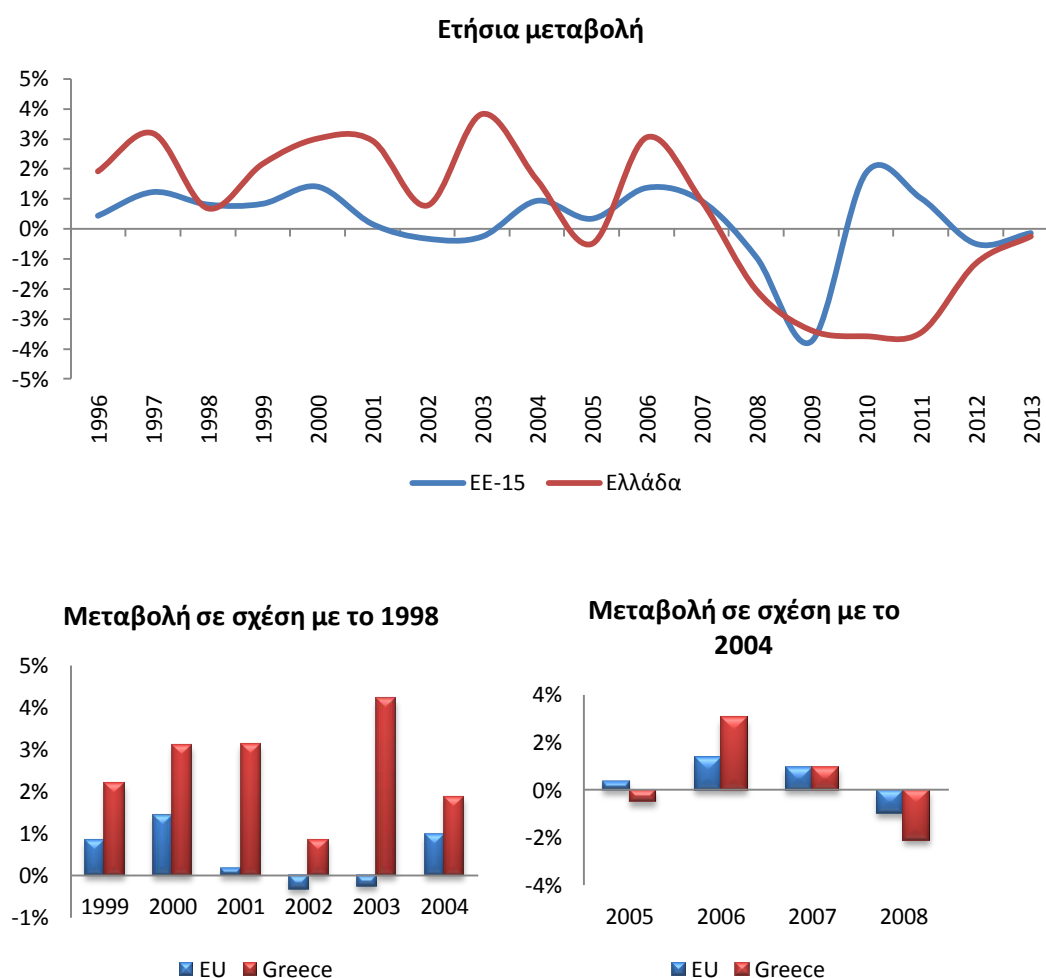
Πηγή: Ameco Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Αυτή η διαφορά, εν μέρει, μπορεί να ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα της υπερβάλλουσας ζήτησης για Ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, κατά τη διάρκεια κατασκευής των έργων, αλλά και αμέσως μετά την Ολυμπιάδα, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς παραγωγικού δυναμικού στις υποδομές και στην παροχή υπηρεσιών, ιδιαίτερα στον τουριστικό τομέα. Με άλλα λόγια, η έντονη κατασκευαστική δραστηριότητα και προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι πιθανό να προκάλεσαν μία αύξηση στη συνολική ζήτηση για ελληνικά προϊόντα. Η αύξηση αυτή δημιούργησε προσωρινά μία σχετική αδυναμία εξυπηρέτησης λόγω περιορισμών στην επάρκεια των υφιστάμενων παραγωγικών πόρων. Ως αποτέλεσμα, δημιουργήθηκαν πιέσεις για άνοδο των τιμών.

4.1.5 Παραγωγικότητα

Η συνολική παραγωγικότητα (total factor productivity) είναι μια μεταβλητή που λαμβάνει υπόψη της τις επιδράσεις στο συνολικό παραγόμενο προϊόν, οι οποίες δεν οφείλονται σε μεταβολές στις κύριες εισροές εργασία και κεφάλαιο, αλλά σε εξωγενείς διαταραχές (supply shocks). Έτσι, μια αύξηση του παραγόμενου προϊόντος που δεν συνοδεύεται με αντίστοιχη αύξηση των εισροών εξηγείται με αύξηση της παραγωγικότητας αυτών των εισροών. Εάν οι θετικές επιδράσεις όλων των εισροών έχουν ληφθεί υπόψη, τότε η μεταβολή της συνολικής παραγωγικότητας μπορεί να ερμηνευτεί ως η μακροχρόνια τεχνολογική μεταβολή της οικονομίας.

Διάγραμμα 4.10: Ρυθμός Μεταβολής Συνολικής Παραγωγικότητας

Πηγή: Ameco Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Στο Διάγραμμα 4.10 παρατηρείται ότι, τόσο στα χρόνια της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων όσο και στα χρόνια που ακολούθησαν, υπήρξε μία θετική διαταραχή στο ρυθμό

μεταβολής της συνολικής παραγωγικότητας στην Ελλάδα. Η διαφορά στην μεταβολή της παραγωγικότητας είναι ιδιαίτερα αυξημένη το 2003 (+4,1 π.μ.). Δυστυχώς, τα κέρδη σε όρους αυξημένης παραγωγικότητας φαίνεται να χάνονται κατά τη διάρκεια της κρίσης και ιδιαίτερα τη διετία 2010-2011.

4.2 Οικονομετρική ανάλυση

Η περιγραφή της πορείας των μεγεθών διαχρονικά είναι χρήσιμη για την κατανόηση της επίδρασης της Ολυμπιάδας, ωστόσο πάσχει από σοβαρές αδυναμίες. Η κυριότερη αδυναμία αποτελεί το γεγονός ότι η πορεία επηρεάζεται από μια σειρά άλλων παραγόντων, πέρα από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτή την αδυναμία έρχεται να αντιμετωπίσει, εν μέρει τουλάχιστον, η οικονομετρική ανάλυση.

Ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιούνται τα εργαλεία οικονομετρικής ανάλυσης, είναι η εμπειρική διερεύνηση αιτιολογικών σχέσεων. Χρησιμοποιούνται για να εξετάσουν απομονωμένα δυνητικές αιτιολογικές σχέσεις μεταξύ δυο ή περισσότερων μεταβλητών. Στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων γίνεται η υπόθεση ότι όλες οι υπόλοιπες παράμετροι που χαρακτηρίζουν την εξεταζόμενη σχέση είναι σταθερές (συνθήκη *ceteris paribus*).

Τα αποτελέσματα των οικονομετρικών ερευνών θα πρέπει να ερμηνεύονται ως ενδείξεις αιτιολογικών σχέσεων και σε καμία περίπτωση σαν αποδείξεις. Σε όλο το υπόλοιπο τμήμα της υποενότητας αυτής, η παραπάνω παραδοχή είναι απαραίτητη ώστε να μπορέσει ο αναγνώστης να ερμηνεύσει με σωστό τρόπο τα ευρήματα της έρευνάς μας.

4.2.1 Ευρήματα από προηγούμενες οικονομετρικές μελέτες

Η εμπειρική διερεύνηση της επίδρασης στην οικονομία της διοργανώτριας χώρας, σπουδαίων αθλητικών (και όχι μόνο) γεγονότων είναι ένα θέμα που απασχολεί κατά διαστήματα τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Για το λόγο αυτό, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι υπάρχει μεγάλο πλήθος δημοσιευμένων μελετών, σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά υψηλού κύρους. Οι μελέτες αυτές, διαφοροποιούνται τόσο στα οικονομετρικά υποδείγματα που χρησιμοποιούν, όσο και στο είδος, το πλήθος και την ποιότητα δεδομένων που έχει στη διάθεση του ο εκάστοτε ερευνητής.

Τα ευρήματα μέχρι και τις αρχές του 2000 συνέκλιναν στο συμπέρασμα, ότι διαφαίνεται να υπάρχει μια θετική συσχέτιση ανάμεσα στη διοργάνωση μεγάλων γεγονότων και σε ορισμένες μεταβλητές πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας (Hall, 1987, Kang, 1988,

French & Disher, 1997, Robin, 1988, Walle, 1996). Όπως είναι αναμενόμενο, μεγάλες διοργανώσεις επιδρούν σε κάποια οικονομικά μεγέθη που αφορούν τον τουρισμό και την εξωστρέφεια. Μερικά ενδεικτικά από αυτά είναι οι διεθνείς αφίξεις στην πόλη που διοργανώνει τους Αγώνες, η τουριστική δαπάνη, το πλήθος διανυκτερεύσεων, οι εισαγωγές και οι εξαγωγές.

Στην πρόσφατη βιβλιογραφία σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις της διοργάνωσης μεγάλων γεγονότων, κάποια νέα εμπειρικά ευρήματα έχουν έρθει στο φως της δημοσιότητας. Με τη χρήση περισσότερο προχωρημένων οικονομετρικών υποδειγμάτων, οι ερευνητές μπόρεσαν να αναδείξουν κάποια φαινόμενα που μέχρι τότε δεν ήταν αντιληπτά. Πιο συγκεκριμένα, οι τελευταίες μελέτες υποστηρίζουν ότι η συσχέτιση της διοργάνωσης με τις πραγματικές οικονομικές μεταβλητές είναι πιο ασθενής από ότι υποστηρίζονταν αρχικά, λόγω κυρίως φαινομένων εκτόπισης (crowding-out effect).

Η εκτόπιση δηλώνεται ως η χρονική μετάθεση στο μέλλον μίας προγραμματισμένης επίσκεψης ή της πρόθεσης επίσκεψης στη διοργανώτρια χώρα. Το παραπάνω μπορεί να συμβεί κυρίως για τους παρακάτω λόγους. Κάποιοι οι οποίοι επιθυμούν να επισκεφτούν μία χώρα, η οποία έχει αναλάβει τη διοργάνωση ενός μεγάλου γεγονότος, είναι πιθανόν να αναβάλλουν την προγραμματισμένη επίσκεψή τους για λόγους ασφαλείας. Επίσης μπορεί να θέλουν να αποφύγουν το συνωστισμό στα μέσα μαζικής μεταφοράς και στα κέντρα διαμονής, εστίασης και ψυχαγωγίας. Επιπρόσθετα, προσπαθούν να αποφύγουν δυνητικά υψηλότερες τιμές. Σαν συνέπεια των παραπάνω παραγόντων, επισκέπτονται τη χώρα σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά από τη διοργάνωση του μεγάλου γεγονότος.

Ακόμη, η εκτεταμένη διαφήμιση της χώρας που απορρέει από τη διοργάνωση του γεγονότος, προσελκύει τουρίστες τις επόμενες διαδοχικές περιόδους. Οι τελευταίες έρευνες υποστηρίζουν τόσο την ύπαρξη εκτόπισης κατά τη διάρκεια των Αγώνων, όσο και την εν δυνάμει θετική επίδραση σε οικονομικές μεταβλητές από τη διοργάνωση μεγάλων γεγονότων ένα ή δύο έτη μετά την υλοποίηση του γεγονότος (Preuss, 2007, Fourie & Santana-Gallego, 2011, Song, 2010).

Τέλος κάποιες μελέτες θεωρούν ότι η ταυτοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων από τη διοργάνωση μεγάλων γεγονότων αποτελεί μία εξαιρετικά δύσκολη διαδικασία και χαρακτηρίζουν τα αποτελέσματα της ως ασαφή. Επιπρόσθετα οι τελευταίες έρευνες υποδηλώνουν ότι το ύψος της επίδρασης εξαρτάται από το είδος της διοργάνωσης (χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, καλοκαιρινοί Ολυμπιακοί Αγώνες, διοργανώσεις FIFA κλπ)

το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας καθώς επίσης και τη χρονική στιγμή της διοργάνωσης (κορύφωση ή όχι της τουριστικής περιόδου).

4.2.2 Μεθοδολογική προσέγγιση

Στην περίπτωση της Ελλάδας παρατηρείται σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων. Επομένως η εφαρμογή προχωρημένων μεθόδων οικονομετρικής ανάλυσης σε πλουσιότερα υποδείγματα δεν ήταν εφικτή. Ωστόσο, χρησιμοποιήθηκαν σύγχρονα οικονομετρικά εργαλεία, τα οποία μας βοήθησαν να αναδείξουμε ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί εξαίρεση στον κανόνα των υπόλοιπων χωρών. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιείται σε αυτό το μέρος της ανάλυσης μια σχετικά νέα στη βιβλιογραφία μεθοδολογία εκτίμησης υποδειγμάτων που οφείλεται στους Bai και Perron (2003).

Η μεθοδολογία αυτή είναι μια τροποποιημένη μέθοδος ελαχίστων τετραγώνων, που λαμβάνει υπόψη της και στην ουσία αναδεικνύει, την ύπαρξη ή όχι διαρθρωτικών κενών στις μεταβλητές (structural breaks, breakpoints). Το πλεονέκτημα αυτής της μεθοδολογίας είναι ότι εντοπίζει ενδογενώς και ταυτόχρονα ελέγχει τη στατιστική σημαντικότητα των εν δυνάμει σημείων αναφοράς (structural breaks). Στην περίπτωση της Ολυμπιάδας του 2004, αποτελεί μάλλον το καταλληλότερο εργαλείο για την εμπειρική διερεύνηση της ύπαρξης τέτοιου είδους κενού στο έτος 2004 ή σε κάποιο από τα επόμενα διαδοχικά έτη κοντά στο 2004. Ένα τέτοιο εύρημα θα ευθυγραμμίζονταν πλήρως με τη διεθνή βιβλιογραφία και τα αποτελέσματα των τελευταίων εμπειρικών ερευνών.

4.2.3 Αποτελέσματα

Εφαρμόζοντας τη μέθοδο των Bai και Perron που αναφέρεται παραπάνω, αναδεικνύεται η ύπαρξη διαρθρωτικής αλλαγής κατά την περίοδο 2005-2006. Οι διεθνείς αφίξεις και η τουριστική δαπάνη παρουσιάζουν μια μετατόπιση προς τα πάνω από το έτος 2005 έως και το 2007. Το παραπάνω εύρημα είναι πλήρως εναρμονισμένο με τη διεθνή βιβλιογραφία και τα διεθνή ευρήματα.

Το θετικό αυτό αποτέλεσμα διακόπτεται από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης το οικονομικό έτος 2008-2009. Ο σωστός χρονικός προσδιορισμός του σημείου μεταστροφής της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, αποτελεί μια επιπλέον ένδειξη, η οποία ενδυναμώνει την θεωρητική και επιστημονική τεκμηρίωση των ευρημάτων μας.

Τουριστική δαπάνη

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή η τουριστική δαπάνη για τα έτη από το 2000 έως και το 2013. Η τελευταία μας δίνει ένα μέτρο των συνολικών χρημάτων που καταναλώνονται στη χώρα μας από τους διεθνείς επισκέπτες. Από το Διάγραμμα 4.1 βλέπουμε ότι η τουριστική δαπάνη παρουσιάζει μια θετική μετατόπιση από το 2006 έως το 2009. Αυτό το αποτέλεσμα προκύπτει έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα της τουριστικής δαπάνης. Δηλαδή έχουμε αφαιρέσει το τμήμα που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους προσδιοριστικούς παράγοντες της τουριστικής δαπάνης. Το υπόλοιπο τμήμα της τουριστικής δαπάνης παρουσιάζει την προς τα πάνω αυτή μετατόπιση.

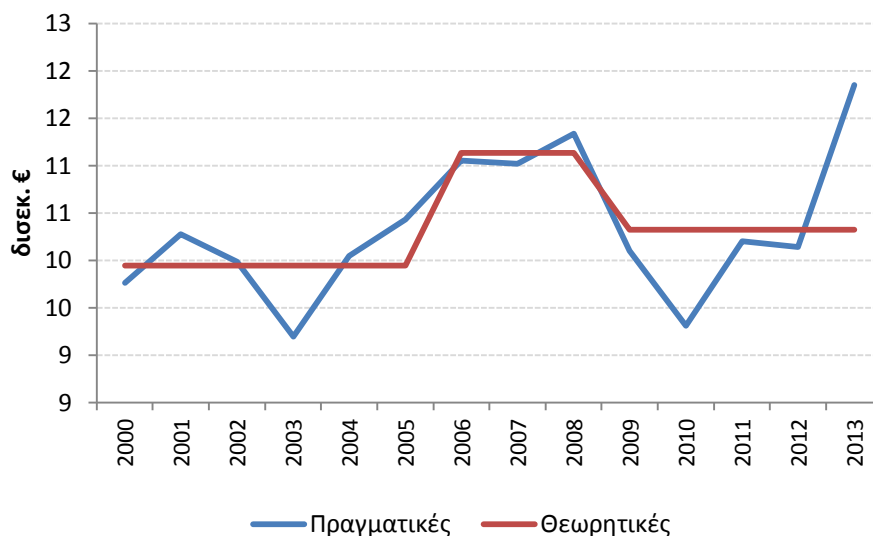
Τα διαγράμματα που παρατίθενται στο τμήμα αυτό της ανάλυσης προκύπτουν από την εκτίμηση εναλλακτικών υποδειγμάτων. Πιο συγκεκριμένα, η γραμμή των καταλοίπων παρουσιάζει την ανερμήνευτη, μη συστηματική μεταβλητότητα της εξαρτημένης μεταβλητής κάθε φορά. Δηλαδή είναι το τμήμα της μεταβλητότητας του μεγέθους που μας ενδιαφέρει, που δεν μπορεί να ερμηνευθεί από τα διαθέσιμα στοιχεία. Οι μονάδες μέτρησης αυτής της σειράς μετρώνται στον αριστερό άξονα.

Οι πραγματικές τιμές είναι τα δεδομένα που έχουμε στη διάθεση μας για κάθε μεταβλητή. Τέλος οι θεωρητικές τιμές προκύπτουν κάθε φορά ως εκτιμήσεις από το υπόδειγμα που χρησιμοποιούμε. Σκοπός της μεθοδολογίας που ακολουθούμε, είναι να εντοπίσει, ενδογενώς, εάν υπάρχουν κάποια έτη αναφοράς, στα οποία παρατηρείται διαρθρωτική μεταβολή στην πορεία της μεταβλητής.

Η μεθοδολογία αρχικά εντοπίζει τα πιθανά σημεία ενδιαφέροντος, ελέγχει τη στατιστική τους σημαντικότητα και προσαρμόζει τόσο σε αυτά όσο και στα πραγματικά στοιχεία, μια γραμμική βαθμωτή συνάρτηση που να ερμηνεύει το μεγαλύτερο ποσοστό της μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής.

Άρα η γραμμή των θεωρητικών τιμών σε όλα τα διαγράμματα αποτελείται από διαδοχικά ευθύγραμμα τμήματα, που βρίσκονται σε διαφορετικά ύψη. Η διαφορά στο ύψος προσδιορίζει τόσο τη χρονική στιγμή της διαρθρωτικής αλλαγής όσο και το είδος της μεταβολής. Μια θετική διαφορά στα ευθύγραμμα τμήματα σηματοδοτεί ότι εκείνη τη χρονική στιγμή προέκυψε μια θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στην υπό εξέταση μεταβλητή. Ανάλογη είναι η ερμηνεία όταν παρατηρείται αρνητική διαφορά στα ευθύγραμμα τμήματα της γραμμής των θεωρητικών τιμών.

Διάγραμμα 4.11: Τουριστική δαπάνη έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές μεταβλητές

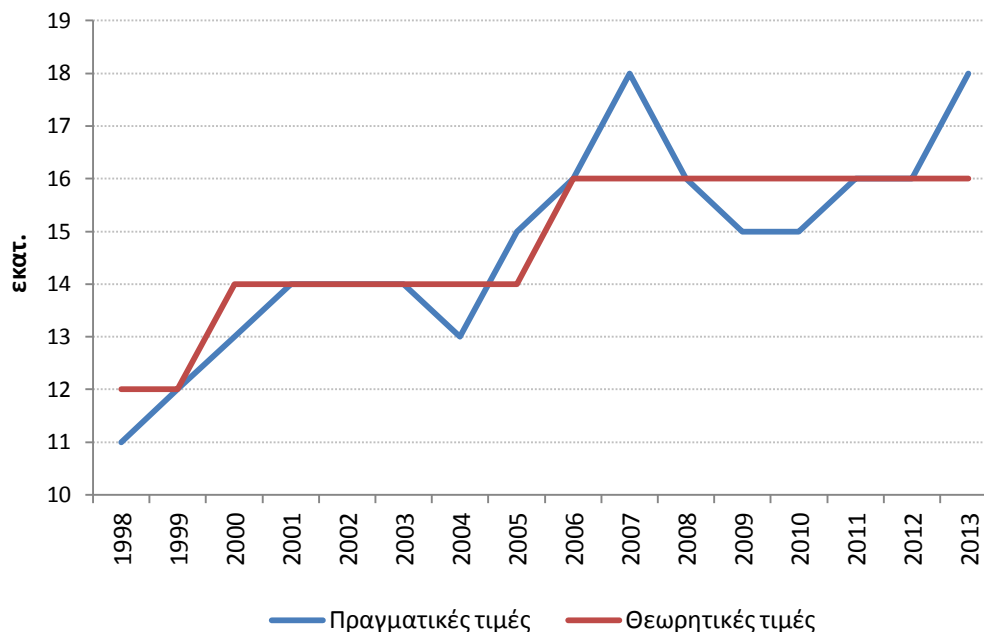

Τα διαγράμματα 4.11 και 4.12 έχουν προκύψει από την εφαρμογή της ίδιας διαδικασίας για το πλήθος των διεθνών αφίξεων στην Ελλάδα. Παρατηρούμε ότι τα αποτελέσματα είναι παρόμοια με τα παραπάνω. Στην περίπτωση που δεν χρησιμοποιούμε κάποια άλλη μεταβλητή για να ερμηνεύσουμε τη μεταβλητότητα των διεθνών αφίξεων έχουμε δύο σημεία διαρθρωτικής μεταβολής, το 2000 και το 2006. Το δεύτερο σημείο ερμηνεύεται με τη θετική επίδραση των ολυμπιακών Αγώνων λόγω της εκτεταμένης προβολής της χώρας στα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης.

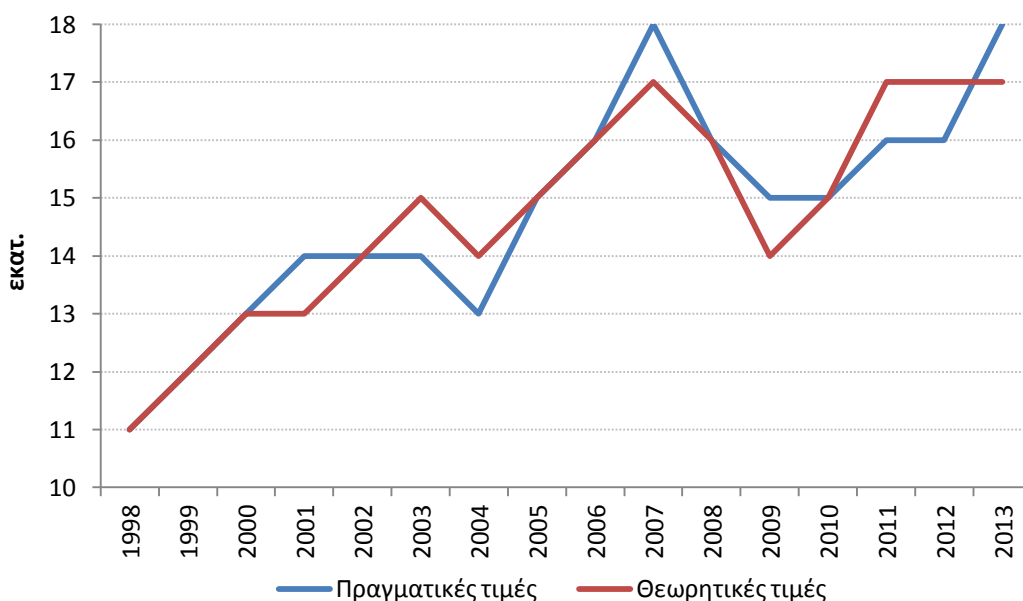
Στο Διάγραμμα 4.13 έχουμε προστίθεται μία ερμηνευτική μεταβλητή. Η μεταβλητή GDP38 αποτελεί το σταθμικό άθροισμα του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) των 38 χωρών για τις οποίες έχουμε στοιχεία παγκοσμίως. Η παραπάνω μεταβλητή είναι εκφρασμένη σε τρέχουσες τιμές, σε δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Η μεταβλητή προσεγγίζει τη παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα από το 1998 έως και το 2013.

Δεδομένου ότι τα τουριστικά στοιχεία για την Ελλάδα επιβεβαιώνουν ότι η τελευταία δέχεται επισκέψεις από όλες τις ηπείρους, η παραπάνω μεταβλητή είναι μάλλον η καταλληλότερη για την ερμηνεία της μεταβλητότητας των διεθνών αφίξεων σε όρους οικονομίας. Όσο αυξάνεται το εισόδημα σε παγκόσμιο επίπεδο, αναμένουμε μία θετική επίδραση στην τουριστική επισκεψιμότητα της Ελλάδας με τη λογική ότι περισσότερα άτομα έχουν τη δυνατότητα να την επισκεφτούν.

Διάγραμμα 4.12: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές μεταβλητές

Διάγραμμα 4.13: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα και ερμηνευτική μεταβλητή την προσέγγιση του παγκόσμιου ΑΕΠ

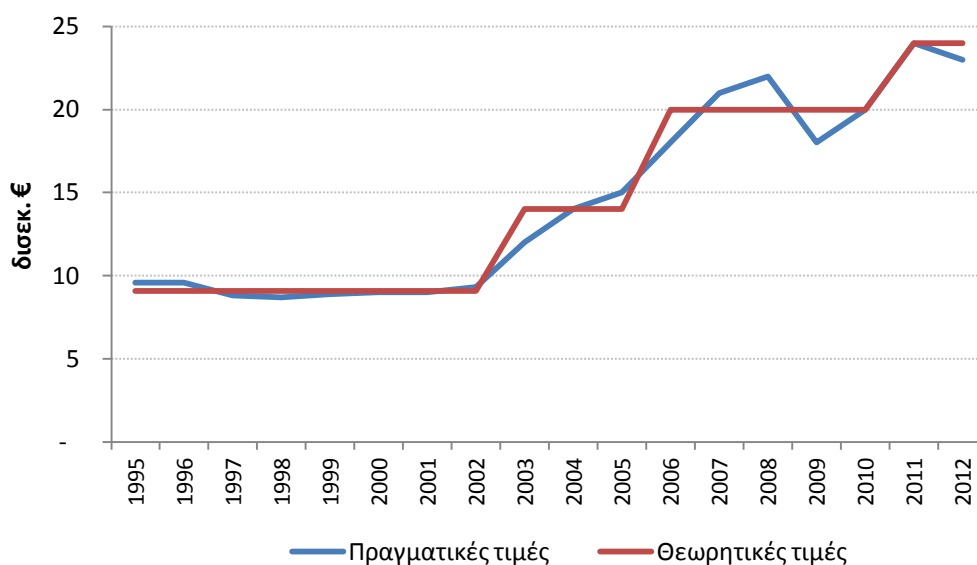
Φυσικά το μέγεθος της επίδρασης εξαρτάται από την ελαστικότητα μιας τέτοιας αιτιολογικής σχέσης. Η διαφορά με το προηγούμενο γράφημα είναι στο ότι εντοπίζονται τρία σημεία μεταβολής. Πρώτο παραμένει το έτος 2000, δεύτερο ορόσημο είναι το έτος 2004 κάνοντας πιο συγχρονισμένη τη μεταβολή με την Ολυμπιάδα και τέλος προστίθεται το έτος 2008. Το τελευταίο δείχνει μια προς τα κάτω μετατόπιση της τουριστικής

επισκεψιμότητας λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, αλλά και του κλίματος αβεβαιότητας που είχε καλλιεργηθεί στην Ελλάδα.²⁶

Εξαγωγές

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρείται η θετική επίδραση των ολυμπιακών Αγώνων στις εξαγωγές. Η γραμμή των θεωρητικών τιμών μας δείχνει τη ύπαρξη θετική επιρροής των Ολυμπιακών Αγώνων από το 2003 και μετά. Συγκεκριμένα στο διάγραμμα των εξαγωγών χωρίς ερμηνευτικές μεταβλητές, τα σημεία ενδιαφέροντος είναι τα έτη 2003, 2006, και 2011. Εστιάζοντας περισσότερο στα δυο κοντινότερα σημεία αναφοράς στην Ολυμπιάδα της Αθήνας, το οικονομικό αποτέλεσμα εμφανίζεται θετικό και στατιστικά σημαντικό. Αυτό υποδηλώνει το πιο αργό αλλά μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα πάνω στις εξαγωγές.

Διάγραμμα 4.14: : Συνολικές Εξαγωγές έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα

4.3 Συμπεράσματα

Στο τμήμα αυτό της ανάλυσης εξετάζονται πτυχές του αντίκτυπου των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας 2004 στην Ελληνική οικονομία. Σκοπός ήταν να διερευνήσουμε την ύπαρξη ευρύτερων οικονομικών επιδράσεων.

²⁶ Στο διάγραμμα δεν φαίνεται καλά η μεταβολή αυτή αλλά είναι ξεκάθαρο το πρόσημό της εάν μελετήσει κανείς τους πίνακες με τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων.

Όπως προκύπτει από την εμπειρική ανάλυση, οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας παρουσιάζουν μια θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με το πλήθος των διεθνών αφίξεων, το ύψος της τουριστικής δαπάνης και το ύψος των εξαγωγών. Το πρότυπο της σχέσης αυτής όμως διαφέρει σε κάθε περίπτωση. Στην περίπτωση των αφίξεων και της τουριστικής δαπάνης, το θετικό αποτέλεσμα είναι σχετικά άμεσο και βραχυπρόθεσμο. Αντίθετα, η θετική επίδραση στις εξαγωγές είναι πιο αργή και μακροπρόθεσμη.

Το κυριότερο θετικό αποτέλεσμα των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελληνική οικονομία από την πλευρά της ζήτησης πηγάζει κυρίως από τη θετική σηματοδότηση (signaling) που στέλνει η χώρα με την ανάληψη και την επιτυχημένη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Η σηματοδότηση αναδύεται μέσω των μεταβολών σε μεταβλητές, όπως οι αφίξεις τουριστών και οι εξαγωγές, ωστόσο πολλές από τις επιδράσεις παραμένουν σε άυλο (intangible) επίπεδο. Για το λόγο αυτό η οικονομετρική ανάλυση δεν επεκτείνεται στην ποσοτικοποίηση της επίδρασης σε μεταβλητές όπως η απασχόληση και το ΑΕΠ και περιορίζεται στην επιβεβαίωση της ύπαρξης θετικών αποτελεσμάτων σε όρους τουριστικής δαπάνης και εξαγωγών. Η ποσοτικοποίηση ευρύτερων επιδράσεων μέσω μακροοικονομικών υποδειγμάτων αποτελεί το αντικείμενο του επόμενου κεφαλαίου της μελέτης.

4.4 Παράρτημα

Πίνακας 4.1: Τουριστική δαπάνη έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα

Dependent Variable: TOURSPEND
 Method: Least Squares with Breaks
 Date: 11/22/14 Time: 17:01
 Sample (adjusted): 2000 2013
 Included observations: 14 after adjustments
 Break type: Bai-Perron tests of 1 to M globally determined breaks
 Break selection: Unweighted max-F (UDmax), Trimming 0.15, Max. breaks 5, Sig. level 0.05
 Breaks: 2006, 2009
 HAC standard errors & covariance (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth)
 Allow heterogeneous error distributions across breaks

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
2000 - 2005 -- 6 obs				
C	10249.73	119.8918	85.49155	0.0000
2006 - 2008 -- 3 obs				
C	11437.27	80.60670	141.8898	0.0000
2009 - 2013 -- 5 obs				
C	10622.20	427.8554	24.82661	0.0000
R-squared	0.386871	Mean dependent var		10637.23
Adjusted R-squared	0.275393	S.D. dependent var		749.1026
S.E. of regression	637.6650	Akaike info criterion		15.94091
Sum squared resid	4472783.	Schwarz criterion		16.07785
Log likelihood	-108.5864	Hannan-Quinn criter.		15.92824
F-statistic	3.470379	Durbin-Watson stat		1.518507
Prob(F-statistic)	0.067848			

Πίνακας 4.2: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα χωρίς ερμηνευτικές

Dependent Variable: GRARR38
 Method: Least Squares with Breaks
 Date: 11/22/14 Time: 17:02
 Sample (adjusted): 1998 2013
 Included observations: 16 after adjustments
 Break type: Bai-Perron tests of 1 to M globally determined breaks
 Break selection: Unweighted max-F (UDmax), Trimming 0.15, Max. breaks 5, Sig. level 0.05
 Breaks: 2000, 2006
 HAC standard errors & covariance (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth)
 Allow heterogeneous error distributions across breaks

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
1998 - 1999 -- 2 obs				
C	11540067	346144.6	33.33886	0.0000
2000 - 2005 -- 6 obs				
C	13896727	167507.6	82.96175	0.0000
2006 - 2013 -- 8 obs				
C	16157352	381525.3	42.34936	0.0000
R-squared	0.787269	Mean dependent var		14732457
Adjusted R-squared	0.754541	S.D. dependent var		1859122.
S.E. of regression	921079.3	Akaike info criterion		30.47184
Sum squared resid	1.10E+13	Schwarz criterion		30.61670
Log likelihood	-240.7747	Hannan-Quinn criter.		30.47926
F-statistic	24.05505	Durbin-Watson stat		2.038101
Prob(F-statistic)	0.000043			

Πίνακας 4.3: Συνολικές διεθνείς αφίξεις έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα με ερμηνευτική την προσέγγιση του παγκόσμιου ΑΕΠ (gdp38).

Dependent Variable: GRARR38
Method: Least Squares with Breaks
Date: 11/22/14 Time: 17:03
Sample (adjusted): 1998 2013
Included observations: 16 after adjustments
Break type: Bai-Perron tests of 1 to M globally determined breaks
Break selection: Unweighted max-F (UDmax), Trimming 0.15, Max. breaks 5, Sig. level 0.05
Breaks: 2000, 2004, 2008
HAC standard errors & covariance (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
1998 - 1999 -- 2 obs				
C	2603356.	1566344.	1.662059	0.1247
2000 - 2003 -- 4 obs				
C	4182277.	1740412.	2.403038	0.0350
2004 - 2007 -- 4 obs				
C	2195465.	2267989.	0.968023	0.3538
2008 - 2013 -- 6 obs				
C	-471662.3	2690476.	-0.175308	0.8640
Non-Breaking Variables				
GDP8	3.36E-07	5.78E-08	5.812527	0.0001
R-squared	0.875682	Mean dependent var		14732457
Adjusted R-squared	0.830475	S.D. dependent var		1859122.
S.E. of regression	765463.4	Akaike info criterion		30.18466
Sum squared resid	6.45E+12	Schwarz criterion		30.42609
Log likelihood	-236.4773	Hannan-Quinn criter.		30.19702
F-statistic	19.37067	Durbin-Watson stat		1.928552
Prob(F-statistic)	0.000061			

Πίνακας 4.4: Συνολικές εξαγωγές έχοντας αφαιρέσει το αυτόνομο τμήμα

Dependent Variable: GREXP38
Method: Least Squares with Breaks
Date: 11/22/14 Time: 17:04
Sample (adjusted): 1995 2012
Included observations: 18 after adjustments
Break type: Bai-Perron tests of 1 to M globally determined breaks
Break selection: Unweighted max-F (UDmax), Trimming 0.15, Max. breaks 5, Sig. level 0.05
Breaks: 1997, 1999, 2004, 2009, 2011
HAC standard errors & covariance (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
1995 - 1996 -- 2 obs				
C	-8.46E+09	1.40E+09	-6.022850	0.0001
1997 - 1998 -- 2 obs				
C	-9.37E+09	1.41E+09	-6.659760	0.0000
1999 - 2003 -- 5 obs				
C	-1.01E+10	1.56E+09	-6.495902	0.0000
2004 - 2008 -- 5 obs				
C	-1.05E+10	2.23E+09	-4.732130	0.0006
2009 - 2010 -- 2 obs				
C	-1.32E+10	2.48E+09	-5.316463	0.0002
2011 - 2012 -- 2 obs				
C	-1.21E+10	2.77E+09	-4.364190	0.0011
Non-Breaking Variables				
GDP8	0.000695	5.40E-05	12.87330	0.0000
R-squared	0.995930	Mean dependent var	1.44E+10	
Adjusted R-squared	0.993709	S.D. dependent var	5.70E+09	
S.E. of regression	4.52E+08	Akaike info criterion	42.98080	
Sum squared resid	2.25E+18	Schwarz criterion	43.32705	
Log likelihood	-379.8272	Hannan-Quinn criter.	43.02854	
F-statistic	448.5721	Durbin-Watson stat	2.091515	
Prob(F-statistic)	0.000000			

5 ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται η αποτίμηση των γενικότερων μακροοικονομικών επιδράσεων που είχε η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα. Το κεφάλαιο αυτό συνδέεται άμεσα και χρησιμοποιεί αποτελέσματα και στοιχεία των προηγούμενων τμημάτων της εργασίας. Υπό μια έννοια αντλεί και συνοψίζει ορισμένα από τα αποτελέσματα-ευρήματα των άλλων κεφαλαίων και τα προβάλλει σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Η διοργάνωση μεγάλων αθλητικών εκδηλώσεων όπως αυτές των Ολυμπιακών Αγώνων ή των παγκόσμιων και ευρωπαϊκών κυπέλλων ποδοσφαίρου αποτελούν έργα εξαιρετικά σύνθετα και πολύπλοκα που επιδρούν στις πόλεις και τις χώρες που τις αναλαμβάνουν σε πολλές διαστάσεις. Οι επιδράσεις αυτές βραχυπρόθεσμου αλλά και μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα δεν αφορούν μόνο την οικονομία αλλά έχουν και μια έντονη συμβολή στη γενικότερη αναβάθμιση και πολιτιστική προβολή της χώρας στο διεθνές περιβάλλον. Η ποσοτικοποίηση των γενικότερων επιδράσεων είναι εξαιρετικά δυσχερής, ωστόσο, οι οικονομικές επιδράσεις εκ της φύσεως τους μπορούν να αποτιμηθούν με σχετική ακρίβεια. Οι αποτιμήσεις και εκτιμήσεις που παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο αφορούν και εστιάζουν κυρίως στις οικονομικές επιδράσεις των Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία και το λεκανοπέδιο της Αττικής ειδικότερα.

Η μακροοικονομική αποτίμηση θα βασιστεί σε μια προσέγγιση δυο αξόνων: Ο πρώτος άξονας αφορά τις επιδράσεις των Αγώνων στην οικονομική δραστηριότητα καθώς και την ενίσχυση που επέφεραν στο μεσοπρόθεσμο δυνητικό ρυθμό ανόδου της οικονομίας.²⁷ Η ανάλυση διενεργείται αρχικά σε βραχυχρόνιο ορίζοντα όπου αποτιμώνται οι επιδράσεις των διαφόρων κατηγοριών δαπάνης στην οικονομική δραστηριότητα και συνδέονται με τους παράγοντες ζήτησης. Ακολουθεί ανάλυση μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα που συνδέεται με τους παράγοντες προσφοράς και αφορά την αποτίμηση των επιδράσεων στη δυνητική παραγωγική ικανότητα της οικονομίας που προήλθαν από την αναβάθμιση των παραγωγικών διαδικασιών αλλά και των οργανωτικών δομών και οφείλονται στη προετοιμασία και διεξαγωγή των Αγώνων. Οι παράγοντες προσφοράς, σε αντίθεση με τους παράγοντες ζήτησης, έχουν μονιμότερες μεσοπρόθεσμες επιδράσεις που δεν εξαντλούνται με το πέρας των εργασιών και την διεξαγωγή των Αγώνων.

²⁷ Ο μεσοπρόθεσμος δυνητικός ρυθμός ανόδου του προϊόντος ορίζεται ως ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ που μπορεί να συντηρεί μια οικονομία μεσοπρόθεσμα χωρίς να μεταβάλλεται ο ρυθμός ανόδου των τιμών στην οικονομία. Αντιστοιχεί σε σημείο ισορρόπησης της προσφοράς και της ζήτησης στην οικονομία, όπου δεν υφίστανται ούτε υπερβάλλουσα παραγωγική δυναμικότητα (excess capacity), ούτε πληθωριστικές πιέσεις λόγω υπερβάλλουσας ζήτησης (excess demand).

Ο δεύτερος άξονας διαμορφώνεται σε ένα διευρυμένο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και αφορά τις επιδράσεις των δημοσίων δαπανών στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας και ειδικότερα στο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος. Ακολουθώντας, στο πλαίσιο της ανάλυσης των δημοσιονομικών επιδράσεων, τίθεται ένα ζήτημα κεντρικής σημασίας, αυτό του κόστους ευκαιρίας ορισμένων δημοσιονομικών δαπανών οι οποίες κατευθύνθηκαν για την κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων των οποίων η μετα-ολυμπιακή χρησιμότητα και γενικότερη αναπτυξιακή συμβολή στην οικονομία είναι συζητήσιμη. Με άλλα λόγια, λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές εγκαταστάσεις μετά το πέρας των Αγώνων παρέμειναν ανενεργές και σε μεγάλο μέρος απαξιώθηκαν, οι σχετικές δαπάνες σε επίπεδο εθνικής οικονομίας λειτούργησαν περισσότερο ως κατανάλωση παρά ως επενδύσεις. Τίθεται επομένως το ερώτημα για το κόστος σε όρους ΑΕΠ που προκλήθηκε από τον *de facto*, επαναπροσανατολισμό της δημόσιας δαπάνης από την επένδυση στην κατανάλωση ως αποτέλεσμα της ελλιπούς αξιοποίησης των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων.

Με βάση τους δυο άξονες ανάλυσης που αναφέρθηκαν, το πέμπτο κεφάλαιο οργανώνεται όπως περιγράφεται ακολούθως. Στο επόμενο τμήμα εκτίθεται η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε. Δίδεται η γενική ιδέα του σχεδιασμού των προσομοιώσεων και παρέχονται ορισμένες πληροφορίες για τα βασικά χαρακτηριστικά των οικονομετρικών υποδειγμάτων που χρησιμοποιήθηκαν. Στο τρίτο μέρος γίνεται η αποτίμηση των επιδράσεων στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη από την πλευρά της ζήτησης και της προσφοράς και εξάγεται η συνολική επίδραση στην οικονομία. Το τέταρτο τμήμα επικεντρώνει στα δημοσιονομικά ζητήματα και συγκεκριμένα στις επιδράσεις των δημοσίων ολυμπιακών δαπανών στο έλλειμμα και το χρέος. Το πέμπτο μέρος εξετάζει και αποτιμά το κόστος ευκαιρίας των ολυμπιακών δαπανών για έργα που παρέμειναν ανενεργά μετά την τέλεση των Αγώνων, θέτοντας το ζήτημα μιας επωφελέστερης για την εθνική οικονομία αξιοποίησης των πόρων. Το έκτο μέρος συνοψίζει.

5.1 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία για την αποτίμηση των επιδράσεων στη δραστηριότητα αλλά και στα δημοσιονομικά μεγέθη, στο πλαίσιο της ανάλυσης των δυο αξόνων που αναφέρθηκαν, βασίζεται στη συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών μακροοικονομικών σεναρίων που καταρτίζονται με τη βοήθεια οικονομετρικών υποδειγμάτων. Η μεθοδολογία αυτή συνίσταται στη διατύπωση ενός σεναρίου αναφοράς (*baseline*) με το οποίο συγκρίνονται στη συνέχεια εναλλακτικά σενάρια που καταρτίζονται με διαφορετικές υποθέσεις.

Ειδικότερα και αναφορικά με τον πρώτο άξονα ανάλυσης, το κεντρικό ερώτημα που τίθεται είναι ποια θα ήταν η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες στην Αθήνα. Αν απαντηθεί το ερώτημα αυτό με σχετική ακρίβεια τότε συγκρίνοντας τα μεγέθη του υποθετικού (counterfactual) σεναρίου της μη διεξαγωγής των Αγώνων, με τα πραγματικά ιστορικά στοιχεία της περιόδου 2000-2013 που παίζουν το ρόλο του σεναρίου αναφοράς, τότε έχουμε ένα μέτρο της επίδρασης των Αγώνων στην ελληνική οικονομία.

Για το σκοπό αυτό διενεργούνται προσομοιώσεις στις οποίες απεικονίζεται η πιθανή εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας αν δεχθούμε ως υπόθεση εργασίας ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν διεξήχθησαν στην Αθήνα το 2004 και βέβαια δεν έγιναν τα προβλεπόμενα κατασκευαστικά και υποστηρικτικά έργα της περιόδου προ των Αγώνων.²⁸ Τα σενάρια που καταρτίζονται καλύπτουν την περίοδο της προετοιμασίας των Αγώνων με τις εργασίες κατασκευής των αθλητικών, τουριστικών και λοιπών υποστηρικτικών εγκαταστάσεων (περίοδος 2000-2004), ασφαλώς το έτος 2004 της διεξαγωγής των Αγώνων, αλλά και την μετά τους Αγώνες περίοδο, όπου εκδηλώθηκαν οι αναμενόμενες μετα-ολυμπιακές επιδράσεις στην οικονομία.

Η κατάρτιση των σεναρίων γίνεται με αφαίρεση των σχετικών δαπανών που συνδέονται άμεσα με τα Ολυμπιακά έργα, είτε αυτά αφορούν τα αντίστοιχα στοιχεία της ζήτησης, όπως για παράδειγμα τις δημόσιες επενδύσεις, ή των εισοδημάτων, όπως τα εισοδήματα από διοικητικές υπηρεσίες της οργανωτικής επιτροπής. Τα σενάρια διενεργούνται με την βοήθεια του μακροοικονομικού υποδείγματος της ελληνικής οικονομίας που συντηρείται στο IOBE και περιλαμβάνουν όλα τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας σε εθνολογιστική βάση: ΑΕΠ, στοιχεία της ζήτησης, απασχόληση, μισθοί, τιμές, εξωτερικό ισοζύγιο κλπ. Στο Παράρτημα γίνεται μια σύντομη περιγραφή του μακροοικονομικού υποδείγματος του IOBE.

Οι αποκλίσεις μεταξύ των μεγεθών που περιλαμβάνονται στα νέα σενάρια και αυτά των ιστορικών στοιχείων της περιόδου, εκπεφρασμένες ως ποσοστιαίες αποκλίσεις των επιπέδων τους, αποτελούν το μέτρο της επίδρασης των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία σε μακροοικονομικό επίπεδο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αριθμητικά και γραφικά.

²⁸ Πρόκειται για το σύνολο έργων που χαρακτηρίστηκαν ως Ολυμπιακά (βλ. Κεφάλαιο 3), συμπεριλαμβανομένων και των έργων εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης στους τομείς ασφάλειας, υγείας, τουρισμού και πολιτισμού.

Το δεύτερο εναλλακτικό σενάριο που αποτιμά την επίδραση των παραγόντων προσφοράς διενεργείται επιβάλλοντας μια εξωγενή διαταραχή στην συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας²⁹ που περιορίζει τον μεσοπρόθεσμο δυνητικό ρυθμό ανόδου της ελληνικής οικονομίας. Το μέγεθος της διαταραχής αλλά και ο χρονικός ορίζοντας επηρεασμού καθορίζονται από υπάρχουσες εμπειρικές εργασίες που αναλύουν και αποτιμούν την εξέλιξη της συνολικής παραγωγικότητας και του δυνητικού προϊόντος της ελληνικής οικονομίας σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα στη περίοδο 2000-2010. Το σενάριο αυτό επιχειρεί να ποσοτικοποιήσει την επίδραση της μεταφοράς τεχνολογίας, αλλά και γενικότερα τη βελτίωση της οργάνωσης στην παραγωγή διαδικασία και τελικά την ενίσχυση της παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας που προήλθε από την διεξαγωγή των Αγώνων στην Αθήνα.

Οι μεσοπρόθεσμες επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας αποτιμώνται και ποσοτικοποιούνται με προσομοιώσεις που διενεργούνται με το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας GIMF το οποίο κρίνεται καταλληλότερο για τη συγκεκριμένη εργασία. Το GIMF είναι ένα πολυεθνικό, πολυκλαδικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας το οποίο έχει καταρτιστεί από το ΔΝΤ και χρησιμοποιείται για την ανάλυση πολιτικής σε διάφορες χώρες μέλη του ταμείου. Στην εργασία αυτή χρησιμοποιείται μια εκδοχή του GIMF που έχει διαμετρηθεί στο IOBE για τρεις περιοχές: την Ελλάδα, τη Ζώνη του Ευρώ και τον λοιπό κόσμο. Μια σύντομη περιγραφή του υποδείγματος GIMF και στοιχεία της διαμέτρησης δίδεται στο Παράρτημα.

Ουσιαστικά, εκείνο που επιχειρείται είναι να αποτιμηθεί κατά πόσο οι δημόσιες δαπάνες που συνδέονται με τη προετοιμασία των Αγώνων αλλά και τα πρόσθετα δημόσια έσοδα που δημιουργήθηκαν κατά την διεξαγωγή των Αγώνων επηρέασαν την μακροχρόνια σχέση ισορροπίας χρέους προς ΑΕΠ αλλά και τη διαδρομή του λόγου χρέους προς ΑΕΠ στη νέα ισορροπία καθώς και του δημοσιονομικού ελλείμματος.

5.2 Οι επιδράσεις των Αγώνων στην οικονομική δραστηριότητα μακροοικονομική προσέγγιση

Η εμπειρική ανάλυση που περιέχεται σε αυτό το κεφάλαιο βασίζεται κατά κύριο λόγο στο σύστημα εθνικών λογαριασμών της ελληνικής οικονομίας που καταρτίζεται από την ΕΛΣΤΑΤ. Όλα τα βασικά μεγέθη που αναφέρονται και αναλύονται σε αυτό το κεφάλαιο

²⁹ Ο ορισμός της συνολικής παραγωγικότητας δίνεται στο τμήμα 4.1.5 στη σελίδα 82.

καθώς και οι προσομοιώσεις που διενεργούνται αφορούν κυρίως τα μακροοικονομικά μεγέθη των εθνικών λογαριασμών.

Είναι γνωστό ότι η ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ 2014) πρόσφατα δημοσιοποίησε τους νέους ετήσιους εθνικούς λογαριασμούς που καλύπτουν την περίοδο 1995-2013 για την κατάρτιση των οποίων η ΕΛΣΤΑΤ ακολούθησε το νέο ευρωπαϊκό σύστημα εθνικών λογαριασμών ESA 2010. Ωστόσο, τα στοιχεία που βασίζονται στο νέο σύστημα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αυτή την εργασία. Ο λόγος είναι ότι η αναλύσεις και αποτιμήσεις που διενεργούνται σε αυτή την εργασία επικεντρώνουν σε μεγάλο βαθμό σε δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2000-2004. Στο νέο σύστημα με βάση το ESA 2010 η αναθεώρηση των δημοσιονομικών μεγεθών περιορίζεται στην περίοδο 2006-2013. Ως εκ τούτου οι χρονολογικές σειρές που θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν θα εμφάνιζαν ασυνέχειες και τα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την εργασία στοιχεία της περιόδου 2000-2004 θα ήταν ούτως ή άλλως με το παλιό σύστημα. Ως εκ τούτου προκειμένου να υπάρχει συνέπεια των δημοσιονομικών στοιχείων με τα μεγέθη που εκφράζουν την δραστηριότητα για όλη την περίοδο 2000-2013, αναγκαστικά παραμείναμε στο παλιό σύστημα των εθνικών λογαριασμών. Τα γεγονότα αυτά δεν περιορίζουν την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, ούτε αλλοιώνει τους σχολιασμούς και αξιολογήσεις που γίνονται, εφόσον τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε όρους αποκλίσεων και όχι απολύτων μεγεθών.

Η αποτίμηση των επιδράσεων στην οικονομική δραστηριότητα από την διεξαγωγή των Αγώνων του 2004, όπως ήδη αναφέρθηκε, γίνεται και από την πλευρά της ζήτησης αλλά και της προσφοράς. Στο επόμενο τμήμα αναλύεται η πλευρά της ζήτησης.

5.2.1 Η επίδραση των παραγόντων ζήτησης

Στο τμήμα αυτό του κεφαλαίου 5 καταρτίζεται το πρώτο εναλλακτικό σενάριο που αφορά την αποτίμηση των επιδράσεων των παραγόντων ζήτησης. Οι οικονομικές επιδράσεις από την πλευρά της ζήτησης διαφοροποιούνται αναλόγως της φύσης των δαπανών, των δραστηριοτήτων που κατευθύνονται, των συγκεκριμένων στοιχείων της ζήτησης της οικονομίας που ενισχύονται καθώς και των στόχων που επιδιώκονται. Συγκεκριμένα, οι μακρο-επιδράσεις από την πλευρά της ζήτησης της οικονομίας που αποτιμώνται σε αυτή την εργασία προέρχονται από δαπάνες που αφορούν:

- Κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων, κατασκευή νέων υποδομών και αναβάθμιση υφισταμένων, προμήθεια εξοπλισμού, καθώς και κατασκευή του Ολυμπιακού χωριού για τη φιλοξενία των αθλητών.
- Δαπάνες που συνδέονται με τη λειτουργία της οργανωτικής επιτροπής (επενδυτικές και καταναλωτικές, καθώς και δημιουργία εισοδημάτων).
- Πρόσθετες τουριστικές εισπράξεις από το υπερβάλλον τουριστικό ρεύμα που προκλήθηκε λόγω της διεξαγωγή των Αγώνων το 2004.

Για την κατάρτιση αυτού του σεναρίου διενεργούνται στο υπόδειγμα οι εξής επιμέρους παρεμβάσεις:

A. Αφαιρούνται από τις ιστορικές χρονολογικές σειρές των επενδύσεων της περιόδου (δημόσιες και ιδιωτικές) το τμήμα εκείνο των επενδύσεων που μπορούν να αποδοθούν άμεσα στην κατασκευή των Ολυμπιακών έργων και λοιπών οργανωτικών εγκαταστάσεων. Αφαίρεση από τη δημόσια κατανάλωση των δαπανών εκείνων που συνδέονται με το τακτικό προϋπολογισμό (κυρίως δαπάνες από πρόσθετη εργασία στο δημόσιο). Αφαίρεση από την ιδιωτική κατανάλωση καταναλωτικών δαπανών που συνδέονται με την Οργανωτική Επιτροπή.

B. Αφαιρούνται από τις εξαγωγές υπηρεσιών το τμήμα εκείνο των τουριστικών εισπράξεων που θεωρείται υπερβάλλον, λόγω Ολυμπιακών Αγώνων, σε σχέση με το επίπεδο των τουριστικών εισπράξεων που θεωρούνται κανονικές και καθοριζόμενες μεσοπρόθεσμα από το ύψος της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών διεθνώς. Η επίδραση αυτή αναμένεται να εκδηλωθεί κατά το έτος διεξαγωγής, αλλά και κυρίως στην περίοδο μετά την τέλεση των Αγώνων λόγω της αυξημένης διεθνούς προβολής της χώρας.

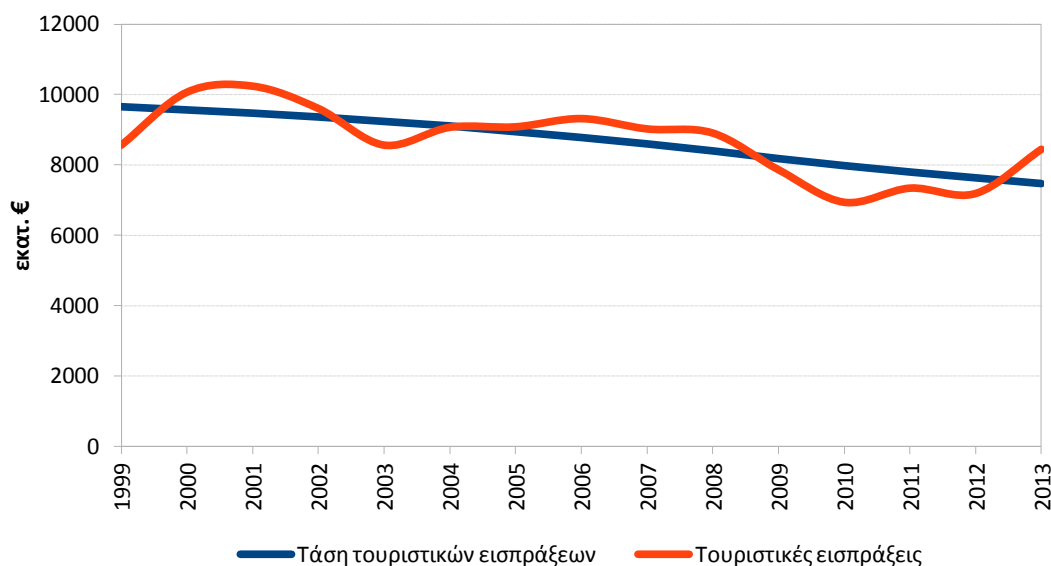
Γ. Αφαιρούνται από το λογαριασμό των εισοδημάτων του ιδιωτικού τομέα, εισοδήματα που συνδέονται άμεσα με την προπαρασκευή και διεξαγωγή των Αγώνων. Για παράδειγμα εισοδήματα που δημιουργήθηκαν από την ανάθεση μελετών ή άλλων υποστηρικτικών υπηρεσιών κατά την περίοδο προετοιμασίας αλλά και κατά το διάστημα της διεξαγωγής των Αγώνων (πχ. υπηρεσίες ασφάλειας). Τα εισοδήματα αυτά υπερβαίνουν τα εισοδήματα που δημιουργούνται ενδογενώς από την κανονική λειτουργία της οικονομίας και πρέπει να αποδοθούν στην προετοιμασία και διεξαγωγή των Αγώνων.

Για την πρώτη και τρίτη παρέμβαση τα απαιτούμενα στατιστικά στοιχεία που θα τροφοδοτήσουν το υπόδειγμα για τη διενέργεια των προσομοιώσεων, είναι παρατηρήσιμα

στατιστικά μεγέθη που η επεξεργασία τους μπορεί να γίνει άμεσα, άλλωστε, ορισμένα από αυτά έχουν ήδη σχολιαστεί σε άλλα κεφάλαια αυτής της εργασίας. Το τμήμα όμως των τουριστικών εισπράξεων που θεωρείται υπερβάλλον και ξεπερνά τις κανονικές εισπράξεις που δικαιολογεί η κανονική τουριστική συγκυρία, δεν είναι παρατηρήσιμο μέγεθος και κατά συνέπεια πρέπει να εκτιμηθεί. Η σχετική εκτίμηση γίνεται με στατιστικές μεθόδους³⁰.

Συγκεκριμένα, η χρονολογική σειρά των ταξιδιωτικών εισπράξεων, σε τρέχουσες τιμές, της περιόδου 1999-2013 όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Τράπεζας της Ελλάδας, αποπληθωρίζεται με τον δείκτη τιμών καταναλωτή. Με τον αποπληθωρισμό προκύπτει μια νέα σειρά τουριστικών εισπράξεων σε σταθερές τιμές του έτους 2000. Η περιγραφική εξέταση αυτής της σειράς δείχνει μια άνοδο των τουριστικών εισπράξεων που εκδηλώνεται σταδιακά από το έτος 2004 και ακολούθως ενισχύεται στη μετα-ολυμπιακή περίοδο 2005-2008. Στη συνέχεια, οι τουριστικές εισπράξεις υποχωρούν με την εκδήλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης πριν ανακάμψουν εκ νέου κυρίως το 2013 μαζί με τη σχετική βελτίωση του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος.

Διάγραμμα 5.1: Τουριστικές εισπράξεις και τάση εισπράξεων, σε σταθερές τιμές

Προκειμένου οι περιγραφικές αυτές διαπιστώσεις να αποκτήσουν μια ισχυρότερη εμπειρική βάση και αποκτήσουν σαφή ποσοτικό χαρακτήρα εφαρμόζουμε μια πιο τυπική (formal) οικονομετρική διαδικασία. Παλινδρομούμε τις τουριστικές εισπράξεις της

³⁰ Στο Κεφάλαιο 4 γίνεται εκτενής ανάλυση του ρόλου του τουρισμού.

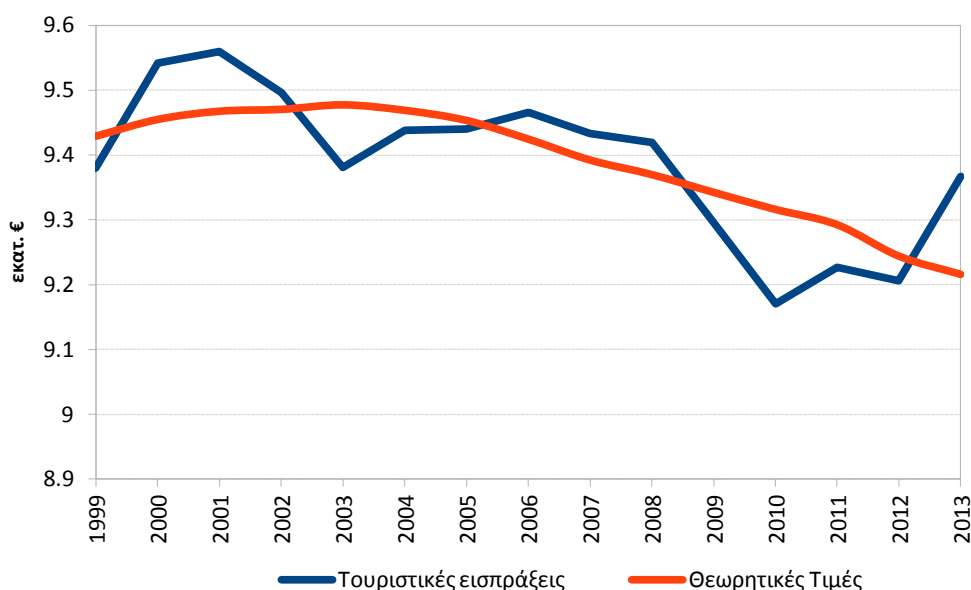
περιόδου 1999-2013 στο κατά κεφαλή διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα σε σταθερές τιμές για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μεταβλητή αυτή αποτελεί μια ικανοποιητική προσέγγιση των οικονομικών δυνατοτήτων και συνθηκών σε ευρωπαϊκό, αλλά και παγκόσμιο επίπεδο, και συνδέεται στενά με τις τουριστικές εισπράξεις των επιμέρους χωρών και βέβαια και της Ελλάδας. Οι θεωρητικές τιμές (fitted values) αυτής της παλινδρόμησης δείχνουν το επίπεδο των τουριστικών εισπράξεων όπως αυτές δικαιολογούνται από τη διεθνή οικονομική συγκυρία. Παρατηρείται δε (Διάγραμμα 5.1) ότι για μεν το 2004 οι πραγματικές εισπράξεις είναι περίπου ίσες με τις θεωρητικές, όμως στη μεταολυμπιακή περίοδο 2005-2008 και πριν την έναρξη της διεθνούς οικονομικής αναταραχής, οι πραγματικές εισπράξεις υπερβαίνουν τις θεωρητικές τους τιμές³¹. Η υπέρβαση αυτή των εισπράξεων πέραν από αυτών που δικαιολογεί η διεθνής οικονομική δραστηριότητα και τα προσωπικά πραγματικά εισοδήματα είναι εύλογο να αποδοθεί στη διεξαγωγή των Αγώνων του 2004 που είχε ευνοϊκές επιδράσεις στη διεθνή προβολή της χώρας.

Επιβεβαιώνοντας τον ισχυρισμό ότι η διεξαγωγή των Αγώνων συνέτεινε στην ενίσχυση των εισπράξεων από τουρισμό, στρεφόμαστε τώρα στο ζήτημα της ποσοτικοποίησης της επιπλέον ενίσχυσης του τουρισμού ώστε αυτή ακολούθως να αποτιμηθεί στο γενικότερο πλαίσιο των μακροοικονομικών επιδράσεων από την πλευρά της ζήτησης. Για το σκοπό αυτό εξάγεται η τάση της χρονολογικής σειράς των τουριστικών εισπράξεων με τη χρήση διαφόρων στατιστικών τεχνικών.

Συγκεκριμένα δοκιμάστηκαν γραμμικές τάσεις, γραμμικές τάσεις με σημεία καμπής και μεταβολή στο επίπεδο, καθώς και μη γραμμικές τεχνικές. Τελικά επελέγη η τάση που εξάγεται με τη χρήση του μη γραμμικού φίλτρου των Hodrick και Prescott. Στο Διάγραμμα 5.2 παρουσιάζεται η χρονολογική σειρά των εισπράξεων και η τάση όπως εξάγεται με το μη γραμμικό φίλτρο. Οι τιμές της τάσης εκφράζουν τις 'κανονικές εισπράξεις', η θετική απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ των πραγματικών εισπράξεων και της τάσης στην περίοδο 2006-2008 είναι το μέτρο των υπερβαλλουσών εισπράξεων που οφείλονται στους Αγώνες. Τα σχετικά ποσά σε σταθερές τιμές 2000 παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.1. Τα ποσά αυτά θα αφαιρεθούν από τις εξαγωγές υπηρεσιών στην προσομοίωση για την αποτίμηση των επιδράσεων των παραγόντων ζήτησης.

³¹ Σημειώνεται ότι η μεταβολή στη συμπεριφορά των τουριστικών εισπράξεων στη μετα-ολυμπιακή περίοδο επιβεβαιώνεται και με τη εισαγωγή ψευδομεταβλητών που επηρεάζουν τη σταθερά στη σχετική εξίσωση.

Διάγραμμα 5.2: Τουριστικές εισπράξεις, πραγματικές και θεωρητικές τιμές

Πίνακας 5.1: Υπερβάλλουσες τουριστικές εισπράξεις 2005-2008, εκατ. ευρώ σε σταθερές τιμές

Έτη	2005	2006	2007	2008
Τουριστικές Εισπράξεις	131,3	531,7	425,5	508,7

Στρεφόμαστε τώρα στις στατιστικά παρατηρήσιμες άμεσες δαπάνες. Η κύρια συνιστώσα των δαπανών ενίσχυσης της ζήτησης είναι οι δαπάνες για τα Ολυμπιακά έργα που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι δαπάνες του ΠΔΕ που συνδέονται με τα Ολυμπιακά έργα καλύπτουν την περίοδο 2000-2010 και συνολικά για όλη την περίοδο ανέρχονται στο πόσο των 6,0 δισεκ. ευρώ. Από αυτές ποσό 838 εκ. ευρώ ή το 14% του συνόλου αφορούν αποπληρωμές έργων που εκταμιεύθηκαν την περίοδο 2005-2010. Ωστόσο, αν και οι δαπάνες αυτές έγιναν μετά το πέρας των Αγώνων, θεωρούμε ότι επηρέασαν την δραστηριότητα και παρήγαγαν έργο στην περίοδο 2000-2004. Με βάση αυτή τη διαπίστωση, κρίθηκε ότι θα ήταν περισσότερο ρεαλιστικό αν οι δαπάνες της περιόδου 2005-2010 κατανεμηθούν στην περίοδο 2000-2004 με τη σχετική κατανομή να ενισχύει περισσότερο τα έτη 2003 και 2004³². Οι δαπάνες αυτές σε εθνολογιστική βάση ταυτοποιούνται ως δημόσιες επενδύσεις και αφού αποπληθωριστούν με τον αντίστοιχο

³² Για λόγους πληρότητας της εργασίας στο Παράρτημα (Πίνακας 5.4) δίδονται και οι αντίστοιχες εκτιμήσεις που διενεργήθηκαν χωρίς να κάνουμε την ανακατανομή των δημοσίων δαπανών. Τα αποτελέσματα δεν διαφοροποιούνται ουσιαστικά.

δείκτη τιμών θα αφαιρεθούν από τις αντίστοιχες τιμές της χρονολογικής σειράς των εθνικολογιστικών δημόσιων επενδύσεων.

Ακολούθως, οι ετήσιες δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού που συνδέονται με τους Αγώνες συνολικού ύψους 571 εκ. ευρώ για την περίοδο 2000-2004, αφαιρούνται από τα αντίστοιχα μεγέθη της δημόσιας κατανάλωσης της ίδιας περιόδου όπως αυτή εκφράζεται σε εθνικολογιστική βάση. Οι δαπάνες για την οικοδόμηση του Ολυμπιακού χωριού (280 εκ. ευρώ με το κόστος των απαλλοτριώσεων) και του σταδίου Καραϊσκάκη (60 εκ. ευρώ) που καλύπτουν την περίοδο 2002-2004 αφαιρέθηκαν από τις αντίστοιχες χρονολογικές σειρές των επενδύσεων σε κατοικίες και κατασκευές αφού προηγούμενα ανήχθησαν σε σταθερές τιμές. Στη συνέχεια γίνεται η εκτίμηση των δαπανών της Οργανωτικής Επιτροπής (ΟΕ).

Το συνολικό ύψος των δαπανών της (ΟΕ) ανέρχεται σε 1.967,8 ευρώ για όλη την περίοδο προετοιμασίας και διεξαγωγής των Αγώνων. Οι δαπάνες της ΟΕ κατανέμονται αρχικά σε τρεις κατηγορίες εθνικολογιστικών μεγεθών: ιδιωτική κατανάλωση, ιδιωτικές επενδύσεις εκτός κατοικιών και αμοιβές εργασίας. Από τις δαπάνες αυτές το 60% περίπου είναι καταναλωτικές δαπάνες, ακολουθούν οι επενδυτικές δαπάνες και τη μικρότερη συμμετοχή έχουν οι αμοιβές των εργαζομένων. Οι δαπάνες κατανάλωσης και επενδύσεων ανάγονται σε σταθερές τιμές του έτους 2000. Οι αμοιβές από εργασία παραμένουν σε ονομαστικούς όρους όπως εμφανίζονται στο λογαριασμό των προσωπικών εισοδημάτων.

Η ανάλυση που έγινε στις προηγούμενες παραγράφους στόχευε να αναγάγει και απεικονίσει τις διάφορες κατηγορίες δαπανών των Ολυμπιακών έργων στα αντίστοιχα εθνικολογιστικά μεγέθη ώστε στη συνέχεια να είναι δυνατή η ενσωμάτωσή τους στο υπόδειγμα και να διενεργηθούν οι προσομοιώσεις. Για την αποτίμηση των επιδράσεων, αρχικά το υπόδειγμα προσομοιώνεται στην περίοδο 2000-2013 ώστε να αναπαράγει επακριβώς (ταυτοτικά) τις ιστορικές τιμές όλων των μεταβλητών στην περίοδο 2000-2013. Ακολούθως, οι ποσοτικές εκτιμήσεις των δαπανών που προέκυψαν αφαιρούνται από τις αντίστοιχες μεταβλητές του υποδείγματος. Μετά την παρέμβαση αυτή το υπόδειγμα προσομοιώνεται εκ νέου στην περίοδο 2000-2013. Το νέο σενάριο που προκύπτει συγκρίνεται με τα ιστορικά στοιχεία όπως προέκυψαν από την πρώτη προσομοίωση και οι ποσοστιαίες αποκλίσεις των τιμών των επιμέρους μεταβλητών που περιλαμβάνονται στα δυο σενάρια είναι το μέτρο της επίδρασης των παραγόντων ζήτησης στην εθνική οικονομία από την διεξαγωγή των Αγώνων. Με άλλα λόγια, το εναλλακτικό σενάριο που προκύπτει μετά την αφαίρεση των δαπανών περιγράφει πώς θα ήταν η Ελληνική οικονομία αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες και οι παράγοντες ζήτησης δεν είχαν εκδηλωθεί.

Στον Πίνακα 5.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη ως ποσοστιαίες αποκλίσεις των επιπέδων των αντιστοιχών μεγεθών για την περίοδο 2001-2010. Στα διαγράμματα 5.3 έως 5.5 παρουσιάζονται τα αντίστοιχα αποτελέσματα γραφικά για την περίοδο 2000-2013. Σημειώνεται ότι όταν τα μεγέθη είναι εκπεφρασμένα ως ποσοστά του ονομαστικού ΑΕΠ (πχ. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών) τότε οι αποκλίσεις είναι εκπεφρασμένες ως απόλυτα μεγέθη και όχι ως ποσοστά.

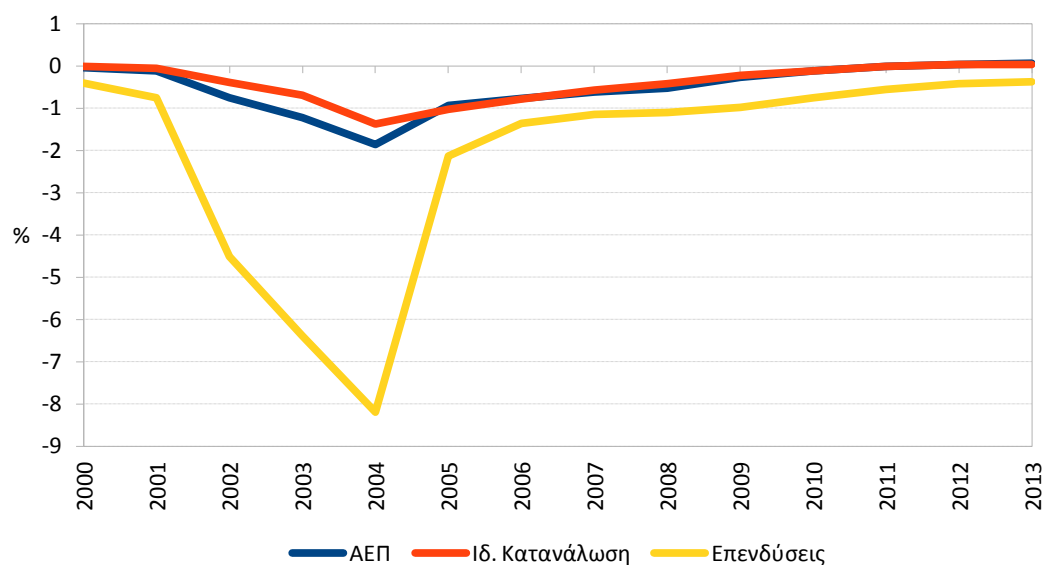
Πίνακας 5.2: Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων από τα ιστορικά στοιχεία

Έτη	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2010
ΑΕΠ	-0,13	-0,76	-1,22	-1,87	-0,93	-0,78	-0,12
Ιδ. Κατανάλωση	-0,06	-0,39	-0,69	-1,37	-1,04	-0,79	-0,12
Επενδύσεις	-0,75	-4,50	-6,38	-8,18	-2,13	-1,36	-0,76
Εξαγωγές	0,0	0,05	0,10	0,19	-0,20	-1,29	-0,03
Εισαγωγές	-0,25	-1,70	-2,46	-3,38	-0,97	-1,15	-0,36
Απασχόληση	-0,13	-0,41	-0,67	-0,93	-0,79	-0,79	-0,45
Πραγματικός Μισθός	0,0	-0,19	-0,41	-0,74	-0,43	-0,17	0,25
Ισοζ. Τρεχουσών Συναλ./ΑΕΠ(Διαφ.)	0,08	0,49	0,64	0,91	0,12	-0,05	0,07

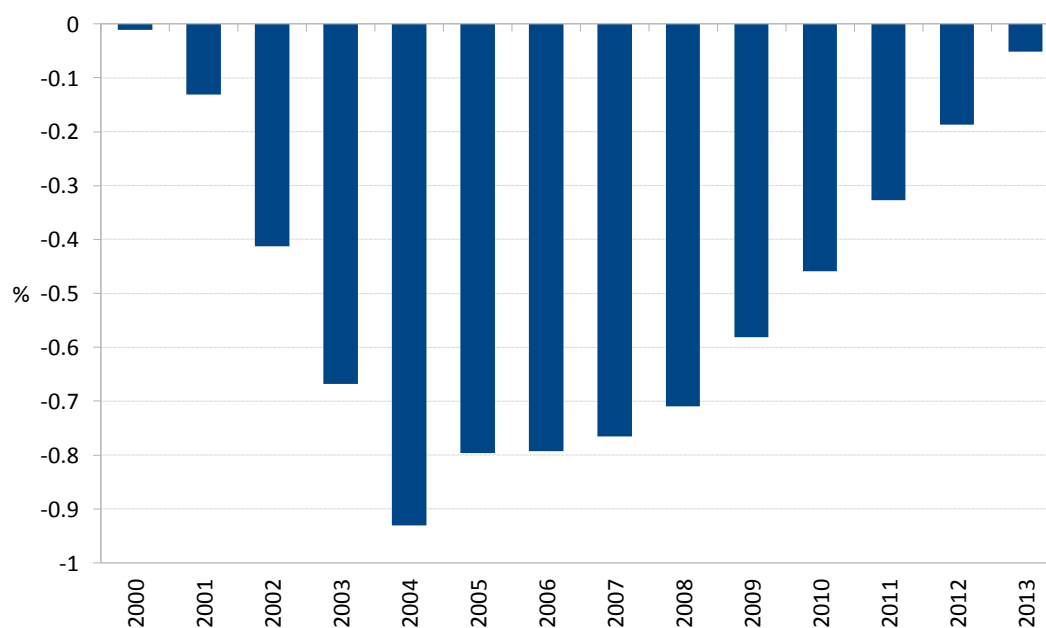
Από την εξέταση του πίνακα αλλά και των διαγραμμάτων γίνεται φανερό ότι οι δαπάνες για την προετοιμασία και διεξαγωγή των Αγώνων είχαν μια ισχυρή επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα της περιόδου. Η επίδραση ήταν άμεση και σταδιακά ενισχυόμενη μέχρι το 2004, έτος διεξαγωγής των Αγώνων. Κύριος προωθητικός παράγοντας της άνοδου ήταν οι δημόσιες επενδύσεις που σταδιακά διέγειραν και τα άλλα στοιχεία της ζήτησης, ιδ. επενδύσεις και κατανάλωση. Οι εισαγωγές ακολουθούν πορεία παράλληλη με την τελική ζήτηση, ωστόσο η μεγάλη άνοδος των επενδύσεων και της κατανάλωσης επέσυρε μια ισχυρότερη από την αναμενόμενη άνοδο των εισαγωγών. Οι εξαγωγές ενισχύονται, ωστόσο όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η άνοδός τους είναι αισθητή κυρίως στη μετά-Ολυμπιακή περίοδο.

Το 2004, έτος διεξαγωγής των Αγώνων, οι παράγοντες ζήτησης έχουν τη μέγιστη επίδραση στη δραστηριότητα. Αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες το ΑΕΠ θα ήταν κατά 1,87% χαμηλότερο από την τιμή της προσομοίωσης αναφοράς. Η απασχόληση ακολουθεί και αυτή ανάλογη ανοδική πορεία από την αρχή της περιόδου και βρίσκει την ανώτερη τιμή το έτος 2004. Το έτος 2004 αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες η απασχόληση θα ήταν κατά 0,95% χαμηλότερη από την τιμή που πράγματι κατεγράφη σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε περίπου 43 χιλ. νέες θέσεις εργασίας που οφείλονται στους Αγώνες.

Διάγραμμα 5.3: Οικονομική δραστηριότητα, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων

Διάγραμμα 5.4: Απασχόληση, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων

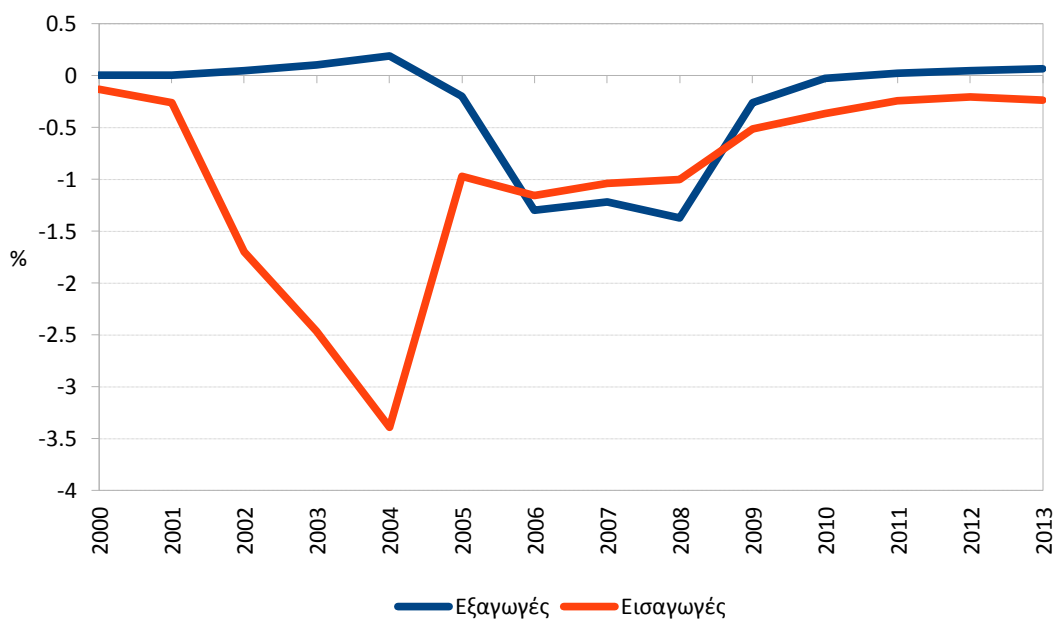

Τα αποτελέσματα που περιέχονται στον Πίνακα 5.2 αφορούν τη συνολική επίδραση στην οικονομία από την ταυτόχρονη εφαρμογή όλων των παρεμβάσεων από την πλευρά της ζήτησης. Ωστόσο, υπάρχουν επιμέρους αποτελέσματα για κάθε μια παρέμβαση ξεχωριστά που όμως δεν παρουσιάζονται για λόγους οικονομίας του κειμένου³³. Από την εξέταση των επιμέρους προσομοιώσεων που διενεργήθηκαν για τις διάφορες κατηγορίες δαπανών,

³³ Τα αναλυτικά αποτελέσματα είναι άμεσα διαθέσιμα εφόσον ζητηθούν.

αναδεικνύεται ότι τη μεγαλύτερη επίδραση στη δραστηριότητα (ΑΕΠ), οριακά πάνω από το μισό της συνολικής επίδρασης, είχαν οι ολυμπιακές δαπάνες του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων. Ακολουθεί η ιδιωτική κατανάλωση και οι ιδιωτικές επενδύσεις. Οι δαπάνες για μισθούς διοικητικών υπηρεσιών της ΟΕ και οι δαπάνες για την ανέγερση του Ολυμπιακού χωριού είχαν περιορισμένη επίδραση. Ανάλογες διαπιστώσεις για τις επιμέρους επιδράσεις των διαφόρων κατηγοριών δαπάνης ισχύουν και για την απασχόληση. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες παρεμβάσεις, από την πλευρά της ζήτησης, που κυρίως επιδρούν κατά την προ-ολυμπιακή περίοδο και το έτος 2004, η επίδραση των τουριστικών εισπράξεων εκδηλώνεται μετά το πέρας των Αγώνων. Η επίδραση είναι εντονότερη το έτος 2008 και από άποψη μεγέθους μπορεί να συγκριθεί με αυτήν της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά την προ-ολυμπιακή περίοδο.

Διάγραμμα 5.5: Διεθνές εμπόριο, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων

Οι επιδράσεις που αναλύθηκαν συνδέονται με την πλευρά της ζήτησης είναι βραχυχρόνιου χαρακτήρα και διαρκούν κατά τον χρόνο προετοιμασίας και διεξαγωγής των Αγώνων. Μετά την διεξαγωγή των Αγώνων οι επιδράσεις σταδιακά υποχωρούν. Αυτό φαίνεται και στις προσομοιώσεις που διενεργήθηκαν όπου όλες οι βασικές μεταβλητές επιστρέφουν σταδιακά στις τιμές της βάσης, τις ιστορικές τιμές, με το τέλος της περιόδου προσομοίωσης.

Ωστόσο, οι Αγώνες δεν είχαν μόνο βραχυχρόνιες επιδράσεις συνδεόμενες με την ενίσχυση της ζήτησης. Οι Αγώνες είναι έργο σύνθετο και πολύπλοκο που απαιτεί υψηλή οργάνωση παραγωγής των έργων και αναβάθμιση των υφισταμένων τεχνικών και παραγωγικών

διαδικασιών. Οι Αγώνες συνέτειναν σε σημαντική μεταφορά τεχνογνωσίας, οργανωτικών προτύπων και δεξιοτήτων στην ελληνική οικονομία. Οι παράγοντες αυτοί ενισχύουν την οικονομία από την πλευρά της προσφοράς και έχουν μόνιμες μακροχρόνιου χαρακτήρα επιδράσεις. Στο επόμενο τμήμα εξετάζονται και ποσοτικοποιούνται οι επιδράσεις των παραγόντων προσφοράς.

5.2.2 Η επίδραση των παραγόντων προσφοράς

Οι παράγοντες προσφοράς ενισχύουν τη συνολική παραγωγικότητα της οικονομίας. Το μακροοικονομικό σενάριο που θα καταρτιστεί αποτιμά την επίδραση στην ελληνική οικονομία της αύξησης της συνολικής παραγωγικότητας που προκλήθηκε λόγω της ενεργοποίησης πιο αποτελεσματικών παραγωγικών και οργανωτικών διαδικασιών που ήταν αναγκαίες στη φάση της προετοιμασίας αλλά και της διεξαγωγής των Αγώνων.

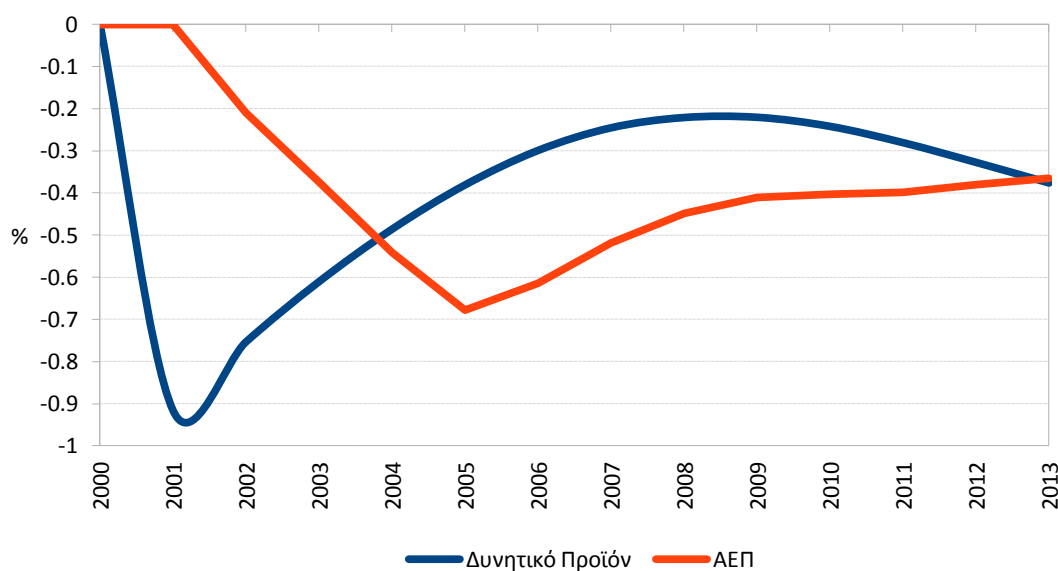
Η αποτίμηση των παραγόντων προσφοράς ακολουθεί την ίδια λογική με αυτή των παραγόντων ζήτησης. Καταρτίζεται δηλαδή, ένα μακροοικονομικό σενάριο με τη χρήση του οικονομετρικού υποδείγματος του IOBE, υποθέτοντας ότι οι Αγώνες δεν διεξήχθησαν και κατά συνέπεια οι παράγοντες προσφοράς δεν επέδρασαν.

Σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (Αλμπάνη, et al. (2009), Ζόνζηλος και Παύλου (2009)), ο μακροχρόνιος ρυθμός ανόδου της συνολικής παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας σημείωσε αισθητή επιτάχυνση από το 2001 η οποία οδήγησε σε άνοδο του επιπέδου της παραγωγικότητας που διατηρήθηκε έως το 2008, έτος, που η διεθνής οικονομική αναταραχή άρχισε να επηρεάζει την ελληνική οικονομία. Οι Αγώνες, λόγω της προηγμένης φύσης των έργων και των οργανωτικών διαδικασιών, ήταν ένας παράγων που με την εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών είχαν σημαντική συμβολή στη βελτίωση της παραγωγικότητας και τελικά της αποτελεσματικότητας της ελληνικής οικονομίας. Οι μελέτες που αναφέρθηκαν εκτιμούν ότι η ενίσχυση του ρυθμού ανόδου της συνολικής παραγωγικότητας ήταν περίπου 0,6 εκατοστιαίες μονάδες με ανάλογη επίδραση στο δυνητικό ρυθμό ανόδου της οικονομίας. Βασιζόμενη σε αυτό το αποτέλεσμα, προκειμένου να καταρτιστεί το σενάριο αποτίμησης των επιδράσεων των παραγόντων προσφοράς, υποθέσαμε ότι από τις 0,6 μονάδες της ανόδου η οφειλόμενη στους Αγώνες ενίσχυση της παραγωγικότητας ήταν 0,4 εκατοστιαίες μονάδες.

Για την κατάρτιση του σεναρίου εισάγουμε μια πρόσθετη εξίσωση στο υπόδειγμα που καθιστά ενδογενή τη συνολική παραγωγικότητα ώστε να είναι δυνατός ο άμεσος επηρεασμός της και παράλληλα να μπορούν να εκδηλωθούν τα δυναμικά αποτελέσματα σε

όλη την περίοδο προσομοίωσης. Στη συνέχεια διαταράσσουμε την παραγωγικότητα μειώνοντάς την μόνο για το έτος 2001 κατά 0,4 και προσομοιώνουμε εκ νέου το υπόδειγμα με τα νέα δεδομένα. Τα μεγέθη του νέου σεναρίου συγκρίνονται με αυτά της προσομοίωσης αναφοράς που συμπίπτουν με τα ιστορικά στοιχεία της περιόδου 2000-2013. Η διαταραχή είναι για ένα έτος ωστόσο, η εμμονή που έχει ενσωματωθεί στον μηχανισμό μετάδοσης δίδει μεσοπρόθεσμες επιδράσεις³⁴. Τα αποτελέσματα ως ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων για το δυνητικό ΑΕΠ καθώς και για το πραγματικό (παρατηρήσιμο) ΑΕΠ παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 5.6 και καλύπτουν την περίοδο 2000-2013.

Διάγραμμα 5.6: Επίδραση στο δυνητικό προϊόν και ΑΕΠ

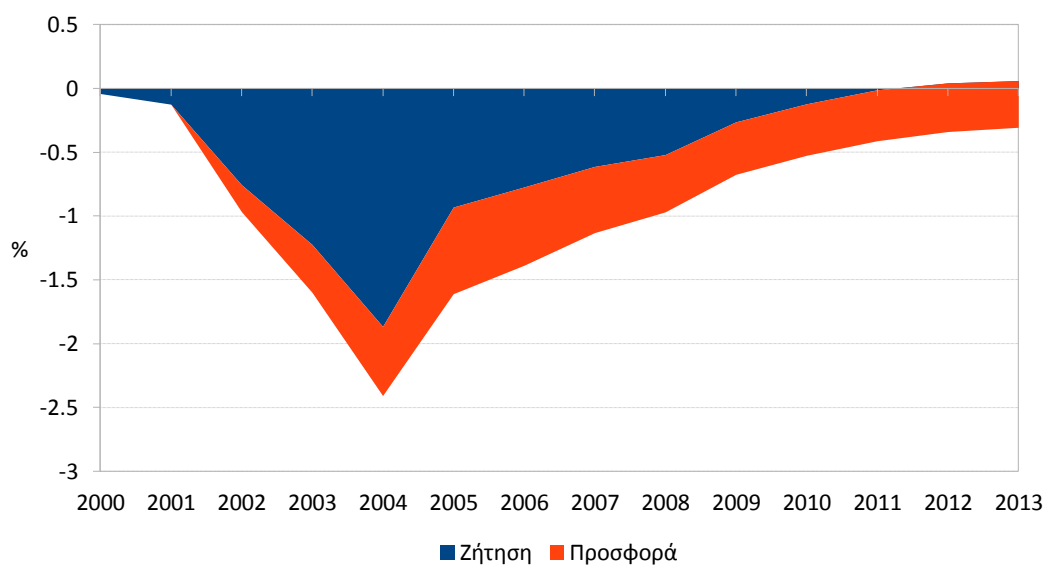
Η μείωση της παραγωγικότητας έχει άμεση και σχετικά ισχυρή επίδραση στο δυνητικό προϊόν της ελληνικής οικονομίας και συμπαρασύρει με κάποια καθυστέρηση και το πραγματικό ΑΕΠ. Η υποχώρηση περιορίζεται σταδιακά στη διαδρομή του χρόνου, ωστόσο, σε αντίθεση με την προηγούμενη προσομοίωση των παραγόντων ζήτησης οι επιδράσεις στη δραστηριότητα είναι τώρα μονίμου χαρακτήρα. Με το τέλος της περιόδου προσομοίωσης το ΑΕΠ, δυνητικό και πραγματικό, είναι κατά 0,4% κάτω από τις τιμές ιστορικές τιμές αναφοράς. Με άλλα λόγια τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι Αγώνες πέραν των βραχυχρόνιου χαρακτήρα επιδράσεων που συνδέονται με την περίοδο κατασκευής των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων άφησαν στην οικονομία και μεσοπρόθεσμα οφέλη

³⁴ Η μεταβολή γίνεται με την προσθήκη στο υπόδειγμα ενός αυτοπαλίνδρομου σχήματος με λόγο 0,95 που περιγράφει την εξέλιξη της παραγωγικότητας. Το σχήμα αυτό επιτρέπει μια εξαιρετικά βραδεία απόσβεση της εξωγενούς διαταραχής.

ενισχύοντας τον δυνητικό ρυθμό ανόδου και τη γενικότερη αποτελεσματικότητα της οικονομίας. Οι παράγοντες προσφοράς έχουν πολύ περιορισμένη επίδραση στην απασχόληση.

Στο σημείο αυτό μπορούμε να αποτιμήσουμε το συνολικό αποτέλεσμα των παραγόντων προσφοράς και ζήτησης στην οικονομική δραστηριότητα. Το Διάγραμμα 5.7 παριστά τη διαδρομή του ΑΕΠ στην περίοδο 2000-2013 όπως διαμορφώνεται μετά την αθροιστική επίδραση των παραγόντων προσφοράς και ζήτησης. Αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες στην Αθήνα το 2004 τότε το επίπεδο του ΑΕΠ το 2004 θα ήταν κατά περίπου 2,5% χαμηλότερο και το 2013 κατά 0,4%. Τα αποτελέσματα αυτά αφορούν στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, αλλά αν ληφθεί υπόψη ότι στην Αττική παράγεται περίπου το 50% του ελληνικού ΑΕΠ, τότε η επίδραση των Αγώνων στο περιφερειακό ΑΕΠ της Αττικής θα πρέπει να είναι σημαντικά μεγαλύτερη.

Διάγραμμα 5.7: Συνολική επίδραση προσφοράς και ζήτησης στο ΑΕΠ

5.3 Επιδράσεις στα δημοσιονομικά μεγέθη

Στο τμήμα αυτό του πέμπτου κεφαλαίου υιοθετείται ένας μεσοπρόθεσμος ορίζοντας και εξετάζεται η επίδραση των δημοσίων δαπανών που συνδέονται με τα Ολυμπιακά έργα στην εξέλιξη και διαδρομή του ελληνικού δημοσίου χρέους. Οι δαπάνες αυτές αφορούν τις δαπάνες του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και εθνικολογιστικά ταυτοποιούνται ως δημόσιες επενδύσεις. Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι, μια μεταβολή των επενδύσεων εκπεφρασμένων ως ποσοστό του ΑΕΠ (μείωση στη δικιά μας περίπτωση) για μια ορισμένη

χρονική περίοδο, επιφέρουν μια ομόρροπο και σωρευτικά ισόποση μεταβολή του χρέους μακροχρόνιας ισορροπίας (steady state), εκπεφρασμένου και αυτού ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού που συνδέονται με τα Ολυμπιακά έργα είναι σχετικά περιορισμένες ώστε να φέρουν κάποιο ουσιαστικό επηρεασμό στο χρέος και η επίδραση τους στη δραστηριότητα είναι πολύ ισχνή.

Η μεθοδολογία των εναλλακτικών σεναρίων που υιοθετήθηκε για την αποτίμηση των επιδράσεων των Αγώνων στη δραστηριότητα, ακολουθείται και εδώ για την εξέταση των δημοσιονομικών επιπτώσεων των Αγώνων στην ελληνική οικονομία. Ωστόσο, γίνεται αλλαγή υποδείγματος και οι προσομοιώσεις διενεργούνται με μια εκδοχή τριών περιοχών (Ελλάδα, Ζώνη του ευρώ και λοιπός κόσμος) του υποδείγματος γενικής ισορροπίας GIMF το οποίο κρίνεται καταλληλότερο για την εξέταση δημοσιονομικών ζητημάτων. Ορισμένα χαρακτηριστικά του GIMF και στοιχεία για την διαμέτρησή του (calibration) δίδονται στο Παράρτημα.

Έχοντας επιτύχει μια διαμέτρηση του υποδείγματος για ένα έτος, που βασίζεται στους μέσους όρους των βασικών εθνολογιστικών μεγεθών (συμπεριλαμβανομένων και των δημοσιονομικών) της περιόδου 2000-2010, αλλά και διάφορες άλλες πληροφορίες για τις επιμέρους κρίσιμες παραμέτρους της οικονομίας, δημιουργούμε ένα μακροοικονομικό σενάριο για ένα μεγάλο αριθμό περιόδων (control solution). Το σενάριο αυτό θα αποτελέσει το σενάριο αναφοράς με το οποίο θα συγκριθούν τα εναλλακτικά σενάρια που θα καταρτιστούν.

Για την κατάρτιση του εναλλακτικού σεναρίου, όπως και προηγουμένως, γίνεται η υπόθεση ότι οι Αγώνες δεν διεξήχθησαν, τα έργα προετοιμασίας δεν έγιναν και οι ολυμπιακές δαπάνες που προέβλεπε ο προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων δεν εκταμιεύθηκαν. Οι δαπάνες του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων που συνδέονται με τα Ολυμπιακά έργα καλύπτουν την περίοδο 2000-2010 και συνολικά για όλη την περίοδο ανέρχονται στο πόσο των 6,0 δισεκ. ευρώ. Ωστόσο, και εδώ, όπως και στις προσομοιώσεις για τη δραστηριότητα, τα ποσά που εκταμιεύθηκαν στην περίοδο 2005-2010 (συνολικού ύψους 838 εκ. ευρώ) και αφορούν τις αποπληρωμές έργων, κατανεμήθηκαν στην περίοδο 2000-2004 με κάποια μεγαλύτερη ενίσχυση στα έτη 2003 και 2004.

Η πρακτική και η κατανομή των δαπανών είναι όμοια με αυτή που έγινε για την αποτίμηση των παραγόντων ζήτησης. Συγκεκριμένα, οι δαπάνες του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων που συνδέονται με τα Ολυμπιακά έργα εκφρασμένες ως ποσοστά του ΑΕΠ για

τα έτη 2000 έως 2004 έχουν ως εξής: για το έτος 2000 0,09%, το 2001 0,15%, το 2002 0,81%, το 2003 1,1%, και 1,3% για το 2004. Τα ποσοστά αυτά εισάγονται στο υπόδειγμα και μειώνουν το λόγο δημόσιων επενδύσεων προς ΑΕΠ στην περίοδο 2000-2004.

Ταυτόχρονα η παρέμβαση στις επενδύσεις του υποδείγματος συνοδεύεται και από μια ισόποση και αντίρροπη (με την έννοια του λιγότερου αρνητικού) μεταβολή του επιθυμητού επιπέδου του λόγου δημοσιονομικού ελλείμματος προς ΑΕΠ. Η σωρευτική μείωση του χρέους στην περίοδο 2000-2005, λόγω του περιορισμού των επενδύσεων είναι 3,43 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.

Για τη διατήρηση αυτής της μείωσης του χρέους μακροπρόθεσμα (πέραν του έτους 2004), το συνεπές με τη μείωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ επιθυμητό πλεόνασμα (ή λιγότερο έλλειμμα) είναι 0,15 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ³⁵. Με άλλα λόγια, τα χαμηλότερο επίπεδο χρέους στη μακροχρόνια ισορροπία κατά 3,43 μονάδες, επιτρέπει την διατήρηση υψηλότερου ελλείμματος κατά 0,15 μονάδες διαχρονικά.

Απαιτείται επομένως μια επιπλέον παρέμβαση κατά την περίοδο 2005 έως το τέλος της περιόδου προσομοίωσης που θα μειώνει το λόγο ελλείμματος προς ΑΕΠ κατά 0,15 ετησίως. Η παρέμβαση αυτή εξασφαλίζει τη μακροχρόνια συνέπεια μεταξύ της μείωσης του χρέους και της βελτίωσης του ελλείμματος.

Πίνακας 5.3: Μακροοικονομικές και δημοσιονομικές επιδράσεις από τη μείωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (αποκλίσεις επιπέδων από τη βάση αναφοράς)

Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2013
ΑΕΠ (% ρυθμός μεταβολής)	-0,30	-0,39	-0,81	-0,94	-1,0	-0,11	-0,91
Επιθυμητό έλλειμμα /ΑΕΠ(Διαφ)	0,09	0,15	0,81	1,1	1,3	0,15	0,15
Λόγος Δημ. Επεν/ΑΕΠ (Διαφ.)	-0,08	-0,15	-0,81	-1,1	-1,3	0,0	0,0
Χρέος Ισορροπίας/ΑΕΠ(Διαφ)	-1,83	-3,43	-18,55	-25,19	-29,77	-3,43	-3,43
Χρέος/ΑΕΠ (Διαφ)	0,60	0,81	0,93	0,13	-1,17	-3,34	-3,25

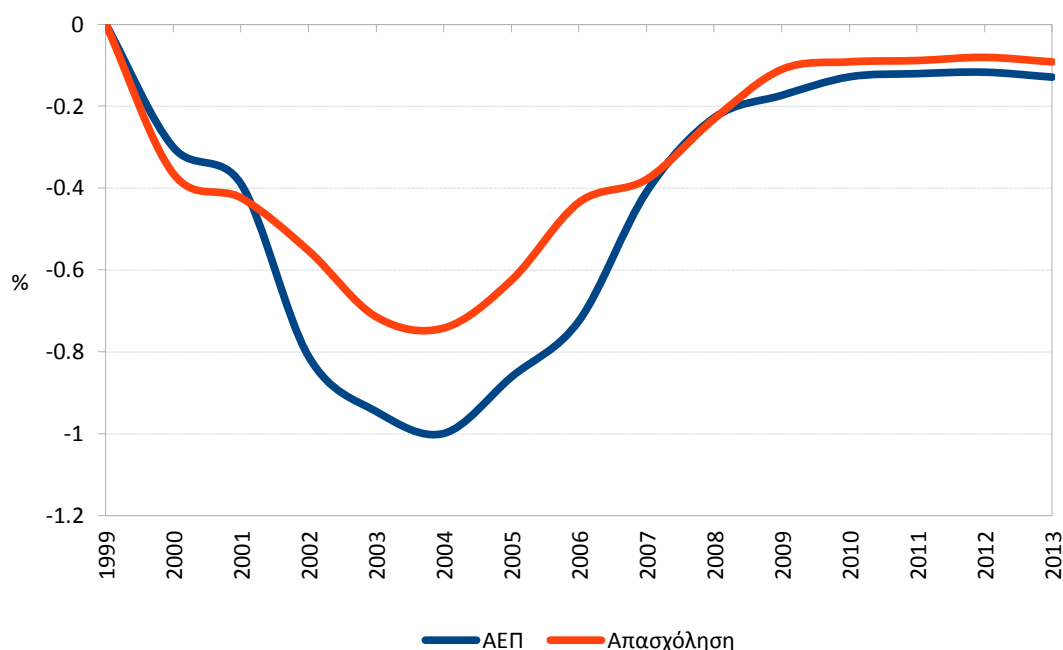
Η προσομοίωση αυτή ισοδυναμεί με ένα σενάριο δημοσιονομικής προσαρμογής με στόχο τη μόνιμη μείωση του χρέους κατά 3,45 μονάδες του ΑΕΠ και με μέσο πολιτικής τις δημόσιες επενδύσεις. Η προσαρμογή διαρκεί για πέντε χρόνια και οι επενδύσεις

³⁵ Το επιθυμητό επίπεδο του δημοσιονομικού ελλείμματος δείχνει το επίπεδο ελλείμματος, που είναι συμβατό με το νέο επίπεδο μακροχρόνιας ισορροπίας του χρέους (steady state) μετά τη μεταβολή των επενδύσεων. Στη μακροχρόνια ισορροπία χρέος και έλλειμμα εκφρασμένα ως ποσοστά του ΑΕΠ συνδέονται με τη σχέση $\text{Χρέος} = (\pi * g / (\pi * g - 1)) * \text{Έλλειμμα}$ η οποία προκύπτει από τον εισοδηματικό περιορισμό του δημοσίου, όπου π είναι ο ρυθμός πληθωρισμού και g ο ρυθμός ανόδου της οικονομίας (ρυθμοί ανόδου του πληθυσμού και της παραγωγικότητας). Σύμφωνα με τη διαμέτρηση που κάναμε $\pi=1,02$ και $g=1,025$ οπότε δια αντικαταστάσεως προκύπτει το 0,15 για τη μεταβολή του ελλείμματος.

επιστρέφουν στην προτεραία τους τιμή με το τέλος της παρέμβασης. Η μεταβολή όμως στο χρέος ισορροπίας είναι μόνιμη.

Μετά από αυτές τις παρεμβάσεις προσομοιώνουμε εκ νέου το υπόδειγμα. Ο Πίνακας 5.3 περιέχει τα αριθμητικά αποτελέσματα αυτής της προσομοίωσης εκφρασμένα ως αποκλίσεις των μεγεθών από τη βάση αναφοράς. Η διαδρομή των δημοσιονομικών μεταβλητών και του ΑΕΠ περιγράφονται στο Διάγραμμα 5.8 με Διάγραμμα 5.10. Από τα αποτελέσματα συνάγεται ότι αν δεν είχαν γίνει οι δημόσιες επενδύσεις για τους Αγώνες το 2004 τότε το ΑΕΠ θα ήταν κατά 1% χαμηλότερο το 2004 και η απασχόληση μειωμένη κατά 0,72%. Τα αποτελέσματα για τη δραστηριότητα σχεδόν συμπίπτουν με τα αποτελέσματα της μεμονωμένης προσομοίωσης για τις δημόσιες επενδύσεις που έγινε με το οικονομετρικό υπόδειγμα του IOBE κατά την εξέταση των επιδράσεων των παραγόντων ζήτησης. Αυτό προσδίδει αξιοπιστία αφού και τα δύο υποδείγματα δίνουν παραπλήσια αποτελέσματα.

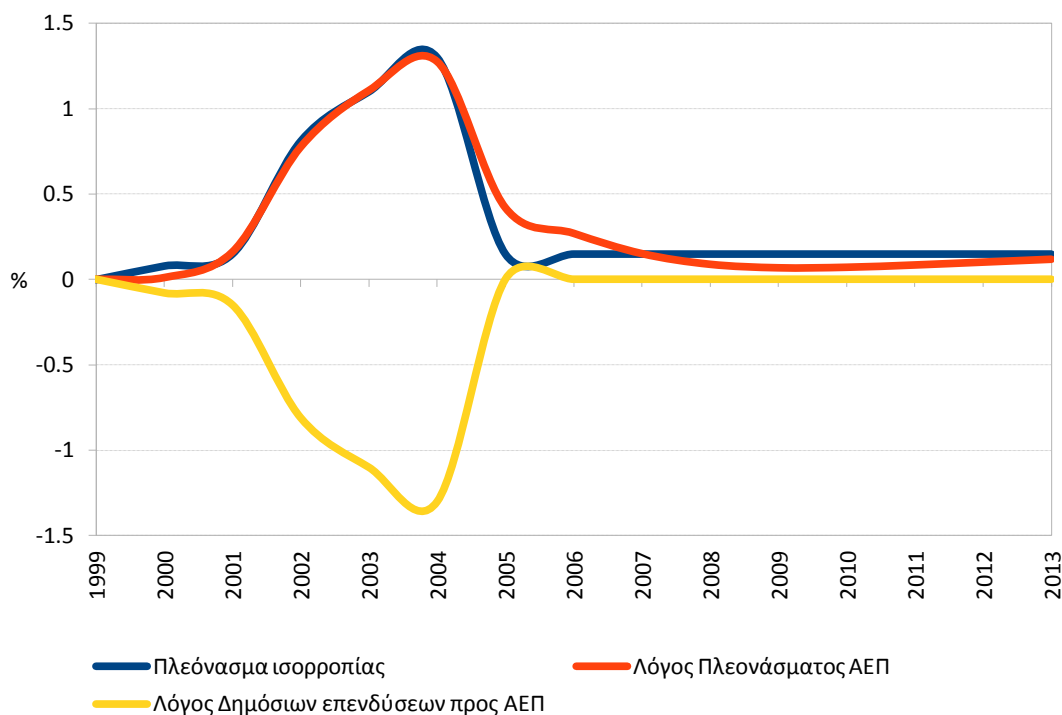
Διάγραμμα 5.8: Επίδραση στο ΑΕΠ και την απασχόληση από τη μεταβολή των δημόσιων επενδύσεων, ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων

Η εξέταση των δημοσιονομικών μεταβλητών δείχνει ότι αν δεν είχαν γίνει οι Αγώνες τότε το μακροχρόνιο χρέος ισορροπίας θα ήταν κατά 3,43 μονάδες του ΑΕΠ μικρότερο. Το παρατηρούμενο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αρχικά έχει αντίθετη πορεία, καθώς οι μειωμένες δημόσιες δαπάνες συνοδεύονται και με μειωμένη οικονομική δραστηριότητα και μειωμένα φορολογικά έσοδα, αλλά στη συνέχεια το παρατηρούμε χρέος συγκλίνει

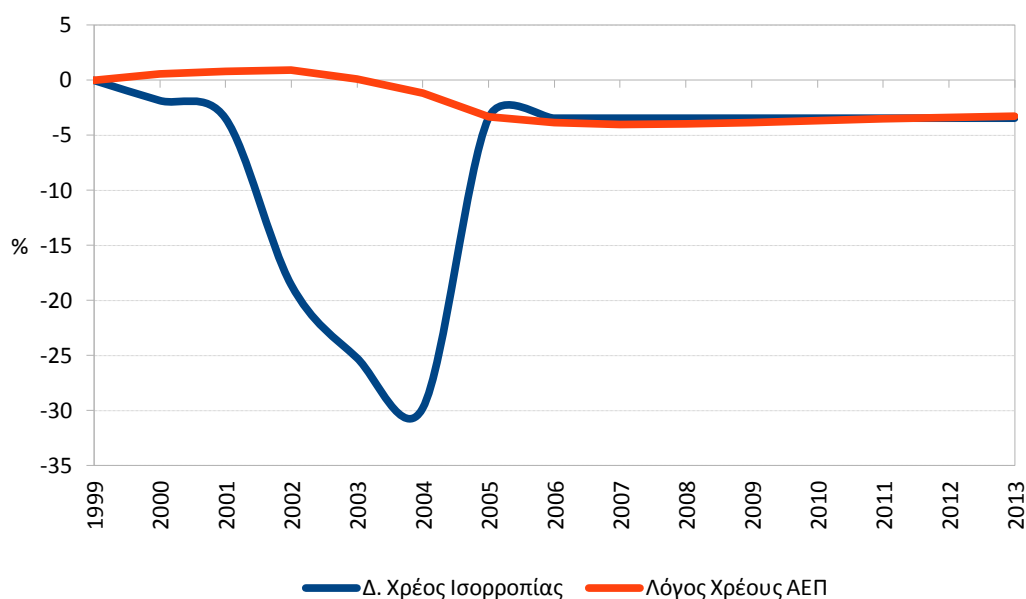
αρκετά γρήγορα στην τιμή της μακροχρόνιας ισορροπίας. Το ετήσιο επιθυμητό έλλειμμα στόχος ως ποσοστό του ΑΕΠ θα ήταν οριακά βελτιωμένο.

Διάγραμμα 5.9: Δημοσιονομικά μεγέθη προς ΑΕΠ, αποκλείσεις επιπέδων από την προσομοίωση αναφοράς

Θα πρέπει να γίνει απολύτως σαφές ότι η συγκεκριμένη προσομοίωση εστιάζει αποκλειστικά στην επίδραση των δημόσιων επενδύσεων στο χρέος. Επομένως, τα φορολογικά έσοδα που δημιουργούνται και επηρεάζουν το χρέος στη βραχυχρόνια διαδρομή του προς τη νέα ισορροπία συνδέονται αποκλειστικά με την επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα που προέρχεται από τη μεταβολή των δημόσιων επενδύσεων και μόνον από αυτή. Ασφαλώς το σύνολο των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τους Αγώνες και που είχαν ως συνέπεια την αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, της ιδιωτικής κατανάλωσης κλπ. επέφεραν και τα ανάλογα φορολογικά έσοδα. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι δημόσιες επενδύσεις συνέβαλαν στην άνοδο του ΑΕΠ κατά 1% έναντι 2,5% του συνόλου των Ολυμπιακών παρεμβάσεων, τότε γίνεται φανερό ότι οι πρόσθετοι φόροι που αντιστοιχούν στο πρόσθετο ΑΕΠ εξισορροπούν σχεδόν πλήρως το χρέος που δημιούργησαν οι πρόσθετες δημόσιες δαπάνες.

Διάγραμμα 5.10: Δημόσιο χρέος

5.4 Το κόστος ευκαιρίας των ολυμπιακών έργων

Όπως αναφέρεται και στο Κεφάλαιο 3 αυτής της μελέτης, πολλές από τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις μετά το πέρας των Αγώνων έμειναν ανενεργές. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το δημόσιο κεφάλαιο που δημιουργήθηκε για την διεξαγωγή των Αγώνων εν μέρει να απαξιωθεί. Το ερώτημα που εύλογα ανακύπτει είναι, τι επιπτώσεις είχε η καταστροφή του κεφαλαίου στην παραγωγικότητα και τελικά την οικονομική δραστηριότητα και το μεσοπρόθεσμο ρυθμό ανόδου της οικονομίας.

Οι δημόσιες επενδύσεις διακρίνονται από τη δημόσια κατανάλωση από το γεγονός ότι οι πρώτες σε αντίθεση με τη δεύτερη συμβάλλουν στη συσσώρευση του δημοσίου κεφαλαίου που ενισχύει την παραγωγικότητα της οικονομίας και μέσω αυτής συμβάλλει στην βραχυχρόνια και μεσοπρόθεσμη άνοδο του ΑΕΠ. Αντίθετα, η επίδραση της δημόσιας κατανάλωσης εξαντλείται στο χρόνο που γίνεται η δαπάνη χωρίς να αφήσει αποτύπωμα στην οικονομία. Η δημόσια κατανάλωση δεν ενισχύει την παραγωγική δυναμικότητα της οικονομίας. Επιπλέον, το δημόσιο κεφάλαιο εκ της φύσεώς του έχει βραδύτερο χρόνο απόσβεσης από το ιδιωτικό, με αποτέλεσμα οι ευεργετικές επιδράσεις των δημόσιων επενδύσεων να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια.

Σε αυτό το τμήμα της μελέτης επιχειρούμε να δώσουμε μια απάντηση ποσοτικής φύσης στα ζητήματα αυτά. Το υπόδειγμα GIMF δίνει τη δυνατότητα να ενεργοποιηθούν διαφορετικοί δίαυλοι επηρεασμού μεταξύ επενδύσεων και κατανάλωσης με αποτέλεσμα να

διαφοροποιούνται οι εκτιμήσεις των επιδράσεων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο 3 οι ανενεργές εγκαταστάσεις αντιστοιχούν στο 20% των Ολυμπιακών δαπανών που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Με βάση αυτή την πληροφόρηση σχεδιάζουμε τις εξής προσομοιώσεις:

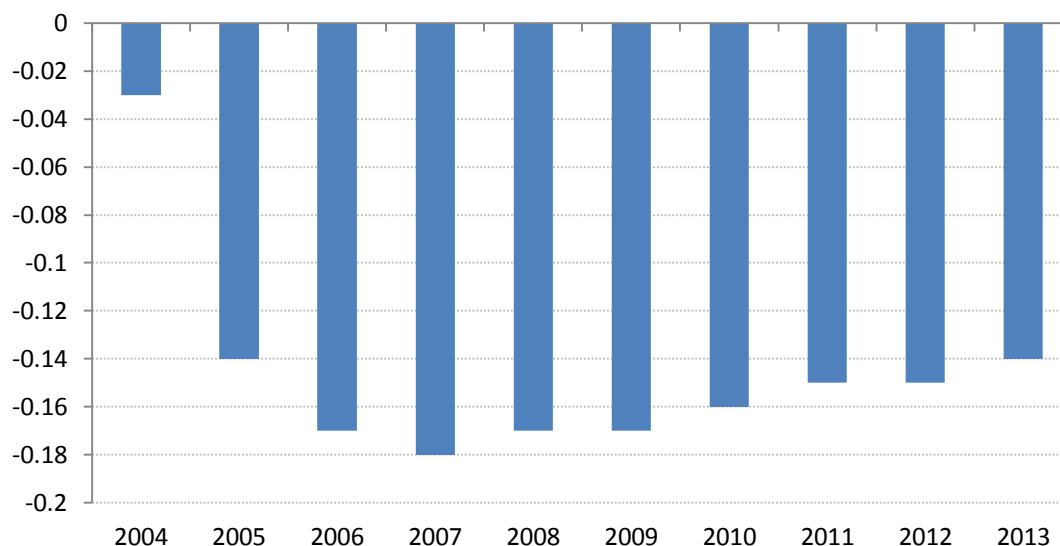
Αρχικά προσομοιώνεται το υπόδειγμα αφού προηγουμένως έχει αφαιρεθεί το σύνολο των δαπανών των Ολυμπιακών έργων του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, εκπεφρασμένες ως ποσοστό του ΑΕΠ, από τη σχετική μεταβλητή του υποδείγματος που παριστά τις δημόσιες επενδύσεις. Το σενάριο που προκύπτει (όμοιο με αυτό της παραγράφου 5.3) θα αποτελέσει το σενάριο αναφοράς με το οποίο θα συγκριθούν τα αποτελέσματα δυο εναλλακτικών προσομοιώσεων που θα καταρτιστούν. Το πρώτο σενάριο αφαιρεί το 80% των συνολικών δαπανών των Ολυμπιακών έργων από τις δημόσιες επενδύσεις της περιόδου 2000-2004. Το δεύτερο σενάριο θεωρεί ότι το υπόλοιπο 20% των επενδυτικών δαπανών δεν είναι επένδυση αλλά δημόσια κατανάλωση και αφορά δαπάνες που κατευθύνθηκαν σε έργα που όμως τελικά παρέμειναν ανενεργά μετά το πέρας των Αγώνων και κατά συνέπεια δεν συνέβαλλαν στο σχηματισμό δημόσιου κεφαλαίου. Ουσιαστικά ο ρόλος αυτών των επενδυτικών δαπανών στην οικονομία είναι όμοιος με αυτόν της δημόσιας κατανάλωσης και ως εκ τούτου τα σχετικά ποσά για την περίοδο 2000-2004 αφαιρέθηκαν από τη μεταβλητή του υποδείγματος που εκφράζει την δημόσια κατανάλωση. Από δημοσιονομική άποψη, το αρχικό σενάριο βάσης και τα δυο εναλλακτικά είναι ισοδύναμα.

Έχοντας δημιουργήσει το σενάριο βάσης με την περικοπή των δαπανών του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, ακολούθως προσομοιώνουμε διαδοχικά το σενάριο που ενσωματώνει την υπόθεση της περικοπής των επενδύσεων κατά 80% και στη συνέχεια αυτό της περικοπής της δημόσιας κατανάλωσης κατά το υπόλοιπο 20% των δαπανών. Το αθροιστικό αποτέλεσμα των δυο εναλλακτικών σεναρίων συγκρίνεται με το σενάριο βάσης.

Στο Διάγραμμα 5.11 συγκρίνονται οι αποκλίσεις του ΑΕΠ μεταξύ του αθροιστικού σεναρίου των δυο εναλλακτικών και του σεναρίου βάσης. Η βασική διαπίστωση από την εξέταση του παραπάνω πίνακα, είναι ότι το σενάριο βάσης είναι περισσότερο ενισχυτικό για το ΑΕΠ από την αθροιστική επίδραση των δυο εναλλακτικών σε όλη την περίοδο προσομοίωσης, ωστόσο στην περίοδο 2000-2004 τα σενάρια είναι σχεδόν ταυτόσημα. Στη μετα-ολυμπιακή περίοδο όμως, που η επίδραση της ζήτησης μηδενίζεται και εκδηλώνεται κυρίως η επίδραση της προσφοράς τότε η στροφή στην κατανάλωση από τις επενδύσεις στερεί από το ΑΕΠ περίπου 0,17 εκατοστιαίες μονάδες. Η απώλεια αυτή είναι αποτέλεσμα της

εγκατάλειψης των αθλητικών εγκαταστάσεων και της αντίστοιχης καταστροφής του δημόσιου κεφαλαίου σε όρους ΑΕΠ.

Διάγραμμα 5.11: Η επίδραση στο ΑΕΠ από την εγκατάλειψη ορισμένων εγκαταστάσεων στην μετα-ολυμπιακή περίοδο (αποκλίσεις επιπέδων από τη βάση αναφοράς)

5.5 Σύνοψη-Συμπεράσματα

Σε γενική διατύπωση το παρόν κεφάλαιο είχε ως αντικείμενο την εκτίμηση των μακροοικονομικών επιδράσεων των Αγώνων του 2004 στην ελληνική οικονομία. Η αποτίμηση διενεργήθηκε με τη χρήση των δυο οικονομετρικών υποδειγμάτων που διατηρούμε στο IOBE. Η εργασία έθεσε τρία συγκεκριμένα ερωτήματα στα οποία προσπάθησε να δώσει μια ποσοτικοποιημένη απάντηση. Τα ερωτήματα ήταν τα εξής:

Πρώτον, ποια θα ήταν η διαδρομή της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο 2000-2013 και η εξέλιξη όλων των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, αν δεν είχαν διεξαχθεί οι Αγώνες και βέβαια όλα τα έργα προετοιμασίας και υποστήριξης;

Δεύτερον, ποια ήταν η επίδραση των δημοσίων δαπανών που συνδέονται με τους Αγώνες στην εξέλιξη του δημοσίου ελλείμματος και του δημοσίου χρέους; Ήταν οι Αγώνες μια από τις αιτίες του ελληνικού δημοσιονομικού εκτροχιασμού; Και.

Τρίτον, ποιο ήταν το κόστος ευκαιρίας των Αγώνων με την έννοια του κόστους, σε όρους χαμένου ΑΕΠ, που προέρχεται από τη μη αξιοποίηση ενός σημαντικού αριθμού αθλητικών εγκαταστάσεων μετά το πέρας των Αγώνων;

Η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι σαφής: οι Αγώνες ενίσχυσαν αισθητά την οικονομική δραστηριότητα και δημιούργησαν νέες θέσεις εργασίας σε όλη την περίοδο ανάλυσης 2000-2013. Η αθροιστική επίδραση των παραγόντων ζήτησης και προσφοράς στη δραστηριότητα ήταν άμεση και σταδιακά ενισχυόμενη την περίοδο 2000-2004. Αν οι Αγώνες δεν είχαν γίνει, το επίπεδο του ΑΕΠ το 2004 θα ήταν κατά 2,5% χαμηλότερο από την τιμή που πράγματι κατέγραψε το 2004 με τη διεξαγωγή των Αγώνων. Επιπλέον, θα είχαν απολεσθεί περίπου 44 χιλ. θέσεις εργασίας. Μετά το πέρας των Αγώνων η επίδραση των παραγόντων ζήτησης υποχωρεί, ωστόσο η πολυπλοκότητα και πολυμορφία του έργου καθώς και το υψηλό επίπεδο τεχνικών προδιαγραφών των κατασκευών συνέτειναν, ώστε οι παράγοντες προσφοράς να ενισχυθούν μέσω ανόδου της παραγωγικότητας και να αφήσουν το αποτύπωμά τους στην οικονομία μεσοπρόθεσμα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι εκτιμήσεις αυτές αφορούν το σύνολο της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι περίπου το 50% του ελληνικού ΑΕΠ παράγεται στην περιοχή της Αττικής, η επίδραση στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής τουλάχιστον για το ΑΕΠ θα πρέπει να είναι αισθητά μεγαλύτερη.

Για την απάντηση του δεύτερου ερωτήματος οι σχετικές προσομοιώσεις διενεργήθηκαν με το πολυεθνικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας GIMF. Το βασικό συμπέρασμα που προέκυψε από την ανάλυση των ολυμπιακών δημοσίων δαπανών και τις σχετικές προσομοιώσεις που ακολούθησαν είναι ότι η διεξαγωγή των Αγώνων στην Αθήνα το 2004 δεν επιβάρυναν ουσιαστικά τη δημοσιονομική θέση της χώρας. Το δημόσιο χρέος δεν εκτροχιάστηκε εξαιτίας των Αγώνων, συμπέρασμα που επιβεβαιώνεται και από άλλες πρόσφατες μελέτες (Μουρμούρης, 2014). Η επιβάρυνση από τις δημόσιες δαπάνες για τα ολυμπιακά έργα ήταν οριακή. Αν μάλιστα τα επόμενα χρόνια γινόταν μια αντιστροφή της πολιτικής, με πιο περιοριστική κατεύθυνση, τότε το πρόσθετο χρέος θα είχε εξαλειφθεί και η ελληνική οικονομία θα μπορούσε να επωφεληθεί των μεσοπρόθεσμων θετικών επιδράσεων των παραγόντων προσφοράς.

Για το τρίτο ερώτημα καταρτίζονται δυο εναλλακτικά σενάρια που ενσωματώνουν την υπόθεση ότι το τμήμα των επενδυτικών δαπανών που κατευθύνθηκε σε εγκαταστάσεις που μετά το πέρας των Αγώνων εγκαταλείφθηκαν και απαξιώθηκαν, δεν επέδρασε στην οικονομία ως επενδυτική δαπάνη, αλλά ο ρόλος τους στην οικονομία ήταν ισοδύναμος με αυτόν των καταναλωτικών δαπανών. Η αθροιστική επίδραση των δυο σεναρίων (κατανάλωσης και επένδυσης) στη δραστηριότητα συγκρίθηκε ακολούθως με ένα σενάριο στο οποίο το σύνολο των επενδυτικών δαπανών βρήκε πλήρη αξιοποίηση και συνέβαλλε

στην αύξηση του δημοσίου κεφαλαίου και της παραγωγικότητας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τουλάχιστον μετά το 2004 όπου οι επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης εξασθενούν και σταδιακά μηδενίζονται, η εγκατάλειψη των εγκαταστάσεων απομείωσε το ΑΕΠ περίπου κατά 0,20% από αυτό που θα ήταν αν οι εγκαταστάσεις δεν είχαν εγκαταλειφθεί. Αυτό είναι και το κόστος της εγκατάλειψης και των ανενεργών υποδομών σε όρους ΑΕΠ.

5.6 Παράρτημα

5.6.1 Το οικονομετρικό υπόδειγμα του IOBE. Μερικά βασικά χαρακτηριστικά

Το υπόδειγμα του IOBE είναι ένα μέσου μεγέθους μακροοικονομικό υπόδειγμα που περιγράφει τις βασικές διασυνδέσεις της ελληνικής οικονομίας και χρησιμοποιείται για τη διενέργεια προβλέψεων και την εμπειρική ανάλυση της οικονομικής πολιτικής. Το υπόδειγμα είναι δυναμικό και χρησιμοποιείται ο μηχανισμός διόρθωσης σφάλματος και οι τεχνικές συνολοκλήρωσης για την εκτίμηση των εξισώσεων συμπεριφοράς. Η ιδιομορφία του συνίσταται στο ότι οι μεσοπρόθεσμες σχέσεις ενδιαμέσων στόχων στην πλευρά της προσφοράς του υποδείγματος καθώς και οι αντίστοιχες σχέσεις που περιγράφουν το nexus μισθών τιμών έχουν διαμετρηθεί (calibrated) στους μέσους του δείγματος και εν συνεχεία έχουν εκτιμηθεί με την προσθήκη ψευδομεταβλητών και χρονικών τάσεων. Η μέθοδος αυτή βελτιώνει σημαντικά την προσαρμογή (fit) των εξισώσεων μέσα στο δείγμα.

Η πλευρά της προσφοράς περιγράφεται από μια συνάρτηση παραγωγής τύπου Cobb-Douglas σταθερών αποδοχών κλίμακας στο κεφάλαιο και την εργασία (άτομα), με τεχνολογική πρόοδο αύξησης εργασίας. Από το πρόγραμμα αριστοποίησης της αντιπροσωπευτικής επιχείρησης προκύπτουν οι σχέσεις ισορροπίας για τη ζήτηση των παραγωγικών συντελεστών καθώς και ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ που αποτελεί και τον βασικό δείκτη πληθωρισμού στο υπόδειγμα. Όλες οι άλλες τιμές του υποδείγματος καθορίζονται από τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ με κάποιες ειδικές προσαρμογές.

Από την πλευρά της ζήτησης, η συνολική ζήτηση καθορίζεται από μεμονωμένες εξισώσεις για κάθε συνιστώσα της ζήτησης συμπεριλαμβανομένης της κατανάλωσης, των επενδύσεων, των επενδύσεων σε κατοικίες, των εξαγωγών, των εισαγωγών καθώς και των δημόσιων δαπανών. Τα αποθέματα και οι δημόσιες επενδύσεις είναι εξωγενείς σε πραγματικούς όρους. Ειδικότερα, στη συνάρτηση που περιγράφει την ιδιωτική κατανάλωση γίνεται η διάκριση μεταξύ καταναλωτών που έχουν πρόσβαση στην τραπεζική πίστη και τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και καταναλωτών με περιορισμούς ρευστότητας. Οι πρώτοι

έχουν εμπροσθοβαρή συμπεριφορά ενώ οι δεύτεροι καταναλώνουν το διαθέσιμο εισόδημα που τους αναλογεί. Μακροχρόνια η κατανάλωση των προσανατολισμένων στο μέλλον καταναλωτών καθορίζεται από ένα γραμμικό συνδυασμό του διαθέσιμου εισοδήματος, του αποθέματος του ανθρώπινου κεφαλαίου και του χρηματοοικονομικού πλούτου. Ειδικότερα, το ανθρώπινο κεφάλαιο προσδιορίζεται ως η παρούσα αξία μελλοντικών εισοδημάτων από εργασία.

Ως προς το εξωτερικό εμπόριο, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών καθορίζονται μακροπρόθεσμα από την παγκόσμια ζήτηση και τις σχετικές τιμές. Βραχυπρόθεσμα, η πραγματική αύξηση των εξαγωγών επηρεάζεται από την αύξηση στις σχετικές τιμές, την αύξηση της ζήτησης από το εξωτερικό και από τη μακροχρόνια σχέση ισορροπίας. Οι εισαγωγές καθορίζονται μακροπρόθεσμα από τις συνολικές τελικές δαπάνες και τις σχετικές τιμές, ενώ βραχυπρόθεσμα η αύξηση της εγχώριας ζήτησης και οι σχετικές τιμές επηρεάζουν την αύξηση των εισαγωγών.

5.6.2 Το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας GIMF: Βασικά χαρακτηριστικά και στοιχεία διαμέτρησης

Το υπόδειγμα GIMF (Global Integrated Monetary and Fiscal model) είναι ένα δυναμικό, πολυεθνικό, στοχαστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας που αναπτύχθηκε στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Το υπόδειγμα είναι σήμερα σε ευρεία χρήση στο ταμείο για την ποσοτική αποτίμηση και ανάλυση της πολιτικής, καθώς και των επιδράσεων των διαρθρωτικών παρεμβάσεων και των προγραμμάτων σταθεροποίησης που εφαρμόζονται από το ταμείο σε διάφορες χώρες. Οι προσομοιώσεις που διενεργήθηκαν σε αυτή την εργασία χρησιμοποίησαν μια εκδοχή του υποδείγματος που έχει διαμετρηθεί στο IOBE για τρεις περιοχές: την Ελλάδα, τη Ζώνη του ευρώ και τον υπόλοιπο κόσμο. Η ισχυρή θεωρητική θεμελίωση του υποδείγματος και ο προσανατολισμός του σε θέματα πολιτικής το καθιστούν κατάλληλο για τον τύπο των προσομοιώσεων που διενεργήθηκαν σε αυτή την εργασία. Μια πλήρης περιγραφή των χαρακτηριστικών και των ιδιοτήτων του GIMF μπορεί να ευρεθεί στους Kumhof et al. (2010) και Anderson et al. (2013).

Το υπόδειγμα έχει μικροοικονομική θεμελίωση και οι αποφάσεις των οικονομικών μονάδων, νοικοκυριών και επιχειρήσεων, καθορίζονται από την επίλυση προγραμμάτων αριστοποίησης. Το GIMF έχει Κεϋνσιανά χαρακτηριστικά και ενσωματώνει στον προσδιορισμό του πολλές ονομαστικές και πραγματικές δυσκαμψίες και κόστη

προσαρμογής, πράγμα που του δίνει ρεαλιστικές δυναμικές αντιδράσεις στις διάφορες εξωγενείς διαταραχές.

Από την πλευρά της προσφοράς, το υπόδειγμα έχει δυο κατηγορίες επιχειρήσεων: επιχειρήσεις παραγωγής ενδιάμεσων αγαθών (μεταποίησης) και επιχειρήσεις τελικών προϊόντων. Οι επιχειρήσεις λειτουργούν σε καθεστώς μονοπωλιακού ανταγωνισμού και μπορούν να επιβάλλουν mark-up στο οριακό κόστος.

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις παράγουν δυο κατηγορίες ενδιάμεσων αγαθών: Εμπορεύσιμα και μη διεθνώς εμπορεύσιμα, μέσω μιας συνάρτησης παραγωγής που συνδυάζει κεφάλαιο και εργασία. Τα διεθνώς εμπορεύσιμα ενδιάμεσα αγαθά συνδυάζονται με εισαγόμενα ενδιάμεσα για να παράξουν τελικά προϊόντα (καταναλωτικά δημόσια και ιδιωτικά, επενδυτικά αγαθά και εξαγωγές).

Το GIMF έχει δυο κατηγορίες νοικοκυριών, αυτά που έχουν πλήρη πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές αγορές και αυτά που αντιμετωπίζουν περιορισμούς ρευστότητας. Ωστόσο, και οι δυο κατηγορίες νοικοκυριών καταναλώνουν αγαθά, προσφέρουν εργασία και πληρώνουν φόρους.

Η παρουσία στο υπόδειγμα των νοικοκυριών με περιορισμούς ρευστότητας έχει δυο σημαντικές συνέπειες στις ιδιότητες του υποδείγματος. Πρώτον, προσδίδει στο υπόδειγμα μη Ρικαρδιανές ιδιότητες. Δεύτερο, βελτιώνει τη δυναμική του υποδείγματος και αναπαριστά με μεγαλύτερη ακρίβεια τη βραχυχρόνια κυκλική συμπεριφορά που παρατηρείται στα τρέχοντα στατιστικά στοιχεία της πραγματικότητας.

Τα νοικοκυριά με περιορισμούς ρευστότητας δεν έχουν πρόσβαση σε δανεισμό και δεν αποταμιεύουν. Αυτό έχει σαν συνέπεια να καταναλώνουν όλο το εισόδημά που προέρχεται από εργασία καθώς και κάθε μεταβιβαστική πληρωμή που λαμβάνουν από το δημόσιο. Οι καταναλωτικές τους αποφάσεις προσαρμόζονται άμεσα στις μεταβολές του διαθέσιμου εισοδήματος και αυτό αντανακλάται στις διακυμάνσεις του προϊόντος.

Τα νοικοκυριά που δεν έχουν περιορισμούς ρευστότητας ακολουθούν ένα υπόδειγμα επικαλυπτόμενων γενεών και μεγιστοποιούν μια συνάρτηση χρησιμότητας ορισμένη σε πεπερασμένο ορίζοντα υπό τον περιορισμό του διαχρονικού εισοδηματικού περιορισμού τους. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των νοικοκυριών είναι ότι μπορούν να εξομαλύνουν διαχρονικά την κατανάλωση, με συνέπεια να μετριάζονται οι διακυμάνσεις της

δραστηριότητας που προέρχονται από τις επιδράσεις των εξωγενών διαταραχών που δέχεται η οικονομία.

Η δημοσιονομική πλευρά του GIMF είναι επαρκώς ανεπτυγμένη, είναι μάλιστα ένα από τα πλεονεκτήματά του και ένα ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα υποδείγματα. Η δημοσιονομική πολιτική εφαρμόζεται με μια ευρεία γκάμα μέσων που συνδέονται με τις δημόσιες δαπάνες και τους φόρους. Το GIMF έχει επτά ξεχωριστά μέσα δημοσιονομικής πολιτικής: Τέσσερα από την πλευρά των δαπανών: Δημόσια κατανάλωση, δημόσιες επενδύσεις, μεταβιβαστικές πληρωμές και μεταβιβαστικές πληρωμές που κατευθύνονται σε νοικοκυριά με περιορισμούς ρευστότητας. Και, τρία από την πλευρά των φόρων: Φόροι κατανάλωσης, φόροι στις επιχειρήσεις και φόροι στα εισοδήματα από εργασία. Οι δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες είναι μη παραγωγικές. Αντίθετα οι δημόσιες επενδυτικές δαπάνες αυξάνουν το δημόσιο κεφάλαιο και συμβάλλουν στην άνοδο της παραγωγικότητας.

Στη συνέχεια δίδονται ορισμένα στοιχεία για τη διαμέτρηση του υποδείγματος. Η τυπική διαμέτρηση του υποδείγματος των Anderson et al. (2012) για τη ζώνη του ευρώ και τον λοιπό κόσμο έχει διατηρηθεί. Για την Ελλάδα, η διαμέτρηση των βασικών λόγων μακροχρόνιας ισορροπίας (steady state) του υποδείγματος βασίζεται στα επίσημα στοιχεία και σε γενικές γραμμές βρίσκονται σε συνέπεια με τους μέσους όρους της περιόδου 2000-2008.

Για παράδειγμα, η συμμετοχή της ιδιωτικής κατανάλωσης και των ιδιωτικών επενδύσεων στο ονομαστικό ΑΕΠ έχει τεθεί σε 65% και 19% αντίστοιχα, ενώ οι λόγοι των εξαγωγών και των εισαγωγών είναι 27% του ΑΕΠ διασφαλίζοντας εξισορροπημένο ισοζύγιο μακροχρόνια.

Η συμμετοχή του κεφαλαίου στην συνάρτηση παραγωγής του ενδιάμεσου μεταποιητικού τομέα έχει τεθεί στο 40% και αυτή της εργασίας στο 60% αφού προηγουμένως έγινε μια μικρή προσαρμογή για τους αυτοαπασχολούμενους. Η συνάρτηση παραγωγής είναι τύπου CES αλλά ειδικά στον μεταποιητικό τομέα έχει διαμετρηθεί ως Cobb-Douglas. Οι τιμές των συντελεστών προσαρμογής αντανakλούν το γεγονός ότι οι τιμές στον τομέα των μη διεθνώς εμπορεύσιμων αντιδρούν με μεγαλύτερη βραδύτητα από τον τομέα των εμπορεύσιμων.

Ο πληθωρισμός έχει τεθεί στο 2%, σε συνέπεια με τον ποσοτικό ορισμό για τη σταθερότητα των τιμών της ΕΚΤ. Τα νοικοκυριά με περιορισμούς ρευστότητας αντιπροσωπεύουν το 35% του συνόλου έναντι 25% στη ζώνη του ευρώ.

Οι παράμετροι της συνάρτησης χρησιμότητας των νοικοκυριών βασίζονται σε πληροφορίες από άλλες μελέτες που περιγράφουν υποδείγματα αυτού του τύπου και σε ορισμένες τιμές που πλέον έχουν καθιερωθεί στη διεθνή βιβλιογραφία. Το mark-up στον τομέα των μη εμπορεύσιμων έχει τεθεί 1,35 έναντι 1,12 στη ζώνη του ευρώ. Πολλές μελέτες συνηγορούν στην άποψη ότι οι συνθήκες ανταγωνισμού στην αγορά προϊόντων στην Ελλάδα υστερούν αν συγκριθούν με αυτές που επικρατούν σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι τιμές για το mark-up έχουν παρθεί από τους Anderson et al. (2013), σε μελέτη που περιγράφει και σχολιάζει το υπόδειγμα GIMF, αλλά και από προγενέστερες μελέτες του ΟΟΣΑ πάνω σε ζητήματα ανταγωνισμού των αγορών.

5.6.3 Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, χωρίς κατανομή των δαπανών των αποπληρωμών

Πίνακας 5.4: Μακροοικονομικές επιδράσεις των παραγόντων ζήτησης, χωρίς κατανομή των δαπανών των αποπληρωμών (Ποσοστιαίες αποκλίσεις επιπέδων από τα ιστορικά στοιχεία)

Έτη	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2010
ΑΕΠ	-0,11	-0,70	-1,13	-1,71	-1,0	-0,83	-0,14
Ιδ. Κατανάλωση	-0,05	-0,37	-0,67	-1,32	-1,03	-0,78	-0,11
Επενδύσεις	-0,65	-4,01	-5,74	-7,08	-2,80	-1,71	-0,92
Εξαγωγές	0,0	0,04	0,09	0,16	-0,20	-1,29	-0,03
Εισαγωγές	-0,23	-1,55	-2,24	-3,01	-1,20	-1,23	-0,37
Απασχόληση	-0,13	-0,39	-0,64	-0,89	-0,81	-0,80	-0,48

6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάληψη των Ολυμπιακών και των Παραολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Αθήνα αποτέλεσε ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός για την Ελλάδα, με πολλαπλές οικονομικές και κοινωνικές επιδράσεις. Η επιτυχής διοργάνωσή τους προέβαλε την Ελλάδα ως μια ανεπτυγμένη χώρα που έχει τη δυνατότητα να αναλαμβάνει και να φέρνει εις πέρας με επιτυχία δύσκολα εγχειρήματα, όπως η προετοιμασία και η τέλεση της μεγαλύτερης αθλητικής διοργάνωσης, παγκοσμίως. Με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων το δίμηνο Αύγουστο-Σεπτέμβριο του 2004, η Αθήνα και η Ελλάδα συγκέντρωναν καθημερινά το παγκόσμιο ενδιαφέρον μέσα από το διεθνή Τύπο, τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης και το διαδίκτυο.

Η επιτυχία μιας διοργάνωσης στην απρόσκοπτη διεξαγωγή πολλών αθλητικών και όχι μόνο, εκδηλώσεων, δεν μεταφράζεται αυτόματα και σε σημαντική θετική επίδραση στην οικονομία. Άλλωστε σύμφωνα με την εμπειρία από πρόσφατες διοργανώσεις φαίνεται πως το κόστος, αλλά και τα οφέλη από τη διοργάνωση επηρεάζονται από πολλές παραμέτρους, τόσο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, όσο και κατά την περίοδο αξιοποίησης της ολυμπιακής κληρονομιάς, καθιστώντας την επίτευξη σημαντικής θετικής επίδρασης στην οικονομία ένα πολύ σύνθετο εγχείρημα.

Στην πλευρά των δαπανών, το ακαθάριστο κόστος επηρεάζεται από το βαθμό ετοιμότητας της διοργανώτριας πόλης σε υποδομές, από το βαθμό συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στις επενδύσεις, καθώς και από την επιλογή των αρμόδιων αρχών μεταξύ μονίμων και προσωρινών εγκαταστάσεων, μια επιλογή που πηγάζει από τις προθέσεις τους για την μονιμότερη αναβάθμιση των υποδομών της διοργανώτριας πόλης. Για παράδειγμα, η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ατλάντα το 1996 χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλό ακαθάριστο κόστος προετοιμασίας και αξιοποίησης, καθώς ήδη υπήρχαν οι απαραίτητες υποδομές. Διαφορετικό παράδειγμα αποτελεί η διοργάνωση του Λονδίνου το 2012, όπου πραγματοποιήθηκαν αρκετά έργα που αναβάθμισαν σημαντικά την περιοχή του Ανατολικού Λονδίνου, ενώ εκτεταμένη ήταν η χρήση προσωρινών εγκαταστάσεων με αποτέλεσμα να μειωθεί σημαντικά το ακαθάριστο κόστος αξιοποίησης μετά το πέρας των Αγώνων. Τέλος, τόσο στην διοργάνωση της Βαρκελώνης το 1992 όσο και του Σύδνεϋ του 2000, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές επενδύσεις σε μόνιμες εγκαταστάσεις, με σκοπό την επίτευξη μονιμότερου οφέλους για τους κατοίκους αλλά και τους επισκέπτες.

Αντίστοιχα, το όφελος από τη διοργάνωση συνδέεται στενά με το ύψος των επενδύσεων για την Ολυμπιακή προετοιμασία (χωρίς ωστόσο αυτό να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα υψηλού οφέλους), από τα περιθώρια περαιτέρω προβολής και τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής, αλλά και από την επιτυχία στην εκμετάλλευση της Ολυμπιακής κληρονομιάς. Έτσι, μια διοργάνωση μπορεί να έχει χαμηλή επιβάρυνση στα δημόσια οικονομικά και χαμηλό οικονομικό όφελος (π.χ. Ατλάντα), υψηλότερη επιβάρυνση και υψηλότερο όφελος (Βαρκελώνη), αλλά και υψηλή επιβάρυνση με αβέβαιο όφελος (Πεκίνο).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι Αγώνες της Αθήνας κινήθηκαν περισσότερο προς τη κατεύθυνση της Βαρκελώνης, παρά της Ατλάντας ή του Λονδίνου. Οι υποδομές της πόλης αναπτύχθηκαν σημαντικά τόσο με τα Ολυμπιακά έργα όσο και με άλλες υποδομές που ολοκληρώθηκαν την ίδια περίοδο (π.χ. το νέο αεροδρόμιο «Ελ. Βενιζέλος», η Αττική Οδός, ο Προαστιακός Σιδηρόδρομος, το Τραμ κ.ά.), πιθανώς και λόγω της πίεσης για την λειτουργία τους κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Στις περισσότερες περιπτώσεις προτιμήθηκαν μόνιμες κατασκευές με σκοπό να αποτελέσουν πόλο για τη διοργάνωση διεθνών αθλητικών διοργανώσεων στο μέλλον, αλλά και να προωθήσουν το μαζικό αθλητισμό στην πόλη.

Ο ακριβής προσδιορισμός του κόστους και του αντίστοιχου οφέλους της διοργάνωσης για την οικονομία επηρεάζεται από το γεγονός ότι ο ορισμός ενός έργου ως «ολυμπιακό» επιδέχεται και εναλλακτικές ερμηνείες. Πάντως, με βάση τα στοιχεία από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων και το Τακτικό Προϋπολογισμό για τις δαπάνες που έχουν καταχωρηθεί ως «Ολυμπιακές», η χρηματοδότηση από τον Κρατικό Προϋπολογισμό υπολογίζεται συνολικά σε €6,5 δισεκ. για όλη την περίοδο στην οποία καταγράφηκαν οι δαπάνες (2000-2010). Έτσι, η ακαθάριστη επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού αντιστοιχεί σε μόλις το 1% των κρατικών δαπανών της αντίστοιχης περιόδου και σε λιγότερο από 2% του ακαθάριστου χρέους της Γενικής Κυβέρνησης στο τέλος του 2013.

Από την πλευρά του δημοσιονομικού οφέλους, εκτιμάται ότι περίπου €2,9 δισεκ. επέστρεψαν στα ταμεία του κράτους υπό τη μορφή φορολογικών εισπράξεων και εργοδοτικών εισφορών κατά την περίοδο προετοιμασίας και διεξαγωγής των Αγώνων. Σε αυτό το μέγεθος πρέπει να προστεθούν και τα κρατικά έσοδα που συσχετίζονται με την αυξημένη οικονομική δραστηριότητα στη μεταολυμπιακή περίοδο. Από τις μακροοικονομικές προσομοιώσεις που διενεργήθηκαν για την αποτίμηση των επιδράσεων στο δημόσιο έλλειμμα, το χρέος και τη δραστηριότητα, προέκυψε ότι η διεξαγωγή των Αγώνων δεν επιβάρυναν ουσιαστικά τη δημοσιονομική θέση της χώρας.

Όσον αφορά στην Οργανωτική Επιτροπή «Αθήνα 2004», ο τελικός χρηματοοικονομικός απολογισμός έχει θετικό πρόσημο. Χωρίς να υπολογίζονται οι δαπάνες της επιτροπής για έργα που εκτελέστηκαν κατ' εντολή και για λογαριασμό του δημοσίου, η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» εμφάνισε διαχειριστικό πλεόνασμα ύψους €131 εκατ. Ωστόσο ακόμα και όταν συνυπολογιστούν οι παραπάνω δαπάνες, το τελικό πλεόνασμα της Οργανωτικής Επιτροπής εξακολουθεί να είναι θετικό, φτάνοντας στα €7 εκατ.

Εκτός από το αποτελέσματα για το κράτος, την οργανωτική επιτροπή και τους άλλους φορείς και επιχειρήσεις που χρηματοδότησαν τη διοργάνωση με ίδιους πόρους, οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν και ευρύτερη επίδραση στην οικονομία. Από την οικονομετρική ανάλυση προκύπτει ότι υπάρχει θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση της διοργάνωσης με το πλήθος των διεθνών αφίξεων, το ύψος της τουριστικής δαπάνης και την αξία των εξαγωγών. Η επίδραση στον τουρισμό είναι άμεση, αλλά δεν επεκτείνεται πέρα από το 2008. Ενδεχομένως, η βραχύτητα του αποτελέσματος να οφείλεται και στην αρνητική επίπτωση που είχε η κρίση στην προβολή της χώρας και της πόλης της Αθήνας διεθνώς.

Η ανάλυση με τη χρήση μακροοικονομικών υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας ανέδειξε ότι οι Αγώνες είχαν αισθητά θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση σε όλη την περίοδο ανάλυσης 2000-2013. Αν οι Αγώνες δεν είχαν γίνει, το 2004 το επίπεδο του ΑΕΠ θα ήταν κατά 2,5% χαμηλότερο, ενώ η απασχόληση θα ήταν μειωμένη κατά περίπου 44 χιλ. θέσεις εργασίας. Μετά το 2004, η επίδραση των παραγόντων ζήτησης υποχώρησε σταδιακά, ωστόσο οι παράγοντες προσφοράς (άνοδος της παραγωγικότητας) επέκτειναν τις θετικές επιδράσεις στην οικονομία μεσοπρόθεσμα. Ωστόσο, η εγκατάλειψη αρκετού αριθμού εγκαταστάσεων μετά το πέρας των Αγώνων (η δαπάνη για τα οποία υπολογίζεται ότι καλύπτει το 20% της επενδυτικής δαπάνης) εκτιμάται ότι απομείωσε το ΑΕΠ της χώρας κατά περίπου 0,20 εκατοστιαίες μονάδες. Έτσι, το όφελος από την αξιοποίηση της ολυμπιακής κληρονομιάς περιορίσθηκε από την απαξίωση σημαντικού ποσοστού έργων, ενώ η βελτίωση της εικόνας της χώρας διεθνώς που έφεραν οι Αγώνες επισκιάστηκε σχετικά γρήγορα από την αρνητική δημοσιότητα που συνοδεύει την Ελλάδα από το τέλος του 2009.

Παρά τη σημαντική καθυστέρηση στην αξιοποίηση πολλών εγκαταστάσεων, η επικείμενη ανάπλαση της περιοχής του Ελληνικού, αλλά και η αναβάθμιση της περιοχής του Παλαιού Φαλήρου δημιουργούν ελπίδες για καλύτερη αξιοποίηση της υποδομής που

κατασκευάστηκε για τους Αγώνες. Στο βαθμό που η κατασκευή των ολυμπιακών εγκαταστάσεων αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα για την αξιοποίηση αυτών των περιοχών (πραγματοποιήθηκαν θεσμοθέτηση χωροθετήσεων, απαλλοτρίωση ιδιωτικών εκτάσεων, αδειοδοτήσεις και άλλες σημαντικές ενέργειες), το ενδεχόμενο ανάπτυξής τους θα έχει και θετική επίδραση στην αξιολόγηση του οφέλους από τη διοργάνωση σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου.

Η εμπειρία διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004 κατέδειξε ότι με προσήλωση στους στόχους και με ικανοποιητικό βαθμό συναίνεσης στην κοινωνία, η Ελλάδα μπορεί να εκπλήξει ευχάριστα την παγκόσμια κοινότητα με τις επιτυχίες της. Με τις δυσκολίες που βιώνει η χώρα και την ανάγκη γρηγορότερης εξόδου από τη βαθιά οικονομική κρίση, το μάθημα από τους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι πιο επίκαιρο από ποτέ.

7 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alpha Bank. (2004). *Οικονομικό Δελτίο*. Athens: Alpha Bank.
- Anderson, D., H Hunt, M. Kortelainen, M. Kumhof, D.Laxton, D.Muir, S. Mursula, and S. Snudden (2013), "Getting to Know GIMF: The Simulation Properties of the Global Integrated Monetary and Fiscal Model" IMF Working Paper Series, WP/13/55.
- ATHOC (2004), *Official Report of the XXVIII Olympiad*, Athens: Liberis Publications Group
- Kumhof, M., D. Laxton, D. Muir and S. Mursula (2010), "The Global Integrated Monetary Fiscal Model (GIMF) - Theoretical Structure", IMF Working Paper Series, WP/10/34.
- Baade, R., & Matheson, V. (2003). *Bidding for the Olympics: Fool's Gold*. London: Edward Elgar Publishing.
- Bai & Perron, (2003), *Computation and Analysis Of Multiple Structural Change Models, Journal Of Applied Econometrics, Vol.6, Pp.72–78*.
- Brunet, F. (1995). *An economic analysis of the Barcelona '92 Olympic Games: resources, financing and impacts*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Brunet, F., & Xinwen, Z. (2008). *The Economy of the Beijing Olympic Games: An analysis of first impacts and prospects*. Barcelona: Centre d' Estudis Olímpics.
- Carlsen, J., & Williams, P. (July 1997). Events tourism and destination image in Western Australia. *International Conference: The impact of mega events*.
- Cartalis, C., 'Sport Mega-Events as Catalysts for Sustainable Urban Development: The Case of Athens 2004' in *Mega-event Cities: Urban Legacies of Global Sports Events*, editors: Gavin Poynter and Valerie Viehoff, in press.
- Essex, S. and Chankley, B. (2004), *Urban transformation from hosting the Olympic Games*, University of Plymouth.
- European Institute for Construction Labour Research. (2011). *Olympic sites: a celebration of Olympic values*. CLR.
- European Tour Operators Association. (2009). *Beijing Olympic Update*. London: European Tour Operators Association.
- Flyvbjerg, B., & Stewart, A. (2012). *Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012*. University of Oxford.
- Fourie J., Siebrits K., & Spronk K., (2010), *Tourism Displacement In A Natural Experiment*. Mimeo. Stellenbosch: Stellenbosch University.
- Fourie J., Santana-Gallego M., (2011), *The Impact Of Mega-Sport Events On Tourist Arrivals, Tourism Management, Vol. 32, pp. 1364-1370*.
- French, S.P., & M.E. Disher (1997), Atlanta and the Olympics: A One-Year Retrospective, *Journal of the American Planning Association, Vol. 63(3)*, pp. 379-392.
- Hall, C.M. (1987), The Effects of Hallmark Events on Cities, *Journal of Travel Research, Vol. 26(2)*, pp. 44-45.
- Hughes, D. (2012). *The long-term legacy for the UK from the Olympic and Paralympic Games*. London: House of Lords Library.
- Humphreys, B. R. (August 2008). Rings of Gold. *Foreign Policy*.
- Kang, H.B. (1988), Accelerating the Future-State: Urban Impact of Hosting the 1988 Seoul Olympic Games, in *Hosting the Olympics: the Long-Term Impact*, Conference Report,

- East Asian Architecture and Planning Program, MIT and Graduate School of Environmental Studies, Seoul National University: Seoul, pp. 17-32.
- Levy, B., & Berger, P. D. (2013). On the financial advantage of hosting the Olympics. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol.3, No.1.
- Madden, J. R. (2002). The Economic Consequences of the Sydney Olympics: The CREA/Arthur Andersen Study. *Current Issue in Tourism*, 7-21.
- Malfas, M., Theodoraki, E., & Houlihan, B. (2004, June). Impacts of the Olympic Games as Mega events. 209-220. *Municipal Engineer* 157.
- Martin, M. F. (2008). *China's Economy and the Beijing Olympics*. CRS Report for Congress.
- Matheson V. A., (2002), *Upon Further Review: An Examination Of Sporting Event Economic Impact Studies*, *The Sport Journal*, Vol. 5, pp. 1-4.
- Matheson, V., & Baade, R. (2004). Mega sporting events in developing nations: playing the way to prosperity. *South African Journal of Economics*, 1084-1095.
- Minnaert, L. (2012). An Olympic legacy for all? The non-infrastructure outcomes of the Olympic Games for socially excluded groups (Atlanta 1996 - Beijing 2008). *Tourism Management*, 361-370.
- Owen, J. G. (2005). Estimating the Cost and Benefit of Hosting Olympic Games: What can Beijing Expect from its 2008 Games? *The Industrial Geographer*, Vol.3, pp.1-18.
- Oxford Economics (2012). *The economic impact of London 2012 Olympic & Paralympic games*. London: Oxford Economics.
- Poynter, G. (2006). *From Beijing to Bow Bells: Measuring the Olympics Effect*. London: University of East London.
- Preuss, H. (2004). *The Economics of Staging the Olympics*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing Inc.
- Preuss, H. (2007) The Conceptualization And Measurement Of Mega Sport Event Legacies', *Journal Of Sport & Tourism*, Vol. 12(3), pp.207-228.
- Preuss, H. (2010). *The Economic Dimension of the Olympic Games*. Barcelona: CEO.
- Robin, D. (1988), Hosting the Olympic Games: Long-term Benefits to Sport and Culture, in *Hosting the Olympics: the Long-term Impact*, Conference Report, East Asian Architecture and Planning Program, MIT and Graduate School of Environmental Studies, Seoul National University: Seoul, pp. 245-264.
- Rose, A. K., & Spiegel, M. M. (2009). *The Olympic Effect*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Rose A. K., & Spiegel M. M., (2011), *The Olympic Effects*, *The Economic Journal*, [HYPERLINK "http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/eoj.2011.121.issue-553/issuetoc"](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/eoj.2011.121.issue-553/issuetoc) Vol. 121(553), pp.652-677.
- Solberg H. A., & Preuss H., (2006), *Major Sport Events And Long-Term Tourism Impacts*, *Journal of Sport Management*, Vol. 21, pp. 215-236.
- Song W., (2010), *Impacts Of Olympics Ion Exports And Tourism*, *Journal Of Economic Development*, Vol. 35(4), pp. 93-110.
- Song, H., Kim, J. H., & Yang, S., (2010), Confidence Intervals for Tourism Demand Elasticity, *Annals of Tourism Research*, Vol. 37(2), pp. 377-396.
- Walle, A.H. (1996), Festivals and Mega-Events: Varying Roles and Responsibilities, *Festival Management and Event Tourism*, Vol. 3(3), pp. 115-120.

- Woodward, A. (2001). *Olympic Games Tourism Strategy*. Sydney: Australian Tourist Commission .
- Αλμπάνη Μ., Ζόνζηλος Ν. και Ζ. Μπραγουδάκης (2010), Εκτιμήσεις του δυνητικού προϊόντος της ελληνικής οικονομίας με τη μέθοδο της συνάρτησης παραγωγής (βραχυχρόνιες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις). Κεφάλαιο 4.3 στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες Ανισορροπίας και Προτάσεις Πολιτικής. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- ΕΛΣΤΑΤ (2014) Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί Νοέμβριος 2014, Αθήνα.
- Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού (1997), *Χωρικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων και σύνδεσή τους με το προγραμματικό πλαίσιο*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Ζόνζηλος Ν. και Γ. Παύλου (2010), "Ο δυνητικός ρυθμός ανόδου της ελληνικής οικονομίας μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις και ο ρόλος των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων". Κεφάλαιο 4.4 στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες Ανισορροπίας και Προτάσεις Πολιτικής. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- Μουρμούρης, Ι. Κ. (2014), "Οι συνέπειες των Ολυμπιακών Αγώνων στην οικονομία και στην ανάπτυξη". Κεφάλαιο 2.2 στον τόμο *Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010*, Σ. Α. Ρουκανάς και Π. Γ. Σκλιας (επιμ.), Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα.
- Μπακούρης Κ. (2014), *Ο ακήρυχτος πόλεμος*, Αθήνα 2004, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα
- ΟΚΕ (2003), *Ολυμπιακοί Αγώνες 2004*, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, Αθήνα.
- Τέλλογλου Τ. (2004), *Η πόλη των Αγώνων*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα.